

SZAKDOLGOZAT

**Vörösné Kovács Petra
2009**

Nyugat-magyarországi Egyetem
Geoinformatikai Kar

**Műemlékingatlanok
tulajdoni és használati viszonyai**

SZAKDOLGOZAT

Konzulens:

Lévainé dr. Szijártó Mariann
adjunktus

Készítette:

Vörösné Kovács Petra
levelező tagozat
igazgatásszervező szak

Székesfehérvár
2009

NYILATKOZAT

Alulírott **Vörösné Kovács Petra** (neptun kód: XXXXXXXXXX) jelen nyilatkozat aláírásával kijelentem, hogy a **Műemlékingatlanok tulajdoni és használati viszonyai.** című

szakdolgozat

(a továbbiakban: dolgozat) **önálló munkám**, a dolgozat készítése során betartottam a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. szabályait, valamint az egyetem által előírt, a dolgozat készítésére vonatkozó szabályokat, különösen a hivatkozások és idézések tekintetében¹.

Kijelentem továbbá, hogy a dolgozat készítése során az önálló munka kitétel tekintetében a konzulenszt illetve a feladatot kiadó oktatót **nem tévesztettem meg.**

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot **nem magam készítettem**, vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogsértés ténye merül fel, a Nyugat-Magyarországi Egyetem **megtagadja a dolgozat befogadását és ellenem fegyelmi eljárást indíthat.**

A dolgozat befogadásának megtagadása és a fegyelmi eljárás indítása nem érinti a szerzői jogsértés miatti egyéb (polgári jogi, szabálysértési jogi, büntetőjogi) jogkövetkezményeket.

Székesfehérvár, 2009. április 16.

.....
Hallgató

1 ¹ **1999. évi LXXVI. tv. 34. § (1)** A mű részletét - az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven - a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével bárki idézheti.

2 **36. § (1)** Nyilvánosan tartott előadások és más hasonló művek részletei, valamint politikai beszédek tájékoztatás céljára - a cél által indokolt terjedelemben - szabadon felhasználhatók. Ilyen felhasználás esetén a forrást - a szerző nevével együtt - fel kell tüntetni, hacsak ez lehetetlennek nem bizonyul.

1	Bevezetés	5
2	A műemlék intézményének célja és történetisége	7
2.1	A műemlék fogalma	7
2.2	A műemlékvédelem	8
2.2.1	Magyarország építőművészetének rövid áttekintése	8
2.2.2	Műemlékvédelem kialakulásának, törvényi szabályozásának története Magyarországon	10
2.2.3	Műemlékvédelem intézményrendszere	12
2.2.4	Műemlékvédelem fogalma, célja, eszközei	14
2.2.5	A műemlékké nyilvánítás folyamata és szempontrendszere	17
2.3	Az Európai Unió műemlékvédelemmel kapcsolatos előírásai	20
3	A korszakos változások értékelése a társadalmi, gazdasági hatások, az értékörzés és a fennmaradás szempontrendszerében	28
3.1	Székesfehérvár-Csala Kégl-kastély	28
3.1.1	A kastély rövid ismertetése építészeti szempontból	28
3.1.2	A kastély tulajdonosaiban bekövetkezett változások	29
3.1.3	A Kégl-kastély hasznosítására vonatkozó megvalósult és megvalósításra váró tervek, elképzelések	30
3.2	Csákvári Esterházy-kastély	31
3.2.1	A kastély rövid építészeti bemutatása, története	32
3.2.2	A kastélypark és a Napóra-projekt	36
3.3	Iszkaszentgyörgyi Amadé-Bajzáth-Pappenheim-kastély	40
3.3.1	A kastély rövid ismertetése. A története és építészete	40
3.3.2	Hasznosítása a múltban, jelenben és a jövőben	41
4	A műemlékingatlanok jelenlegi nyilvántartási rendszerének bemutatása	43
4.1	A műemlékingatlanok nyilvántartására vonatkozó törvényi előírások	43
4.2	Műemlékingatlanok nyilvántartásának rendszere	45
5	Összegzés, javaslattétel	48
6	Irodalomjegyzék	51
7	Képek jegyzéke	56
8	Mellékletek jegyzéke	57

1 Bevezetés

A témakör megválasztását döntően meghatározták az érettségi után folytatott tanulmányaim. A gimnázium befejezése után az idegenforgalom volt az első szakterület, melyben ismereteimet bővítettem. Művészettörténet órákon nagy érdeklődéssel figyeltem tanáraink magyarázatát a különféle műemlékekről, műtárgyakról, azok jellemző stílusjegyeiről. Bár ez már jó pár éve volt, mégis megmaradt emlékeimben az e tárgy iránti szeretetem. Sokat nyomott az is a latba, hogy székesfehérvári lévén a belvárosban rengeteg műemlékkel találkozhattam sétáim során. Ez tudat alatt is beivódik az emberbe, ha egy kis érzékenységgel rendelkezik a szép épületek iránt. Minden egyes kőnek, téglának saját története van, hisz ismeretes hogy a belvárosi épületek nagy része magában hordozza az itt állt, I. István király által építtetett hatalmas bazilika építőelemeit. Ezért esett a választásom egy olyan témára, melyben szeretett műemlékeimet vehettem górcső alá egy, a művészettől eltérő szempont alapján. Sokat gondolkodtam azon, hogy mely műemlékeket említsek meg dolgozatomban. Fejér megye műemlékekben gazdagnak mondható, számos kastélynak, kúriának ad helyet, és az ország egyik leghíresebb régészeti lelőhelye – Gorsium- is itt található.

A választ végül a családom adta meg. Édesapám Csákváron dolgozott a Szent György Kórház kihelyezett gyógyintézetében, és kisgyermekként sok időt töltöttem a kastély parkjában. Tanúja lehettem annak az elszántságnak, kitartásnak, melyet a gyógyítás mellett az épület és környékének megmentésének érdekében tett. Nyugdíjba vonulása után dr. Dékány Erzsébet főorvos asszony vette át az intézet irányítását. Időt, energiát nem kímélő munkával, lelkesedéssel folytatta és folytatja mindazt, amit Édesapám annak idején elkezdett.

Úton Csákvár felé minden alkalommal megragadta tekintetemet a családi Kégl-kastély. Sokáig nem is tudtam mi az az épület, ám ahogy cseperedtem, egyre idősebb lettem, tanulmányaim, szüleim által vált ismertté számomra az épület, és annak története. Fájó szívvel tapasztaltam, hogy romlik az állapota évről, évre. Tavaly nyáron a szakdolgozatom végett felkerestem a kastély jelenlegi tulajdonosát Michael Wedelek urat, aki nagyon segítőkész volt. Majd' egy egész délelőttöt tölthettem az ő és munkatársnője társaságában. Megható volt az előzékenysége, és támogató szándéka, melynek köszönhetően megtekinthettem az épület belső részét is, ami most a felújítási munkálatok

miatt nem látogatható, sőt kifejezetten balesetveszélyes. Beavatott terveibe is, melyekre majd a dolgozatom során néhány szó erejéig ki fogok térni.

Azért, hogy érthetővé váljon miért is térek ki majd a későbbiekben az iszkaszentgyörgyi Amadé-Bajzáth-Pappenheim-(Károlyi)-kastélyra ismét a családomat kell megemlíteni. Édesanyám logopédusként dolgozott nyugdíjazásáig, és körzetébe néhány székesfehérvári óvodán, iskolán túl Iszkaszentgyörgy gyermeknevelő, oktató intézményeire ki kiterjedt körzete. A falu iskolája kapott helyet a kastély épületében. Nyugdíjazása után felkérésre tovább dolgozott, azonban ekkor már csak az „iszikai” gyerekeknek tanította a szép beszédet. Sokat voltam itt vele, ha szüksége volt rá, hoztam-vittem munkába. Az évek során láthattam a kastély megújulását, a befektetett pénz, és munka megtérülését. Az iskola melletti szárnyban kialakított díszterem a falu rendezvényeinek méltó helyszínévé vált. E néhány kastély vonatkozásában térek majd ki a későbbiekben a társadalom szemlélet változására, annak elemzésére, mennyire befolyásolja műemlékeink sorsát azok használatának megválasztása. Fontosnak tartom ismertetni azokat a jogszabályokat, nyilvántartási rendszert is, melyek biztosítják a műemlékingatlanok fennmaradását az utókor számára.

Ezúton szeretnék köszönetet mondani Dr. Dékány Erzsébetnek, a Csákvári Gyógyintézet intézetvezető főorvos asszonyának, Sumitsné Varga Máriának (iszkaszentgyörgyi kastély) a szakdolgozat elkészítéséhez szükséges dokumentumok, anyagok gyűjtésénél nyújtott pótolhatatlan segítségért, végül de nem utolsósorban testvéremnek, Kovács Attilának, a Szent Anna kápolnát ábrázoló fotójának rendelkezésemre bocsátásáért, a lelkesítésért, és támogatásért.

2 A műemlék intézményének célja és történetisége

2.1 A műemlék fogalma

Nap, mint nap használjuk a „műemlék” fogalmát, azonban tartalmát és jelentését pontosan megmagyarázni már nehéz feladat. Talán ebbe a fogalomkörbe tartoznak a régészeti leletek, a vallási ereklyék, a régi szobrok is? Néhány lexikon segítséget ad nekünk a meghatározáshoz.

A legkorábbi megfogalmazást egy Jogi lexikonban fedeztem fel, melynek alapján „Az 1881: XXXIX. t. cz. értelmében (melyet az 1872 ápr. 7. 5371. sz. VKM. Rend. [1872. H. T. 484.] előzött meg) a M. a tv. különös védelme s a vallás- és közokt. min. felügyelete alá helyezvék (a M.-ek orsz. bizottságának meghallgatása és szakszerű véleményének átvétele mellett). E tv. szerint műemlék a földben v. a földszinén lévő minden olyan építmény vagy tartozéka, mely történeti vagy művészeti emlék becsével bír.”²

Az 1916-ban kiadott Révai Nagy Lexikona a műemlék szó meghatározásával már nem foglalkozik, a „műemlékek fenntartása” című cikkében olvasható az 1881-es törvényben megfogalmazott fogalom „E törvény szerint műemlék elnevezés alatt értetik a földben v. föld színén lévő minden olyan építmény és tartozéka, mely történeti v. művészeti emlék becsével bír”³

Művészeti szempontból a fogalom egy kicsit tágabban lett leírva: „a földben v. a föld felszínén lévő minden olyan építmény, épületrész, rom, amelynek történeti, régészeti, képzőművészeti, iparművészeti, v. néprajzi jelentősége van.”⁴

Mindhárom megfogalmazásból kitűnik, hogy a műemlékek esetében mindenképpen ingatlanról van szó, amely történeti, vagy művészi értékkel rendelkezik. Magyarország több mint 2000 éves történelme során rengeteg olyan épülettel bírt – és bír napjainkig is – amelyek történeti, művészeti, vagy mind a két feltételnek megfelelnek. Ezeknek az értékeknek a megőrzése és védelme társadalmi feladat, melynek megoldásához jogszabályokra, és ezek betartását szolgáló intézmény- és nyilvántartási rendszere van

² Jogi Lexikon V. kötet szerkesztette Dr. Márkus Rezső Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság 1904. 502. oldal

³ Révai Nagy Lexikona XIV. kötet Budapest Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság 1916 Hasonmás kiadás Babits Kiadó 1994 135. oldal

⁴ Művészeti Lexikon III. kötet Budapest Akadémiai Kiadó 1967. 405. oldal

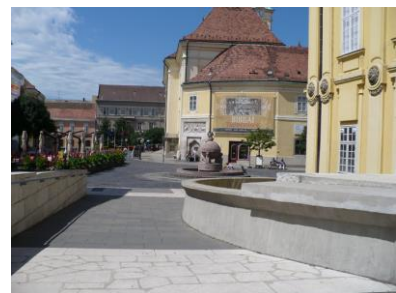
szükség. Ezt fogalmazza meg a jogalkotó a 2001. évi LXIV. törvény 7 §-nak 8. és 10. pontjában, mely a műemlék és a műemléki érték meghatározásával teremti meg a műemlékvédelem törvényi alapjait. A törvény értelmében:

- Műemlék: a 2001. évi LXIV. törvény alapján, jogszabály által védetté nyilvánított műemléki érték.
- Műemléki érték: minden építmény, kert, temető, temetkezési hely, terület, illetve ezek maradványa is, valamint azok rendeltetésszerűen összetartozó együttese, rendszere, amely hazánk múltja és közösségi hovatartozás-tudat szempontjából kiemelkedő jelentőségű történeti, művészeti, tudományos és művészeti emlék, alkotórészeivel, tartozékaival és berendezési tárgyaival együtt.

2.2 A műemlékvédelem

2.2.1 Magyarország építőművészetének rövid áttekintése

Magyarország már a Római Birodalom idején jelentősen beépített terület volt. Ezek a római provinciák útjai, várai, városai, melyekre újabb és újabb települések épültek a történelem folyamán. I. István király által elképzelt feudális állam megszervezése hatalmas épületeket igényelt. A keresztény vallás hazai épületeit itáliai kőfaragók, kőművesek építették. Erre utalnak a székesfehérvári, és kalocsai székesegyházak alaprajzai.

A pogány lázadások folyamán megerősödő feudalizmus jelentős fejlődést alapozott meg az építészet területén a 11. század végén. A magyar építőmesterek feltehetően Felső-Itáliában tanulták mesterségüket, mely az építőművészetükben mutatkozott meg. A Bizáncban nevelkedett III. Béla művészeti, építészeti stílusát viszont már francia, párizsi kora gót-hatások jellemzik. A cisztercita rend letelepedésének (1142) következtében újabb építészeti stílus jelent meg hazánkban, melynek csak a hatása maradt fenn, emlékei sajnos nem. Ennek jellemzője a figurális

kőfaragványok, a falfestészet, a hivalkodó díszek tilalma. A 13. század elején megjelentek hazánkban a francia romantika jegyei is az építészetben. Ugyanebben a században a nemesség nemcsak a hatalom gyakorlásában, hanem az építészetben is meg kívánta mutatni erejét. Birtokaik központjában templomokat emeltek, melyekhez kisebb kolostorok is kapcsolódhattak. A tatárjárás Magyarország fejlődését az építészet területén is megakadályozta. A hódítók elvonulása után e gát elhárulásának egyik oka a polgárság megjelenése volt a társadalmi palettán. Kezdetben építő művészetük még számos ponton kapcsolódott a királyi központokhoz. Ennek a társadalmi rétegnek igénye volt a szépre, ami nemcsak a templomokon, hanem a középületeken, lakóházaikon is megmutatkozott. A kialakult települések védelemre szorultak, ezért épültek meg a kapuk, városfalak, tornyok. A magyar építőművészetben „stílusváltás” következett be a 15. század végén, a reneszánsz lépett a gótika helyébe, melynek nyomai a budai királyi váron mutatkoztak meg. A reneszánsz elterjedésében jelentős szerepet játszott Mátyás király. Ez az irányzat közel két évszázadra meghatározta minden művészet irányvonalát. A török uralom 150 éve alatt Magyarország építészetére komoly befolyással volt a török művészet elterjedése. Dzsámik, török fürdők épültek, melyek nagy része az ország visszafoglalásáért folytatott harcokban elpusztult. A 17. század végén a várak helyett már kastélyok épültek. E században indult ellenreformáció hatására nagymértékű építkezés vette kezdetét: a barokk egyházi és világi - polgári – építészet. Ebből a századból kastélyok, templomok remekei maradtak ránk. A hazai építészet teremtette meg a klasszicizmus „magyar” változatát a 19. században. Az a nemzeti öntudat került így is kifejezésre, mely a század forradalmaihoz vezetett. Ebben a stílusban alakult ki több város szép városképe. A századfordulóra az eklektikus, míg a XX. századra már a neobarokk épületek terjedtek el a városokban, melyek gyors fejlődésnek indultak. Az I. és a II. világháború idején még mindig a neobarokk stílus irányzat volt az uralkodó. Ezt váltotta fel a gyors ütemű ipari fejlődés és a lakásépítési programok (Ezeknek az épületeknek az esztétikai értékük nem jelentős, a lényeg a gyorsaság és a helytakarékoság volt, és ez jellemző napjaink építkezéseire is.).

2.2.2 Műemlékvédelem kialakulásának, törvényi szabályozásának története Magyarországon

A műemlékvédelem kezdeti lépései Szent László rendelkezéseiben már fellelhetők. Szent László király Dekrétomainak Első Könyvének 7. és 8. fejezete határozza meg, hogy kiknek kell helyreállítani a háború esetén megrongálódott templomokat, és kiknek akkor, ha az idő múlása tette tönkre azokat. Mátyás király 1464. évi X. 1471. évi XXIX. törvénycikke szól azokról a várakról, amelyeket örökös hűtlenség büntetése miatt kell lebontani, és melyek maradhatnak fenn. A romantika korszakában lépett előtérbe jelentős mértékben a középkori emlékek feltárása, megóvása, azonban az első törvényi szabályozásra 1881-ig kellett várni. Ez az a törvénycikk, amely meghatározza először a műemlék fogalmát, azok fenntartására vonatkozó, a tulajdonosokat, megtalálókat kötelező előírásokat, valamint a jogszabály be nem tartása esetén kiszabható büntetési tételeket is, amely a pénzbírságon át akár az ingatlan kisajátításáig is terjedhetett. Ebben a törvényben írták elő a Műemlékek Országos Bizottságának létrehozását, melynek történetét, funkcióját a következő fejezetben ismertetek.

1942-ben elkészült egy törvénytervezet, melynek címe „A művészeti és történeti emlékekről” volt. Ez a tervezet végül nem került előterjesztésre, pontos szövege ismeretlen maradt, mivel a KÖH irattárában már a mikrofilmezését sem végezték el. Átfogó intézkedéseket tartalmazott ingó és ingatlanokra vonatkozóan egyaránt az 1949. évi 13. törvényerejű rendelet, melynek alapja az 1942-es tervezet volt. E rendelet értelmében a műemlékek védelmét a Múzeumok és Műemlékek Országos Központjának kellett ellátnia, azonban a feladat túl nagy falatnak bizonyult, és három év után a Központ a működését befejezte. Fennállása alatt a fellelt műemlékeket az illetékes múzeumnak kellett jelentenie a megtalálónak, aki ezért pénzjutalomban részesült.

1953-as év műemlékvédelem szempontjából jelentős negatív változást jelentett, mert ez év januárjától nem volt önálló műemlékvédelmi szervezet, áthelyezték az Építészeti Tanács hatáskörébe.

Az újabb jogszabályra 1967-ig kellett várni. 1964-ben született meg egy építésügyi törvény, melyet 1967-ben törvényerejű rendelettel egészítettek ki. E szerint nemcsak az a földterület részesült védelemben, melyen a műemlék volt található, hanem ez a védelem kiterjedt a szomszédos területekre is. (E rendelkezés keletkeztette a műemléki környezet fogalmát.) Ezt a törvényerejű rendeletet váltotta le az 1997. évi LIV. törvény. A hét

fejezetből álló jogszabály célja az építészeti, művészeti alkotások megóvásának - a társadalom tagjainak számára -, tudományos kutatásának, hasznosításának törvényi szabályozása.

Az I. fejezet tartalmazza az általános és értelmező, a műemlékek megismerésére, a műemlékvédelemnek a településrendezéssel, településfejlesztéssel való kapcsolatára, valamint a műemlékvédelmi feladatokra vonatkozó, azokkal összefüggő rendelkezéseket.

A II. fejezet címe „A műemlékek fenntartása és használata”. Fontos kiemelni e részből a 8 § (1) valamint a 10. § (1) bekezdését. E két paragrafus pontos megfogalmazását adja annak, hogy kik kötelesek gondoskodni a műemlékingatlanról. Ennek megfelelően a műemlékekről azok:

- tulajdonosa
- vagyonkezelője
- tulajdonosi jogok gyakorlója
- az egyes állami tulajdonban lévő vagyontárgyak önkormányzatok tulajdonába adásáról szóló 1991. évi XXXIII. törvényben meghatározott ingyenes használója köteles gondoskodni.

Az utóbb említett 10. § a műemlékek hasznosíthatóságának mértékét szabja meg. E szerint a történelmi, művészeti beccsel rendelkező ingatlanokat védett értékükhöz méltóan, azokat az épségüket megőrizve, nem veszélyeztetve használhatóak. Külön fejezet – a harmadik – tartalmazza a műemlékvédelem sajátos tárgyait (történeti kertek, romemlékek, temetők), és ugyanígy külön fejezet foglalkozik (IV) a műemlékek oktatással, tudományos kutatással összefüggő passzusokkal. A törvény következő része a műemlékvédelem állami feladatait, pénzügyi eszközeinek és az állami szervezet meghatározását részletezi. A fejezetekben fogalmazza meg a jogalkotó az Országgyűlés, a Kormány, a miniszter feladatait, és az önkormányzatok azon tevékenységét, amelyek a műemlékvédelemmel függenek össze. (V. fejezet) A törvény megalkotásakor hangsúlyt fektettek arra is, hogy az ingatlanok védetté nyilvánításának folyamatát, a kezdeményezést, az előkészítést, a megszüntetés lehetőségét és a nyilvántartást is rögzítsék. A VII. rész foglalja magában a műemlékvédelmi igazgatási feladatokat, a hatósági jogköröket, a szakhatósági kötelezést, az ellenőrzéssel összefüggő előírásokat, a bírság mértékének meghatározását, valamint a hatósági eljárások szabályait. Az utolsó három fejezetben határoztak a műemlékvédelem egyéb eszközeiről – például

műemlékvédelmi érdekből lefolytatható kisajátítási eljárás -, a rendkívüli eseményekkor követendő műemlékvédelmi előírásokat és a záró rendelkezéseket.

A napjainkban is hatályos 2001. évi LXIV. törvény, mely a kulturális örökség védelmét, hasznosításának lehetőségeit szabályozza. A jogalkotó a törvényt négy fő részre bontotta.

I. Általános, értelmező rendelkezések

II. 1. fejezete

A régészeti örökség, a régészeti lelőhelyek védelme, a régészeti feltárásokra vonatkozó előírások, a lelőhelyek feltárás utáni védelméről szóló szabályok.

2. fejezete

Általános feladatok, védetté nyilvánítással, megszüntetéssel kapcsolatos szabályozás, a műemlékvédelem sajátos tárgyait taglaló rendelkezések, a műemlékek fenntartására és hasznosítására vonatkozó utasítások.

3. fejezete

A kulturális javak védelmére vonatkozó jogszabályok.

III. A hatóság feladatainak meghatározását tartalmazó szabályok

IV. Záró rendelkezések, valamint az állam kizárólagos tulajdonában tartandó műemlékeket tartalmazó melléklet.

Mint a felosztásból is látható, hogy az újabb törvény lényegesen részletesebb szabályozást tartalmaz kulturális örökségünk védelme érdekében. Természetesen a fenti felsorolás az alfejezetek címét nem tartalmazza. Az 1997. évi LIV. törvénnyel ellentétben magában foglalja a régészeti, kulturális javakkal kapcsolatos rendelkezéseket is.

2.2.3 Műemlékvédelem intézményrendszere

A műemlékek védelmével kapcsolatos intézmények alapításának kezdete a XIX. századra tehető, mikor is 1841-ben – német minta alapján – megalakult a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Társasága. Évente két alkalommal gyűléseztek. Újságokban megjelentetett írásaik alapján 1842-ben már felmerült a régi idők emlékeinek törvényi védelme Kolozsvárott. 1850-es évek végén megalakult az Archeológiai Bizottsága a Magyar Tudományos Akadémián belül, és ennek a Bizottságnak lett a feladata a magyarországi műemlékek védelme. Henszlmann Imre 1869-ben terjesztett elő

törvényjavaslatot, mely nemcsak a műemlékek védelmét, hanem az Országos Régészeti Felügyelőség és Tanács létrehozását tartalmazta. Ez az elképzelés nem valósult meg, de később mégiscsak megalakult az első magyar műemlékvédelmi szervezet a Műemlékek Országos Bizottsága - 1881. évi XXXIX tv. alapján–, mely a vallási és közoktatási miniszter felügyelete alá tartozott. A Bizottság élén az elnök állt, akinek a munkáját a titkár, egy építész, és a vezető előadó segítette. A szervezet teljes létszáma körülbelül húsz fő a volt a rendes és a levelező tagokkal együtt, gyűléseikre havonta került sor. Az I. Világháborút lezáró béketárgyalások után Magyarország jelentős területvesztést szenvedett el, műemlékeinek jelentős része az elcsatolt országrészhez tartozott. A megmaradt műemlékek igen rossz állapota, azok helyreállítására mutatott igény szükségessé tette a Bizottság újraszervezését, és a szemléletváltást. E változások gátja volt többek között az is, hogy a Bizottság létszáma az 1930-as évek elejére elérte a 71 tagot. A MOB, mint testületi szerv 1935-ben fejezte be munkáját – az utolsó ülésére ekkor került sor –, ez után csak, mint szakhivatal tevékenykedett.

Az újabb szervezet létrehozására 1943-ig kellett várni. Az 1943. 13. tvr hozta létre a műemlékvédelmet is ellátó Múzeumok és Műemlékek Országos Központját. Feladata közé nemcsak műemlékek nyilvántartása tartozott, hanem a hatósági ügyintézés, és a műemlékekre vonatkozó megoldásra váró elvi kérdések megválaszolása is. Ezek az összetett feladatok meghaladták a szervezet teljesítő képességét, és három év után tevékenységét befejezte. Fennállásának, működésének pozitívuma, hogy először került sor a műemléki ingatlanok osztályozására. Három kategóriát határoztak meg:

- műemlék
- műemlék jellegű épület, valamint
- városkép jellegű épület

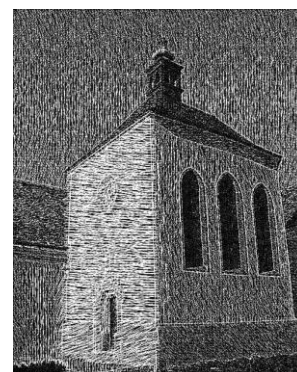
1953. negatív fordulópontot jelentett a műemlékvédelem területén, ez év januárjától megszűnt az önálló szervezete, az Építészeti Tanács hatáskörébe került. Ez az állapot 1957-ig tartott, ekkor alakult meg az Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség. Az OMF felügyeletét az Építésügyi Minisztérium Város és Községrendezési Főosztály látta el. A műemlékekkel kapcsolatban más szervezetek által végzendő munkálatok hatósági és szakfelügyeleti teendőit látta el, valamint koordinálta a műemlékvédelmi munkák megvalósítását. Szervezetét négy osztály alkotta: Kivitelezési, Tudományos, Tervezési és nem utolsósorban a Pénzügyi Osztály. Ez az apparátus hosszú ideig maradt fenn, csak kisebb módosítása következett be azáltal, hogy a Tervezési Osztály hatósági feladatait

egy Igazgatási Osztály vette át, valamint kialakítottak egy Terv és Koordinációs Osztályt is a beruházásokkal kapcsolatban felmerülő teendők intézésére. 1998. július elsején az 1997. évi CXL törvény alapján a Kulturális Örökség Igazgatóságnak kellett átvennie a kulturális értékek védelmével összefüggő feladatokat: a védetté nyilvánítást, a kiviteli engedélyekre vonatkozó nyilvántartást és ellenőrzést. A KÖI volt az első szervezet, mely intézkedéseit államigazgatási eljárás keretén belül tette meg. Napjainkban a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH) jár el a műemlékvédelemmel, a kulturális értékek védelmével kapcsolatos ügyekben. A KÖH a 2001. évi LXIV. törvény rendelkezése alapján jött létre. Jogállását tekintve országos illetőségű központi hivatal, melynek alap feladatait a kulturális örökség védelméről szóló törvény határozza meg. Egyéb tevékenységének tekintetében ellátja a szakirányú szakképzést, ismeretterjesztést, kapcsolatban áll örökségvédelmi szervezetekkel, illetőleg ezek tevékenységét összehangolja, külföldi és nemzetközi hatóságokkal működik együtt. A KÖH elnökét a miniszter nevezi ki, és a kinevezés hat évre szól.

2.2.4 Műemlékvédelem fogalma, célja, eszközei

Magyarországon hatályban lévő 2001. évi LXIV. törvény rendelkezik a kulturális örökség védelméről. E jogszabályban fogalmazzák meg a műemlékfenntartás fogalmát, amely a műemléket érintő szakszerű állagmegóvásban, folyamatos, jó karbantartásban vagy felújításban testesül meg az ingatlan rendeltetésszerű használatához, illetve értékei megőrzéséhez szükséges mértékben.

A műemlékvédelem jelentőségére már az 1904-ben készült lexikonban is utalnak. Mindenki, aki műemlék értékkel bíró építményt, épületet vagy ezek maradványát fedezett fel, köteles volt azt a helyi községi elöljárónak jelenteni. E bejelentéstől számítva a tulajdonos vagy birtokos köteles volt érintetlenül hagyni, míg a közoktatási miniszter döntött az esetleg szükséges intézkedésekről. Ennek természetesen volt egy időtartama, melyet 60 illetve 30 napban határoztak meg. Minden egyes esetet külön-külön vizsgált meg abból a szempontból, hogy mely építmények tartoznak a műemlékek közé, valamint hogy az adott

területen szükséges-e ásatások végzése. Már ezen törvény alapján a szükséges földterületre, és a műemlékre is kisajátítási jog illette meg az illetékes minisztert.

Napjaink műemlékvédelme három lényeges feladatot tűz ki mindazok számára, akiknek fontos, hogy a régmúlt emlékeiben még nagyon sokáig gyönyörködhesünk.

A legfontosabb a műemlékek fennmaradásának megőrzése, meg kell akadályozni annak pusztulását, végül de nem utolsó sorban ügyelni kell arra, hogy a tervezett beavatkozások ne károsítsák azt. Természetesen vannak olyan természeti, időjárási és a társadalom fejlődésével bekövetkező olyan tényezők, melyek ártó hatását nem, vagy csak igen kis mértékben lehet befolyásolni. Ilyen például a földrengés, vulkánkitörés, árvíz, stb. Magyarország földrajzi helyzetét tekintve szerencsésnek mondható, mert ezek az elemi csapások elő sem fordulnak, vagy csak nagyon ritkán (árvíz, belvíz, földrengés). A társadalom fejlődésével növekedett a káros anyag kibocsátás, a savas eső, télen az utak síkosság-mentesítése ipari sóval, tűz, korrózió, fagy, túl erős napsugárzás, erős, viharos erejű szél, valamint a teherautók, kamionok által kibocsátott rezgések sem kedveznek műemlékeink életének megőrzésében. Komoly fejtörést okoz a műemlékvédőknek azoknak az építészeti emlékeinknek a megóvása, melyeknek maga az anyaga okozza annak gyors pusztulását, romlását. Az építészetben ismert kő, téglá helyett gyakran használtak könnyebben megtalálható, előállítható anyagokat, melyek azonban nem tartósak. A vályogra, fára, nádra gondolok, melyek fennmaradása nem hosszú életű. Éppen ezért tekintik veszélyeztetett műemlékeknek a népi műemlékeket. Érdekes avulási tényezőt említ könyvében Román András. „Erkölcsei avulás”⁵ ténye szintén a társadalom fejlődésével kapcsolható össze. Ez leginkább a lakóépületeket, kastélyokat, kúriákat érinti. Az egykor még modern lakások (szoba-konyhás lakások) a mai igényeknek már nem felelnek meg. A társadalom igényességének növekedésével erkölcsi avulásuk sokkal gyorsabb, szerkezetük, anyaguk viszont még ép. E folyamat lelassításának egyik megoldása lehet az ilyen típusú épületek megfelelő hasznosítása. Ez a felsorolás a műemlékekre ható objektív tényezőket mutatta be.

Ha már ismertettem ezeket a tényezőket, a következőkben a szubjektív tényezőkre kerül sor. A legsúlyosabb kárt ebben a körben a háborúk okozták. Nem elhanyagolható az a rongálás, melyet az ember okoz a régmúlt emlékeiben szándékosan, önző céllal. Ez a szándékos rongálás pusztította el a székesfehérvári Szent István bazilika nagyon-nagy részét. A mai modern társadalom egyik negatív jellemzője, hogy néhányan a műemlékek

⁵ Román András : 487 bekezdés és 617 kép a műemlékvédelemről (TERC Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. Szakkönyvkiadó Üzletága (2004) 13. oldal

hasznosításából kívánnak meggazdagodni figyelmen kívül hagyva az ezáltal okozott károkat az épületekben. Sajnos az sem ritka, hogy ha a tulajdonos nem tudja az általa elképzelt profitot a hasznosításból, értékesítésből előteremteni, magára hagyja a műemléket, végső pusztulásra ítélve. Erre sok példát találhatunk Virág Zsolt Magyar kastélylexikon című könyvében. Szívszorító olvasni, hogy csak Fejér megyében, szűkebben vett otthonunkban, mennyi értéket hagytak elveszni évtizedek alatt meggondolatlanul. Ez a folyamat a múlt évszázadban zajlott le Magyarországon a szocialista éra alatt.

Mindezen hátrányos mutatók ellen küzdenek a műemlékvédők hazánkban és az egész világon. A leghatásosabb védekezés az, ha a rendelkezésre álló műemlékek megfelelően kiválasztott hasznosítással maradnak fenn az utókor számára.

Éppen ebből kifolyólag különböztetjük meg az élő és a holt műemlékeket. Az előbbiek azok, amelyek valamilyen, használati, gazdasági értékkel, rendeltetéssel bírnak. Utóbbiak számára ezek az előnyök nem biztosítottak. Szerencsére az, hogy egy műemlék „holt”, még nem jelenti azt, hogy megfelelő hasznosítás keretén belül ne kerülhessen az „élő” csoportba. A megvalósítandó célok érdekében célszerű stratégiák kidolgozása. Így van ez a műemlékvédelemmel is. Ennek során került előtérben a megelőzés, azaz az aktív műemlékvédelem: karbantartás, hasznosítás, megfelelő jogi, anyagi háttér kidolgozása, megteremtése, társadalom hozzáállásnak megreformálása tartozik e körbe, és nem elhanyagolható a passzív műemlékvédelem szerepe sem, mely a már megtörtént baj helyreállítását célozta meg. A legvégső esetben az ingatlanok megóvásának érdekében kisajátítási eljárás folytatható le. Ennek jogszabályi háttérét a 2007. évi CXXIII. a kisajátításról szóló, valamint a 2004. évi CXL. a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény határozza meg. A kisajátítási eljárás kérelemre indul, és azt a kérdéses ingatlan fekvése szerint illetékes általános hatáskörű területi államigazgatási szerv folytathatja le. Kérelmező lehet az állam, az állami tulajdonosi jogok gyakorlására felhatalmazott harmadik szerv, valamint az ingatlan tulajdonosa is. Az eljárás lefolytatására lehetőség nyílik, ha

- „az érintett ingatlan tulajdonosa olyan magatartást folytat, amely kisajátítás hiányában a védetté nyilvánított régészeti lelőhely vagy a műemlék megsemmisülését eredményezi,
- a védetté nyilvánított régészeti lelőhely vagy műemlék feltárása, védőövezetének kialakítása, megközelítése másként nem lehetséges,

- korábban összefüggő történeti együttes része volt, és az eredeti egységbe való visszahelyezése és együttes használata örökségvédelmi szempontból indokolt.”⁶

2.2.5 A műemlékké nyilvánítás folyamata és szempontrendszere

Az 1881. évi XXXIX. törvény pontatlansága folytán abban az időben a műemlékké nyilvánított műemlékek száma nem érte el az ötvenet, földrajzi elhelyezkedésük miatt a trianoni békeszerződés alapján ezek nagy része más országok felségterületére kerültek át. Az első világháborút megelőző időszakban készült pár nyilvántartás, melyek viszont használhatatlanok voltak. Ennek egyik oka a korhatár volt, hiszen még a barokk épületeket sem tartalmazta, a másik ok a már földrajzi elhelyezkedés és az államhatárok megváltoztatása, így a műemlékek elcsatolása.

A műemlékké nyilvánítási folyamat kialakulásának kezdeti szakaszában – ez 1906-ra tehető – 1711, azaz a szatmári béke ideje volt a korhatár. Ez szerencsére megváltozott a két világháború között. Ekkor már a barokk és a klasszicista épületeket is számításba vették. A ma is érvényben lévő szempont az, hogy a műemlékké válásnak nem lehet akadálya az épület kora, hiszen a műemlékvédelem feladata az értékek megóvása ízléstől, kortól függetlenül.

2004-ben, egészen pontosan 2004. április 1.-én vitatta meg a KÖH a Nyilvántartási és Tudományos Igazgatóság által készített, a műemlékek védetté nyilvánítására vonatkozó irányelveket. Az elvek alapja a 2001. évi törvény által meghatározott műemléki érték fogalma volt. Ennek alapján egy épület védetté nyilvánítás szempontjából figyelembe kell venni annak korát, társadalmi akaratot, az építmény egyediségét, tipikusságát, építéstechnikájának meghatározását, összhangját az épített környezetével, szellemi-eszmei jelentőségét.

Most nézzük egyenként néhány a szempontot, hogy miért is lényegesek a védetté nyilvánítási folyamat tekintetében.

A „kor” jelentősége abban áll, hogy a régebbi műemlékek száma az idő múlásával egyre kevesebb. Megőrzésük lényeges történelmünk, múltunk, régi kultúránk megismerése

⁶ 2007. évi CXXIII. Törvény a kisajátításról 4§ (1) ia)-ic) pontok

érdekében. Fontos még megemlíteni két évszámot, melyhez szorosan kapcsolódik a védetté nyilvánítás lehetősége.

Az első 1875, mely az épületekhez kapcsolódik. Ha beigazolódik, hogy az épület jelentős észe a már említett évszámnál régebbi, akkor már műemlékké nyilvánítható, mivel olyan ritka történelmi, művészeti értéket képvisel, mely hazánkban már ritkaságnak számít.

A második évszám az 1830-as évet köti műemlékvédelmi szempontból a Magyarországon fellelhető síremlékekhez.

A társadalmi akarat megnyilvánulásának hatására kialakult az az elfogadott tény, hogy egy épület műemlékké nyilvánításához elegendő az, ha 1867-1956 között építették meg, eredeti állapotát megőrizte, valamint egyházi, kulturális, oktatási, közigazgatási, kereskedelmi, egészségügyi, honvédelmi stb. érdekeket szolgált ki.

Az építmény egyedisége az jelenti, hogy különleges, művészetileg pótolhatatlan értéket képvisel. Az épület tipikussága több lényegi elemet foglal magában. Az emlékek képviselnie kell kora jellegzetes építészeti stílusát annak kezdetétől a leginkább kialakult formájáig, jellegzetes emléke egy meghatározott etnikumnak, tájegységnek, és a lehető legegyszerűbben fennmaradt, és egyedi építéstechnikai megoldással hozták létre. Ha az épített környezettel való összefüggésében vizsgáljuk a védetté nyilvánítandó építményt, úgy három kategória különböztethető el egymástól:

1. műemléki jelentőségű terület: mely összefüggő rendszere a történelmi településszerkezetnek
2. történelmi együttes fogalma: a műemléki jelentőségű területnél kisebb, átlagos színvonalú, városképileg azonban jelentős emlékek által övezett terület értendő
3. történelmi táj: melyen a történelmi táj és az épített örökségvédelmi emlék kapcsolódó rendszerét értjük.

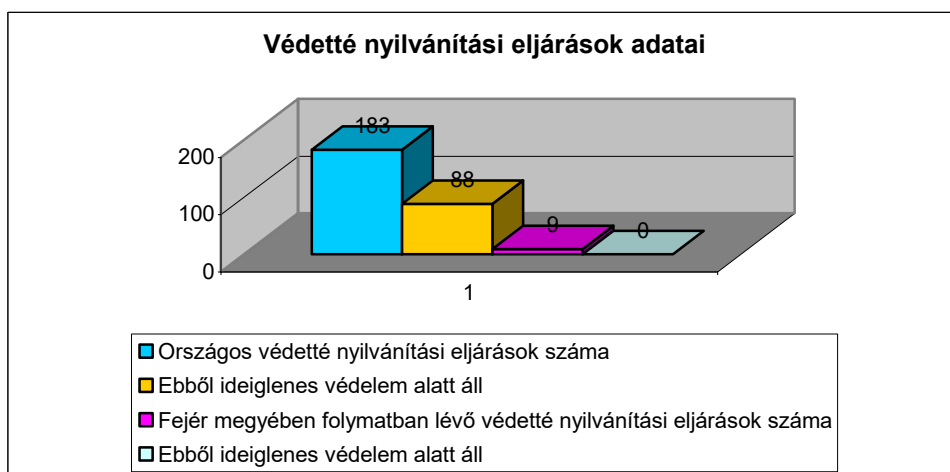
A 2001. évi LXIV. törvény rendelkezése alapján a műemléki értékek védetté nyilvánítását a KÖH-nél lehet kezdeményezni. Ez alapján a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal az eljárás megindításáról értesítést küld:

- az ingatlan tulajdonosát;
- a helyszínen található közművek és egyéb létesítmények tulajdonosait;
- az ingatlan fekvése szerint illetékes települési és megyei (fővárosi) önkormányzatot;

- a helyi, illetékes építésügyi hatóságot;
- szükség esetén az illetékes hatóságot (pl. a természetvédelmi hatóságot);
- valamint az eljárás kezdeményezőjét.

Előfordul, hogy a hatóság általa meghatározott műemléki értékeket elővédelem okán nyilvántartásba vesz. E döntéséről a KÖH határozatot hoz, amelyet megküld a mindazon személyeknek, akiknek az eljárás megindulásáról is tájékoztatót küldött. Ha az adott ingatlan ilyen formában elővédelemben részesül, ebben az esetben minden a műemléken tervbe vett építési beavatkozást 90 nappal a munkálatok megkezdése előtt kötelező bejelenteni a Hivatalnak, ha annak elvégzéséhez építési engedély szükséges, vagy annak telekalakítási célja van.

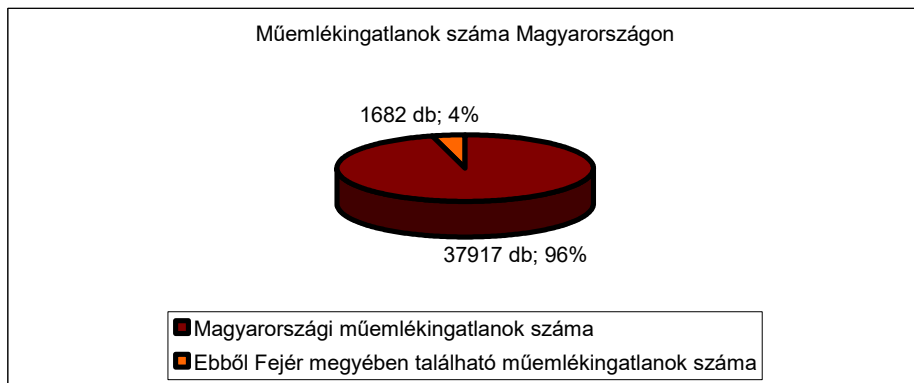
A jelenleg is folyamatban lévő eljárásokról az alábbi kimutatást készítettem a KÖH adatai alapján:

E szigorú szabálynak is természetesen vannak kivételei. Ezek az ingatlanban bekövetkezett olyan mértékű romlás elhárítására irányuló, halasztást nem tűrő intézkedések, melyek veszélyeztethetik az emberek testi épségét, vagyonának biztonságát, de ezen munkálatokról is kötelesek a tulajdonosok, vagyonkezelők, használók is utólag jelentést tenni.

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal nyilvántartása szerint, a Magyarországon található műemlékek száma 37917, Fejér megyében 1682.

Az adatok százalékos arányát az alábbi diagramm mutatja meg:

2.3 Az Európai Unió műemlékvédelemmel kapcsolatos előírásai

Az Európai Unió álláspontja szerint a tagállamoknak a kulturális örökség védelméről szóló jogszabályok harmonizációjára nincs szüksége, mivel az EU-ban nincs közösen kialakított kulturális politika, viszont az alapszerződésben találhatóak olyan rendelkezések, melyek a nemzeti értékek védelmére vonatkoznak. Ilyen például a Római Szerződés IX. címének 128. cikke.

„IX. Cím: A kultúra

128. cikkely

(1) A Közösség közreműködik a tagállamok kultúrájának kibontakozásában, tiszteletben tartva azok nemzeti és regionális különbségét, ugyanakkor előtérbe helyezve a közös kulturális örökséget.

(2) A Közösség tevékenysége a tagállamok közti együttműködés előmozdítására, és ha szükséges, azok tevékenységének támogatására és kiegészítésére irányul a következő területeken:

- Az európai népek kultúrája és történelme ismeretének és terjesztésének javítása
- Az európai jelentőségű kulturális örökség megőrzése és védelme
- A nem kereskedelmi jellegű kulturális csere
- A művészi és irodalmi alkotás, beleértve az audiovizuális szektort.

(3) A Közösség és a tagállamok elősegítik a harmadik országokkal és kultúra területén illetékes nemzetközi szervezetekkel, különösen az Európai Tanáccsal való együttműködést.

(4) A Közösség a Szerződés egyéb rendelkezéseinek végrehajtása során figyelembe veszi a kulturális szempontokat.

(5) Az e cikkelyben leírt eljárás szerint, a Régiók Bizottságának meghallgatása után ösztönző intézkedéseket fogad el, kizárva a tagállamok törvényeinek, rendeleteinek és közigazgatási előírásainak bármilyen harmonizációját.”

Mint látható az Európai Unió az ingatlan műemlékek védelmét szolgáló hatósági eljárások tekintetében nem a korlátozó, kényszerítő intézkedések játszanak elsődleges szerepet, hanem a tulajdonosokat, hasznosítóikat ösztönző támogatások. Arra is törekednek, hogy a műemléképületek a hétköznapi életben is hasznosan funkcionálhassanak. Európa fejlettebb országában a műemlékingatlanok száma folyamatosan nő, ezeket védettség szempontjából három kategóriában sorolják be: nemzeti, regionális, helyi. A műemlékvédelem megoldásába az önkormányzatokat – regionális és helyi szinten is – bevonják. Nekik kell ellátni a szakhatósági, hatósági feladatokat.

Elmondható, hogy a fejlett európai országokban az ingatlan örökségvédelemmel kapcsolatos feladatok a körzeti igazgatási szervek intézkedési körébe tartoznak, és ezek megoldását szakképzett ügyintézőkre bízják. A fejlettebb európai uniós tagállamban az ingatlanok védelmére szánt központi költségvetési összeg nőtt, illetve a kiemelten rossz helyzetben lévő műemlékek megóvása érdekében speciális programokat hirdetnek meg, viszont a támogatás mértéke függ a tulajdonosi viszonyoktól is. (Kiegészítésként alkalmazzák azonban csak az illeték- és adókedvezményeket.)

„Az egyes tulajdonosi kategóriák támogatása a központi költségvetésből:

- Állam: az állami tulajdonú műemlékek megóvását szinte mindenütt költségvetési keretből oldják meg, nem pedig pályázati úton.
- Tartomány, megye: a hollandiai modell a leginkább figyelemre méltó. Az éves támogatás elnyeréséhez előre elkészített helyreállítási programmal kell rendelkezniük (ez a megoldás illeszkedik az EU támogatások általános gyakorlatához is).

- Helyi önkormányzat (ezen belül alkategóriákat lehet elkülöníteni, pl. Franciaországban: 3000-nél kevesebb lakosú települések pozitív diszkriminációja): a helyi önkormányzat tulajdonában álló épület helyreállításához Hollandiában 70%, Franciaországban 50% központi költségvetési támogatás adható. Az önkormányzattól 25-30% önrész követelnek meg.
- Egyház: az egyházi épületek helyreállítására általában elkülönített költségvetési előirányzat szolgál (néhol, pl. Dániában az egyház saját műemlékhelyreállító-hálózatot működtet, vö. még: Svédország, Hollandia)
- Egyetem, iskola: a belgiumi Flamand Régióban a helyreállítási költségek 50%-át a régió, 15-15%-át a tartomány és a települési önkormányzat viseli.
- Magánszemélyek: viszonylag nehezen jutnak központi költségvetési támogatáshoz.”⁷

A támogatás nyújtásának alapvető feltételei vannak:

- Közérdeket szolgál a felújítás
- A látogatók számára műemlékingatlan megtekinthető (nyitvatartási idővel rendelkezik)
- A tulajdonos az ingatlant nem adta bérbe, és más módon sem termel hasznot)

Természetesen a műemlékvédelem területén is megoldható a külső források igénybevétele. Ausztriában a műsorszolgáltatási díjak, Angliában, Skóciában és Csehországban a lottóbevételek, meghatározott százalékaival, Franciaországban, Dániában az alkohol tartalmú italok gyártóinak és forgalmazóinak a támogatásával segítik a múlt emlékeinek megővését az utókor számára.

Néhány ország támogatási rendszere az alábbiak szerint valósult meg:

Belgium

A műemlékingatlanok hatósági nyilvántartások vezetését minisztériumi hatáskörbe utalták, de az eljárási rend minden egyes régióban más. Vallon Régió, Flandria Kormánya, Brüsszel és a Német Közösség Tanácsa mellett funkcionáló Műemlékek és

⁷ Nagy Mihály: Az ingatlan kulturális örökség védelme az Európai Unió országaiban Kultúra és az Európai Unió tanulmánykötet szerkesztette: Zongor Attila KulturPont Iroda, Budapest (2005) 82-83. oldal

Régészeti Lelőhelyek főosztálya látja el a gyakorlati és szakhatósági feladatokat, ezen túlmenően a Műemlékek, Régészeti Lelőhelyek és Leletek Királyi Bizottsága véleményezi és nyilvánítja védetté rendeleteivel a műemlékeket. A hatósági jogkör

gyakorlóit az önkormányzatok.

Támogatási rendszer eltérő a tartományokban, Vallon Régióban és Brüsszelben forgóalap a támogatásokhoz nem áll rendelkezésre. Flamand Régióban létrehoztak egy olyan alapítványt, mely nem nyereségérdekelt. A Flamand Örökségi Alapítvány szerzi meg a kritikus állapotban lévő régészeti lelőhelyeket, műemlékingatlanokat, helyreállítja és hasznosítja azokat.

„Közvetlen hatósági támogatás:

1. Flamand Régió

- Magántulajdonosok: 60% önrésszel jutnak hozzá a helyreállításhoz, a régiótól 25%, a tartománytól 7,5%, a települési önkormányzattól ugyancsak 7,5% támogatást kapnak. (Közterületről látható, vagy a nyilvánosság számára nyitott, de gazdasági hasznot nem hajtó épületek esetében a támogatás a fentiek kétszerese. Bizonyos műemlékvédő szervezetek ugyanilyen, 80%-os támogatásra jogosultak.)
 - Tartományi tulajdonban álló világi műemlékek: a régió a helyreállítási költségek 60%-át, a tartomány 40%-át viseli.
 - Települési önkormányzati tulajdonban álló világi műemlékek: a régió a helyreállítási költségek 60%-át, a tartomány 20%-át viseli.
 - Tartomány tulajdonban álló egyházi műemlékek: a régió a helyreállítási költségek 60%-át, a tartomány 30%-át viseli.
 - Települési önkormányzati tulajdonban álló egyházi műemlékek: a régió a helyreállítási költségek 60%-át, tartomány 20%-át, a települési önkormányzat 10%-át viseli.
 - Egyetemek és iskolaépületek: a régió a helyreállítási költségek 50%-át, a tartomány és a települési önkormányzat 15-15%-át viseli.
- Fenntartási támogatás legfeljebb a teljes költség 40%-áig terjedhet.

2. Vallon Régió

60%-os támogatás adható védetté nyilvánított műemlékek felújítására, fenntartására vagy tervezési munkáira. Amennyiben a helyreállítás közérdek, a támogatás aránya 80% lehet (kiemelkedő értékű műemlékek esetében 95%).

Ha a helyreállítási munkát a tulajdonos maga, vagy önkéntes szervezet bevonásával, illetve a hatóság technikai segítségével végzi, akkor a támogatás mértéke a szolgáltatás értékének 100% is lehet.

3. Brüsszeli Régió

Védetté nyilvánított műemlékek esetében a régió a helyreállítás

- 60%-át fizeti középületek és múzeumok esetében;
- 30%-át magántulajdon esetében;
- 50%-át régészeti munkák esetében.”⁸

Az adókedvezmények alkalmazása szintén eltérő minden tartományban. A Flamand és Vallon Régióban a tulajdonosok a műemlék helyreállítására fordított költségek 50%-át levonhatják a személyi jövedelemadójukból, Brüsszel Régióban mentesül az örökségi adó alól a védett örökség, ha annak örököse alapítvány vagy a régió. A kedvezmény feltétele azonban az, hogy a műemléknek a nyilvánosság számára látogathatónak kell lennie.

Franciaország

Az országban található műemlékek száma igen magas, több mint 46.000. Az örökségvédelmi politika, a műemlékek védetté nyilvánítása minisztériumi feladat, melyet alárendelt szervezetek segítségével látja el (Örökségi Igazgatóság és ezen belül funkcionál a Műemléki Aligazgatóság, Régészeti Aligazgatóság, Építészeti Igazgatóságon belül a Védett Területek, Építészeti és Városminőségi Aligazgatósága). A nyilvántartás vezetése az Általános Nyilvántartási és Örökségdokumentációs Aligazgatóság hatásköre. A műemlékek védetté nyilvánítása a miniszter feladata, javaslatot a Műemléki Főbizottság tesz. A védendő ingatlanokra indítvány

⁸ Nagy Mihály: Az ingatlan kulturális örökség védelme az Európai Unió országaiban Kultúra és az Európai Unió tanulmánykötet szerkesztette: Zongor Attila KulturPont Iroda, Budapest (2005) 90. oldal

kezdeményezése a Műemléki, Régészeti és Etnológiai Regionális Bizottság feladata, és a döntés a régió prefektusának a kezében van. A támogatási rendszer Franciaországban eltérő a már ismertetett belgiumi struktúrától. Az állami támogatás a teljes költség 40-45% között mozog a védett ingatlanokra vonatkozóan, ezt a megye még kiegészítheti. Azok a műemlékek, melyek települési önkormányzatok tulajdonában vannak, az ezekre juttatható apanázs már igen összetett: az állami 50%, megyei 25%, és az önkormányzati önrésznek 25%-nak kell lennie. A magántulajdonosok viszont csak igen szűk körben juthatnak közvetlen állami támogatásokhoz (pl. homlokzattisztítás).

Adókedvezményben részesülhet a tulajdonos, ha a javítással, helyreállítással összefüggő munkálatokat, vagy annak egy részét az állam valósította meg. Ha az ingatlan nyitott a polgárok, turisták számára a költség teljes mértéke levonható. Mentessül az adófizetés alól öröklés és ajándékozás esetén a kedvezményezett, ha az állammal kötött szerződés alapján az ingatlant utóbb látogathatóvá teszi, gondoskodik annak megóvásáról az utókor számára.

Görögország

Időszámításunk előtt a görög nép a társadalom kialakításának útjára lépett, építészetük, kultúrájuk méltán híres az egész világon. Az ország területén található védett műemlékingatlanok száma túlszárnyalja a 30.000-et, a védelemre előjegyzettek száma pedig meghaladja 260.000-et. A védetté nyilvánítás, mint Franciaországban szintén állami feladat. Három főosztály hatásköre alá tartozik az épített örökség védelme, melyek munkáját az illetékes minisztérium irányítja.

- Régiségek Főosztályához az 1830 előtti műemlékek tartoznak. E szervezeten belül a feladatokat központi szolgálatokra osztják le:
 - Óskori és Klasszikus Régiségek Igazgatósága
 - Bizánci és Poszt-Bizánci Műemlékek igazgatósága
 - Nyilvántartások és Publikációk Igazgatósága
 - Régiségek Állagmegóvási Igazgatósága
 - Kisajátítási Részleg
 - Központi Régészeti Szolgálat Titkársága
- Restaurálások, Múzeumok és Munkák Főigazgatósága

- Régészeti Emlékek Restaurálási Igazgatósága (Topográfiai és Fotogrammetriai Részleggel)
- Bizánci és Poszt-Bizánci Műemlékek Restaurálási Igazgatósága
- Múzeumi Tanulmányok Igazgatósága
- Múzeumi Munkák Igazgatósága
- Kulturális Épületek és Modern Műemlékek Restaurálási Igazgatósága (ide tartoznak az 1830 után keletkezett épületek)

– Kulturális Fejlesztések Főigazgatósága

Az 1453 előtt keletkezett műemlékek automatikusan védettként kerülnek nyilvántartásba, a megóvásuk az állam hatáskörébe tartozik. A politikai nyomás, a tapasztalatlan és szakképzetlen munkaerő miatt a műemlék védelemi feladatok ellátását a hatósági jogkörök tekintetében centralizálták, és ezen a rendszeren változtatni nem is kívánnak a már felsorolt okok végett. „Regionális kiépítettséget 45 felügyelőség szolgálja (3 kategória: Óskori és Klasszikus, Bizánci és Modern). A szervezet felépítése nem felel meg a közigazgatási beosztásnak. A felügyelőségek ellenőrzik a törvényi előírások betartását, és tanácsot adnak a központi szolgálatoknak, valamint kezdeményezik a védetté nyilvánítást.”⁹ A központi költségvetésből a műemlékek megóvására szánt pénzösszeg több mint felét a Nemzeti Turisztikai Szervezet tervezetében határozzák meg. „A beruházási feladatokat a tulajdonosok, a helyi vagy regionális hatóságok, illetve az egyházak látják el, az állam csak az állami tulajdonú emlékek esetében. Ilyenkor az építészt a minisztérium jelöli ki.”¹⁰

Támogatási rendszere alapján technikai segítséget a Kulturális Minisztérium nyújt. A Belügyminisztérium a turisztikai célok elérésében alacsony kamatozású, hosszú lejáratú hitelt tud nyújtani az azt igénylőnek a tradicionális épületek helyreállítására, fenntartására. Adókedvezményt az állam csak öröklés esetén ad a védetté nyilvánított és ötven évnél nem régebbi, valamint a védett műemlékek körében.

Olaszország

Olaszország védett ingatlanainak száma magas, több mint 31.000, melybe nem tartoznak bele a történeti központok és a régészeti lelőhelyek. A műemlékvédelemre vonatkozó

⁹ Nagy Mihály: Az ingatlan kulturális örökség védelme az Európai Unió országaiban Kultúra és az Európai Unió tanulmánykötet szerkesztette: Zongor Attila KulturPont Iroda, Budapest (2005) 104. oldal

¹⁰ Nagy Mihály: Az ingatlan kulturális örökség védelme az Európai Unió országaiban Kultúra és az Európai Unió tanulmánykötet szerkesztette: Zongor Attila KulturPont Iroda, Budapest (2005) 104. oldal

politika kidolgozása, a műemlékek védetté nyilvánítása Franciaországhoz, Görögországhoz hasonlóan minisztériumi feladat, melynek ellátásához az olasz állam is olyan szervezeteket vesz igénybe, melyek az illetékes minisztériumnak vannak alárendelve.

- Környezeti Javak Központi Hivatala
- Építészeti Javak Központi Hivatala
- Régészeti Javak Központi Hivatala
- Művészeti Javak Központi Hivatala
- Történeti Javak Központi Hivatala

A nyilvántartás vezetése a Központi Katalógizáló és Dokumentációs Intézet tiszte, munkájának koordinálását az Irodalmi Örökség és Központi Intézetek Központi Hivatala látja el. 64 főfelügyelőségi hivatal biztosítja a regionális rendszer fennállását. Ezek az intézmények indíthatják a műemlékké nyilvánítást, ellátnak szakhatósági és hatósági feladatokat is. A költségvetésben egy meghatározott, és egy rendkívüli keret áll rendelkezésre a műemlékvédelem támogatására, az utóbbi felhasználását az országgyűlésnek kell jóváhagynia a miniszter javaslata alapján. Közvetlen állami támogatást nyújthat a Kulturális és Természeti Javak Minisztériuma, a Közmunkák Minisztériuma, a Pénzügyi és Tervezési Minisztérium és nem utolsósorban a Védelmi és a Munkaügyi Minisztérium is. Érdekes, hogy a magántulajdonban álló ingatlanokon végzett felújítási munkálatok költségéhez nyújtható 50%-os állami közvetlen támogatás, de csak utófinanszírozással. Adókedvezményben magánszemély és testület is részesülhet. Az állagmegóvás, a helyreállítás költsége vonható le az adóalapból. Mentessül az adófizetés alól az is, aki bár nyereséggel használja az ingatlant, de ez a bevétele közösségi célokat szolgál (múzeum, könyvtár). Mindezeket túl számos kedvezményben részesülhetnek (általános forgalmi adó, örökösödési adó, nyereségadó, illetékfizetés), ha a védett ingatlanok hasznosítását a társadalom érdekeinek rendelik alá.

3 A korszakos változások értékelése a társadalmi, gazdasági hatások, az értékőrzés és a fennmaradás szempontrendszerében

Először Fejér megye egyik legkülönlegesebb kastélyán keresztül szeretném bemutatni azokat a történelmi, gazdasági szemléletváltozásokat, melyek befolyásolták műemlékeink életét, és bemutatom Csákvár és Iszkaszentgyörgy kastélyát is.

3.1 Székesfehérvár-Csala Kégl-kastély

3.1.1 A kastély rövid ismertetése építészeti szempontból

E különleges kastélyt Fejér megye Kégl Györgynek köszönheti. Az épület összetett alaprajzú, emeletes, szabadon álló. Érdekessége, hogy minden szintjén az alapterület 800 m². A pince és a földszint falait sávozottan építették meg. Kő és tégl sorok váltják egymást, ami építészetileg nagyon különleges megoldás.

A kastélyt két torony teszi érdekessé. A bal oldali három emeletes torony mindegyik oldalán három íves alakú ablak látható. A másik, alacsonyabb torony csak egyik oldala nyitott, két félköríves ablakkal látták el. A földszinten alakították ki az építész Hauszmann Alajos tervei alapján az előcsarnokot, mögötte a szalont. Balra volt található az úri kisasszonyok és a nevelőnők szobái, míg jobb oldalon kapott helyet ebédlő, valamint az urak „részlege”, a dohányzó és az úriszoba is. A táncterem, a biliárdterem néhány úri- és vendégszobával együtt az emeleten volt. A pincében építették ki a konyhát, a személyzet szobáit és a raktárhelyiségeket (Tej, zöldség, fa, bor, kőszén). Nyáron szerencsém volt megtekinteni személyesen is a kastély belső részét, ami most építési terület. Az elmúlt évek igen komoly próba elé állították az épületet. A bejárati ajtó után a

kőpadlóban kialakított mozaikképek teljesen eltűntek, a szobák rendeltetésére már semmilyen jel nem mutat. A jelenlegi tulajdonosnak Michael Wedelek és munkatársainak éppen ott jártam előtti napokban került sor a tetőszerkezet műszaki átadására. Komoly összegeket fordítanak a kastély helyreállítására. Wedelek úr elmondása alapján az új tetőszerkezet egyes részei kézi munkával készültek el. A belső rész felújítása folyamatban van. A kastély épületet nem látogatható, építési terület, veszélyes bent tartózkodni. A kastély teljes épületének képét az 1. számú melléklet tartalmazza.

3.1.2 A kastély tulajdonosaiban bekövetkezett változások

A Kégl családról annyit lehet tudni, hogy első ismert tagja Kégl Mihály gyógyszerész volt. Pozsonyban élt, 1623-ban címzetes nemesi oklevelet kapott II. Ferdinánd királytól. Feltehetően a XVIII. században települtek át a Dunántúlra. Kégl György 1822-ben látta meg a napvilágot. Gyermekkoráról bővebb ismeretekkel nem rendelkezünk, csak annyi bizonyos, hogy tanulmányai befejezése után a gazdasági életben tevékenykedett. 1847-től hatalmas birtokain mintagazdaságokat hozott létre. 1872-ben a megyei törvényhatósági bizottság tagja lett, országgyűlési képviselő. Politikailag a Deák-párt, majd a Szabadelvű Párt szimpatizánsa volt. I. Ferencről érdemei elismerése végett megkapta a nemesi rangot, valamint a családi előnevet is. Egyik legismertebb cselekedete a Székesfehérváron építendő megyei kórház alapításával volt kapcsolatos, e cél létrejöttét százezer forintot

adománnyal támogatta. A területet, melyre a kastélyt építették, 1873-ban vásárolta meg Kégl György Nádasdy Júlia grófnőtől, pontosan 390000 forintért. A kastélyt két év alatt építették fel, neoreneszánsz stílusban. Halastavat, szökőkutat és kápolnát is létesítettek a parkban. Sajnos a kápolna és a halastó sem maradtak ránk, azonban a szökőkút maradványa még látható. Kégl György halála után – 1908-ban - a kastélyt fia Dezső örökölte meg. A kastély ekkori hasznosításáról adatok nem maradtak ránk. Családi birtokként, otthonként funkcionált valószínűleg. Kégl Dezső 1936-ban bekövetkezett halála után fia György lett a kastély tulajdonosa. 1945 után gyökeres változás következett

be a kastély hasznosításában. E dátumtól kezdve mezőgazdasági célokra használták a jobb sorsra érdemes műemléket. Emlékeim szerint, mezőgazdasági múzeumot üzemeltettek itt. Ma Michael Wedelek úr vállalkozásának tulajdonában van az ingatlan. Az ő elmesélése alapján tudtam meg, hogy a kastély régebben a Csákvári MGTSZ tulajdonában volt. A TSZ-től egy amerikai társaság vásárolta meg a műemlékingatlant. Terveik voltak a hasznosítással kapcsolatban, azonban az építésügyi hatóság részükre az engedélyt nem adta meg. Ennek a következménye az lett, hogy a társaság tönkrement. A kastély a SASAD tulajdonába került, majd végül Wedelek úr vállalkozása vásárolta meg az ingatlant. Reményeim szerint, ha az új tulajdonos tervei megvalósulnak, egy nagyon különleges építésű kastély maradhat fenn az utókor számára.

3.1.3 A Kégl-kastély hasznosítására vonatkozó megvalósult és megvalósításra váró tervek, elképzelések

2008. augusztusában sikerült egy találkozót megbeszélnem a Kégl-kastély jelenlegi tulajdonosával Michael Wedelek úrral. 1991-ben alapított egy magyarországi vállalkozást, és így tudta megvenni ugyanebben az évben a családi birtokot. Az ingatlan területe ekkor 161ha volt. Tervei alapján a kastély 4 csillagos hotelként, casino-ként üzemelne, ehhez az engedélyt a Kulturális Örökségvédelmi Hivataltól és az Önkormányzat Építésügyi Hatóságától is megkapták. A kastély mögött egy vadász szállodát szeretne kialakítani, de a tervek között szerepel még egy golfpálya, lovarda, még egy szálloda, egy üvegház, melyben tropikus kertet létesítenének, konferencia terem és egy termálfürdő is. Mint megtudtam a közelben található egy termálforrás, és ennek a vizét hasznosítaná a fürdőben. 21 apartman-ház megépítésére az építési engedélyt viszont már megkapták.

A megvalósításhoz a 2008. augusztusi számítások szerint 100 millió EURO szükséges. Ennek előteremtésére szponzorokat keres Wedelek úr. Kérdésemre válaszolva pályázati pénzben nem gondolkodik, mert tapasztalata alapján egy megnyert pályázat sem garancia arra, hogy a szükséges pénz a beruházáshoz a rendelkezésére is

álljon. (Hamar elfogy a pályázatra szánt keret, és még a nyertes pályázók sem jutnak az elnyert összeghez.)

Mindezek ellenére én reménykedem abban, hogy tervei valóra válnak, hiszen a kastély közelsége Székesfehérvárhoz mind turisztikailag, mind gazdaságilag is jelentős lehetőségeket, bevételeket nyújtana a város számára.

3.2 Csákvári Esterházy-kastély

Csákvár település már a Római Birodalom idején létezett Floriana néven. Kelta, longobard, avar, morva, cseh, szláv és még számos vándorló népcsoport emlékeit találták meg. A falu történetének lényeges pontja honfoglalás utánra tehető. Előd fia Szabolcs a Vértes lábánál várat építtetett, melyet unokája örökölt Csák. Ezt a várat romboltatta le I. Endre király (1046), mert a Csákok a pogány hitvallás követői voltak. A település tulajdonosainak változása az alábbiak szerint alakult:

- Csák Miklós 1231-ben fiára hagyja végrendeletében a birtokot
- Csák János, majd 1239-ben Márk öröklí meg a területet
- 1326. Rozgonyiak kezére kerül, majd
- 1453-ban az Ujlaky-család lesz a tulajdonos
- 1459-ben visszakerül királyi kincstári birtokba (ennek oka az Ujlaky-család hűtlensége), II. Ulászló ugyanebben az évben Somi Józának engedte át 10.000 aranyforint zálogért cserébe
- 1497-ben az Ujlaky-családról kiderült, hogy a hűtlenség vádjában ártatlanok, ezért „jelképes” összegért 1000 aranyért visszakapták tulajdonukat
- 1502-ben a birtok Somi Józsa tulajdona lett melyet fia, Somi Gáspár örökölt
- 1513-ban Török Imre 8000 aranyért vásárolja meg a birtokot
- Török István özvegyének Pető Margitnak halála után Török Zsuzsanna lett a tulajdonos, akit bedeghi Nyáry Pál egri kapitány vett el feleségül
- Két leánygyermekük született Krisztina és Borbála. Szüleik halála után megosztottak a birtokon. Krisztina, férje Thurzó Imre gróf halála után házasságot kötött gróf Esterházy Miklós nádorral.

3.2.1 A kastély rövid építészeti bemutatása, története

A gesztesi uradalom, mely magában foglalta Csákvárt is 1638-ban jutott az Esterházy-családhoz, úgy, mint azt már az előző fejezetben is leírtam, Esterházy Miklós (1583. IV. 4.-1645) feleségül vette Thurzó Imre özvegyét, Nyáry Krisztinát (csákvári birtok egyik örököse volt). A terület a török uralom idején szinte teljesen lakatlan volt. Esterházy Miklós fia Pál (1635-1713) herceg és nádor örökölte a birtokot, azonban birtokcsere útján Ferenc öccséhez (1641-1683) került. Az ő fiai közül Antal (1676-1722) szembefordult a

Habsburg uralkodói családdal és Rákóczi Ferenc mellett harcolt. (Nem ő volt az egyetlen Esterházy, aki ezt tette, hat családtag vett részt a szabadságharcban.) Esterházy II. Ferenc (1683-1754) Antal legfiatalabb öccse örökölte az ingatlant, halála után fia, Miklós. 1762-ben Miklós és testvérei József országbíró fiának József Ádám halálával –

neki nem volt utóda – megörökölték Cseklest és Tatát is. Csákvár ekkorra már betelepült, valószínűleg a régebben itt élt lakók tértek vissza a településre. A 17. században a Gesztesi-vár lakhatatlanná vált, így lett Csákvár az uradalom központja. Esterházy Miklós nagyrészt Tatán tartózkodott, és kastélyt is itt kezdett el építtetni, míg a Csákváron lévő urasági ház nem volt se nem nagy, se nem építészeti igényes. Ismeretes, hogy Fellner Jakab volt az Esterházy-család építésze, ezért feltételezhető, hogy az első urasági házat is ő építette a Tatához képest alárendelt szerepet betöltő településen. Miklós halála után fiára, Jánosra szállt az uradalom e része. 1777-ben végleg letelepedett itt. A kastély tervének alapjai Fellner Jakab képzelései alapján készültek el, azonban a végleges tervrajzot Gött Antal uradalmi építész készítette el (1798. augusztus 14.) „A tervlapok háromszárnyú épületet ábrázolnak, melyek közül az emeletes főszárny az urasági lakosztályt, a földszintes jobb oldalszárny a vendégszobákat, az ugyancsak földszintes bal oldalszárny a konyhát foglalja magában. Mint korábban volt szó róla, míg az összes épületrész alaprajzában részletesen ki van dolgozva, a bal oldalszárny nem: azt csak körvonal jelöli. Ezt a szárnyat szükségtelen volt tervezni, mert egykori urasági házként már állnia kellett. Rendeltetése az új épületegyüttesben immár alárendelt volt. A főszárny felől nagyméretű terem kapcsolódik hozzá.”¹¹

¹¹ Művészettörténeti értesítő Akadémiai Kiadó 1997. XLVI. ÉVF. 1-2. szám 4. oldal

A kastély alakjában követte a zárt díszudvaros elrendezést, amelyet a fertődi kastély építésénél alkalmaztak. „Megismétlődnek az udvart lezáró, íves épületrészek, sőt még az olyan szerkesztési ügyetlenség is, mint a főszárny keskeny nyakkal megoldott, szűk kapcsolata a mellékszárnyakkal. Így valójában nemcsak az általános elrendezés, hanem egyes részmegoldások átvételéről is szó van. Ez egyértelműen tükrözi Esterházy János igyekezetét, hogy szerényebb léptékben ugyan, de a család hercegi ágát utánozva építsen.”¹² Az előkészületek 1778-ban indultak meg. Az iparos munkák nagy részét tatai mesterekkel készítették el. Az építkezés további menetéről többek között az alábbi információk ismertek:

- 1779-1781 között történt a kőanyag szállítása.
- 1780. október 8.: Maschangl Ferenc és társasága közötti szerződés létrejött, mely az emeleti részen elvégzendő asztalosmunkákról szólt. (A határidő 1781. március eleje volt.)
- 1780. december 12. asztalos munkákról készült kimutatás a Maschangl Ferenc és társasága által végzett munkákról.
- 1781. április 1-december 31 között 87500 falazótégla és 653 ½ mérőmész került felhasználásra
- „1781. július 20-án Esterházy János már az erkély, a címer és a vázák lefestéséhez szükséges anyagok költségvetését hagyta jóvá. Nemsokára az épület kerti homlokzatára helyezhették az építkezés emlékét megőrkítő táblát a következő szöveggel:

IONNES COMES ESTERHÁZY DE GALANTHA/
SIBI POSTERISQUE SUIS HUNC AB URBANO STREPITU/
SECESSUM E FUNDAMENTIS EREXIT ET INSTRUXIT/
COOPERANTE CONIUGE SUA/
MARIA ANNA COMITE PÁLFFY AB ERDÖD.
MDCCLXXXI.

(Galánthai gróf Esterházy János a maga és utódai számára ezt a városi zajtól félreeső helyet alapjaiból építette és berendezte felesége, erdői Gróf Pálffy Mária Anna közreműködésével. 1781).”¹³

¹²Művészettörténeti értesítő Akadémiai Kiadó 1997. XLVI. ÉVF. 1-2. szám 4. oldal

¹³Művészettörténeti értesítő Akadémiai Kiadó 1997. XLVI. ÉVF. 1-2. szám 5. oldal

- 1782-1784-ben elkészült a fürdőszoba. A főszárny jobb oldalán helyezték el, a grófné lakosztálya alatti alagsorban. A régi pompájából már csak a mennyezeti boltozaton található majolikacsempe ad tanúbizonyságot.
- 1793.-ban az oldalterem kifestését végezték el.
- Érdekes megemlíteni, hogy a lakóépület elkészülte után Esterházy János minden tervet felborítva egy színház építtetésére adott utasítást. Ennek az a magyarázata, hogy a gróf nagyon szerette a színművészetet. Nemcsak nézőként, de színészként is rajongott a művészet ezen ágáért.
- 1798-ban kezdődött el a kastély jobb szárnyának az építése, melynek megvalósítására Gött Antal uradalmi rangidős építésmestert szerződtették. A főszárny emeleti részén kaptak helyet a grófi család gyermekeinek szobái. Az elkészült új szárnyban vendégszobákat alakítottak ki.

A kastélyt Esterházy János 1800. február 24-én bekövetkezett halála után Esterházy Miklós (1775-1856) örökölte meg, aki 1799-ben vette feleségül Françoise de Roisin márkinőt. A gróf első, a kastély építésével kapcsolatos rendelkezése egy új, kettős címer elkészíttetésére vonatkozott. E feladatot Beneikt Hainrici bécsi szobrászra bízta 1800. augusztus

28-án. A következő években csak kisebb módosításokat végeztek a kastély épületén. Nagyobb beavatkozásokat csak a 19. század elején bekövetkezett földrengések okozta károk miatt váltak szükségessé. Az első ilyen munkálatokra az 1804-ben keletkezett dokumentumból lehet következtetni. „Az építkezés 1804 őszétől 1806 tavaszáig tartott. [76]. A szükséges javításokon és felújításokon kívül a bal oldalszárny végéhez emeletes pavilont csatoltak, valamint a főszárny és a jobb oldalszárny között új termet építettek, ezáltal közvetlen kapcsolatot teremtve a két utóbb említett épületrész között.”¹⁴

A kastélyt felújított állapotában sokáig nem élvezhette a család, mert egy újabb földrengés 1808-ban ismét károkat okozott az épületben. A javítási munkálatokról szóló dokumentum alapján tudható meg, hogy a természeti csapás következtében az portikuszt újra kellett építeni, és a főépület mindkét homlokzatát újra kellett vakolni. „A felújítás alkalmat ad arra is, hogy abban az öt szobában, ahol még nincs padló, ezt pótolják, illetve

¹⁴ Művészettörténeti értesítő Akadémiai Kiadó 1997. XLVI. ÉVF. 1-2. szám 9. oldal

a termekben mindenféle egyéb pótlásokat végezzenek.”¹⁵ Ez a földrengés tette használhatatlanná a színház épületét. A kastély udvarán épített istállót is le kellett bontani, azonban e helyett egy új és nagyobb emelését határozták el a kastély másik helyszínén.

1809-ben a napóleoni háborúk idején a kastély katonai kórházként való felhasználásáról döntöttek. Újabb természeti csapás az 1810-es évek elején érte az épületet. Ez utóbbi földrengés azonban már szörnyű károkat okozott, a kastély lakhatatlanná vált. A pusztulás után az Esterházy-családban fennmaradt hagyomány szerint az új, klasszicista stílusú átépítést Charles Moreau tervei alapján végezték el. A kastély teljes újraépítésével kapcsolatosan Esterházy Miklós rendelkezést bocsátott ki 1814. november 3-án. „Az iratból kiderül, hogy a nagyszabású építkezés Moreau tervezői közreműködésével már elhatározott, az elképzelés körvonalai is megvoltak, de a tervek részletes kidolgozása még hátra volt.”¹⁶ A munkálatok elvégzése után két évig tulajdonképpen semmi sem történt az épületben, minek oka az volt, hogy a földrengés után Esterházy Miklós a tatai kastélyába helyezte át székhelyét. „A kastély teljes, egységes stílusban történő újjáépítése csak 1816 végén indult meg.”¹⁷ Az 1816-tól 1823-ig végzett építési munkálatok megőrizték a barokk kastély alaprajzát, azonban szabályossá egészítették ki, és a homlokzatot klasszicista tagozatokkal fedték. „A klasszicista átépítés a barokk állapothoz képest alapvető változást hozott a kastély léptékében: a bővítmények és reprezentatív mellékudvarok révén egy nagyságrenddel megnövekedett épületegyüttes jött létre.”¹⁸ A belső elrendezését is megváltoztatták a barokk alaphoz képest. A régi alapján a földszint férfi és női lakosztályokra tagozódott, az átalakított épületben a gróf és grófnő szobáit a szárny jobb oldalán helyezték el. A gyermekeik – négy lány és három fiú – az emeleten és a földszint jobb oldali részét lakták. Azonban a kastély épületegyüttese hiányos volt a templom nélkül, melynek felépítéséről 1850 körül volt ismételt szó. Ybl Miklóshoz fordult Esterházy Miklós a tervek elkészítéséért. Egy 1850. március 6-i levélből kiderül, hogy a gróf részére egy tervet az építész már elkészített, de Esterházy annak egyes részeinek megváltoztatását kéri. Ybl válaszában kifejti, hogy véleménye alapján a meglévő alapok, melyre a templom épülne, arra nem alkalmas, hogy az új épületet ráépítsék. Az építkezést nem valósították meg. Esterházy Miklós 1856-ban hunyt el. A hatalmas, Devecsertől Tatáig terjedő uradalom csákvári részét Esterházy Móríc örökölte.

¹⁵ Művészettörténeti értesítő Akadémiai Kiadó 1997. XLVI. ÉVF. 1-2. szám 9. oldal

¹⁶ Művészettörténeti értesítő Akadémiai Kiadó 1997. XLVI. ÉVF. 1-2. szám 13. oldal

¹⁷ Művészettörténeti értesítő Akadémiai Kiadó 1997. XLVI. ÉVF. 1-2. szám 13. oldal

¹⁸ Művészettörténeti értesítő Akadémiai Kiadó 1997. XLVI. ÉVF. 1-2. szám 19. oldal

Ő a politikai életpályát választotta, birtokainak irányítását távolról intézte. 1866-ban megbízták az ideiglenes külügyi tárcával, de ugyanebben az évben le is mondott a hivatalról a porosz háború fejleményei miatt, és a csákvári kastélyban töltötte napjait. 1890-ben, apja halála után Esterházy Miklós Móríc vette át a birtok irányítását. 1925-ben bekövetkezett halála után Esterházy Móríc Jánosé lett az ingatlan. Ő fényes politikai pályát futott be, 1917-ben rövid ideig miniszterelnök, majd a Wekerle-kormány népjóléti és munkaügyi minisztere lett 1918-ban. A kastély épületében ezen időszakok alatt lényeges alakítás nem következett be. Az Esterházy-család családfáját a 2. számú melléklet, az utolsó ott élő Esterházy család által használt szobák rajzát a 3. számú melléklet tartalmazza.

A II. világháború után, a harcok alatt megrongálódott kastély nem kerülhette el a sorsát. A környéken élők a berendezéseit széthordták. 1946 után a JOINT hasznosította a kastélyt, zsidó menedéket alakítottak ki, ezután az Állami Dohányjövedék került ide, majd Írói Alkotóházat alakítottak ki. Az épület funkcionált iskolaként is, falai között vājár-képzés folyt. Az 1950-es években komoly felújítási munkálatok vették kezdetét. A kastély külsejét megtartották, megőrizték régi szépségét, a belső részen viszont teljes átalakítást hajtottak végre. A helyreállítás irányítója Rados Jenő volt. Az épületben egy 400 ágyas tüdőgyógyintézetet hoztak létre, melyet 1954. november 1-én adtak át a köz szolgálatának. A kastély napjainkban a Magyar Állam tulajdonában van, vagyongazdálkodója a Műemlékek Nemzeti Gondnoksága, ingyenes használó a Fejér Megyei Önkormányzat, a hasznosító a Csákvári Gyógyintézet. A 260 ágyas kórházban tüdőgyógyászati, belgyógyászati, mozgásszervi rehabilitációs, reumatológiai osztályok és különböző járóbeteg-szakrendelések állnak a betegek rendelkezésére. (A kastélyról készült légi fotó a 4. számú melléklet, a kastélyra fordított beruházási, pályázati összegek kimutatását az 5. számú melléklet tartalmazza.)

3.2.2 A kastélypark és a Napóra-projekt

A magyarországi kertépítészet egyik kiemelkedő remeke volt a Csákváron kialakított kastélypark. Az első terv elkészítése 1778-ra tehető, de a fennmaradt rajzok közül a legrégebbi 1779-ből származik, Ehrenberg János ellenjegyzésével. „A park alkotója a kastély előtt az épület főtengeleire futó dupla fasort képzelte el, melyet az udvar bejárata előtt hasonló fasor keresztez. A két allé ovális bővületben találkozik, egyfajta nyitányaként az ívelt szárnyakkal keretezett díszudvarnak. A két egymáshoz komponált és

egymást kölcsönösen megerősítő növényi, illetve építészeti tér végül nem valósult meg: ma a fasorok kiszélesedés nélkül metszik egymást, a díszudvar ívelt szárnyai pedig soha nem készültek el. Tervezett formájuk a 18. század második felének építészetében elterjedt, váltakozó geometrikus formájú helyiségekből álló térképezést idézi. Közvetlenül a kastély mögött helyezkedett el a téglány alakú Angolkert („Englischer Garten”)¹⁹ Az 1779-es tervrajzban utalás található egy „bécsi tervre” is, mely alapul szolgált. „További utalással az alaptervre másfél évtizeddel később, a kertről és tartozékairól 1794-ben készített leltárban találkozhatunk. Az irat szerint a kertész magánál tartotta az Angolkert „első Ceverneli-féle tervrajz”-át (der Erste Cavarnalische Abriß); [5] ez nyilván a még mindig érvényben lévő, Bécsben rajzolt alaptervvel volt azonos. Gyakorlatilag biztosnak vehető, hogy a tervrajz elnevezésében a Bécsben élő Canevale

névének vaskosan, de nem meglepő módon elért formája rejlik, akinek személyében ily módon a csákvári park tervezőjét tisztelhetjük.”²⁰ A rendelkezésünkre álló adatokból levonható az a következtetés, hogy Canevalénak megszakadt minden kapcsolata Csákvárral a terv elkészítése után.

A park megvalósítása, kialakítása a helyi kertészekre maradt, amivel együtt járt az alapterv módosítása is. „A park kialakítása és gondozása arra hivatott kertészek feladata volt. Az első csákvári kertész Szedlacek Mátyás

1777-től állt gróf Esterházy János szolgálatában; 1780. április 2-tól, a parképítési munkák megindulásától tíz személy – nyolc napszámos és két legény – dolgozott a keze alatt.”²¹ A parkot folyamatosan építették, alakították, különféle építményekkel díszítették. Ilyen volt a Csillag-sétány középpontjában elhelyezett váza, a török építmény, a hadi sátor, a Diána-templom, gótikus kapu, az Apolló-templom, piramis, egyiptomi ház, stb. „A csákvári park fennállásának első két évtizedét áttekintve megállapítható, hogy ebben az időszakban a park átmeneti formát testesített meg. Teststruktúráját alapvetően a geometrikus formációk határozták meg, anélkül, hogy azok – a barokk kertművészet hagyományát követve – a park egész területére kiterjedő, logikusan összefüggő rendszer alkottak volna. Felépítését az elkülönülő részek egymás mellett élése jellemezte. A kisebb egységek karaktere eltért

¹⁹ Művészettörténeti értesítő Akadémiai Kiadó 1997. XLVI. ÉVF. 3-4. szám 147. oldal

²⁰ Művészettörténeti értesítő Akadémiai Kiadó 1997. XLVI. ÉVF. 3-4. szám 149. oldal

²¹ Művészettörténeti értesítő Akadémiai Kiadó 1997. XLVI. ÉVF. 3-4. szám 150. oldal

egymástól, ám annyiban hasonlítottak, hogy valamilyen formában mindegyik a változatosságra, esetenként a rokokó játékoságra törekedett. Ebben fontos, sőt kulcsszerep jutott a különféle kerti építménynek. A park nem a magány és a szemlélődés szigete, hanem a társadalmi élet színtere volt, ahol a kertművészet, az építészet és a színművészet színes egységbe forrott.”²² Csákvári látogatásom során az intézetvezető asszony azt is elmondta, hogy a kastély parkját nem zárták el a grófok, hanem a település lakói is használhatták. Ennek bizonyítékát is rendelkezésemre bocsátotta, mégpedig egy vers alakjában. Kováts Sámuel 1799-ben lett Csákvár káplánja, 1801-től egészen haláláig rendes prédikátora volt a településnek. Idézet e versből:

„Egy gyönyörű kastély, melly Pest palotáival eggyes

Csákvárnak diszt ad, északi része felől.

Itt tavaszon s nyáron által, a még ősszel is olykor

Földes urunk idejét tölti, s öröme talál.

Egy szép angluskert, melly most is szüntelen ékül

(S ammelynek párját ritka határba leled)

Van kastélyunkhoz, legnemesb módra, ragasztva,

A mellyben szabadon járhat az, aki akar

Jár is elég idegen, s szépségét nézi csudálva;

Én is rég járom, mégse telek vele bé.

Jobb levegőt annál, melly itt van ritka találni;

Innen az ember már itt sok öregre talál.”

Kováts Sámuel: Csákvárnak rövid rajza – részlet (1802 körül)

1800. február 24-én Esterházy János gróf meghalt, és örökébe fia, Miklós lépett. Ez fordulópont volt a kastély életében, hiszen az új tulajdonos fontosabbnak tekintette a park bővítését a kastélynál. A munkálatok irányításával Schwartz Tamás kertészt bízták meg. „Az 1800 után fokozatosan átformált és bővített csákvári park a 18. század végi állapothoz képest jelentős eltérést mutat és a kertépítészet újabb fázisát a klasszikus tájképi stílust testesíti meg. Az aprólékosan tagolt, épületekkel díszített szentimentális parkkal szemben az új parkalakítást a nagyvonalúság, a tájképi elemek – facsoportok, kanyargó utak, a távolba vezető nyiladékok – dominanciája jellemzi. Ez a fejlemény természetesen követi az európai és a magyar kertművészet általános vonulatát.”²³ A kastély parkjában a következő századok nagy változást már nem hoztak. Egy szökökutat,

²² Művészettörténeti értesítő Akadémiai Kiadó 1997. XLVI. ÉVF. 3-4. szám 163. oldal

²³ Művészettörténeti értesítő Akadémiai Kiadó 1997. XLVI. ÉVF. 3-4. szám 169. oldal

két fakaput, és két tavat (Kotics és a Csibe) létesítettek. A II. Világháború utáni időszak a park „halálát” okozta. Területét felosztották három részre, a előkerti rész az önkormányzat, a belső rész a gyógyintézet tulajdona, a külső rész pedig erdőgazdaság lett. „A épületeinek egy része tudatos pusztítás áldozata lett. Hogy a vértesszentkereszti középkori köveket a tatai múzeumba szállíthassák, a Diana-kaput és a – népiesen Mária-oszlopnak vagy török hagyatéknak nevezett – emlékművet szétszedték, illetve megcsonkították. Így tűntek el a modern muzeológia nevében, több mint másfél évszázados fennállás után a magyar kertművészet és építészet sajátos és értékes emlékei, melyek létét még Rómer Flóris sem kifogásolta.”²⁴ Szerencsére a park helyreállításáért a gyógyintézet vezetői az utóbbi 20 évben nagyon sokat tettek. (A kastély parkjának rajzát a 6. számú melléklet tartalmazza.) Külön említést érdemel a kastély-parkban ismét látható napóra.

A „szerkezetet” Böhm Ferenc mérnök tervezhette az 1700-as évek végén. Az eredeti helyéről 1820 körül helyezhették át oda, ahol végül is megtalálták, több mint száz év után. Sajnos a II. Világháború idején pusztulhatott el, valószínűleg szándékos rongálás „áldozata” lett. A három számlapot kifeszítették és eltulajdonították, a kőurnát, mely az oszlop

tetején állt, ledöntötték. Arra, hogy létezik egyáltalán ez a kerti dísz Keszthelyi Sándor kutatása során derült fény. A kastély-park terveit kutatta, mikor is egy cikkben utalást talált a napórára. Ő hívta fel a figyelmét Bartha Lajosnak és Ponori Thewrenk Aurélnak az elveszett műemlékre 1993-ban, és sikerült is a maradványokat megtalálniuk. (A maradványok képeit az. 7. számú melléklet mutatja be.) Elemzésük során derült fény Böhm mérnöki zsenialitására. A napórához három számlap tartozott. Az első déli irányú volt és reggel hattól este hatig mutatta az idő múlását. A keleti és a nyugati irányban elhelyezett táblákat enyhe mértékben (10%-ban) döntötte meg, érte el azt, hogy délidőben a három számlap egyszerre jelezte az órákat körülbelül harminc percen keresztül. E különleges kerti dísz restaurálására és újraavatására került sor a magyarországi teljes napfogyatkozás napján 1999. augusztusában. (A restauráláshoz szükséges engedélyek

²⁴ Művészettörténeti értesítő Akadémiai Kiadó 1997. XLVI. ÉVF. 3-4. szám 170. oldal

beszerzéséről a dokumentációt a 8. számú melléklet, az avató ünnepség programját a 9. számú melléklet tartalmazza.)

3.3 Iszkaszentgyörgyi Amadé-Bajzáth-Pappenheim-kastély

3.3.1 A kastély rövid ismertetése. A története és építésze

Iszkaszentgyörgy Székesfehérvártól 5 km-re található falu. Az itt látható kastély építését Amadé Antal kezdte meg a XVIII. században. A kapu és a mellékszárny (keleti) emelése – ez 1764-ben történt - Amadé Tádénak köszönhető, aki grófi címet is szerzett. Halála után a birtok Amadé Antal (II) birtokába került. A főszárny előcsarnoka a XVIII. század

végére, a XIX. század elejére készülhetett el. Valószínűleg ekkor emelték a főlépcsőház mellvédjét is. A kastély 1800-ban pészaki Bajzáth József veszprémi megyés püspök lett a tulajdonosa. Ellentétben a Kégl-kastéllyal a vételárra nem derült fény. A Bajzáth családról annyit lehet tudni, hogy 1699-ben címeres nemeslevelet kaptak, 1799-ben vették fel a „pészaki” előnevet, majd 1859-ben Bajzáth György révén bárói rangra léptették elő őket. György báró volt az, aki az 1820-as években bővítette a kastély épületét, klasszicista stílusban, barokk elemekkel. Újabb építkezés 1840-ben történt a kastély „életében”. Ekkor a homlokzat nyílásai kaptak új kőkeretet - valószínűleg Langmasy Mihály építész mester tervei alapján - bővítették két oldalról a homlokzatot. A bárótól a kastélyt lányai örökölték. Bajzáth báró Valéria nevű lánya apja halálakor már férjnél volt, 1865-ben ment feleségül Pappenheim Sándor grófhhoz, így került a „palota” a Pappenheim család kezére. Az ő fiuk, Szigfrid 1904-1909 között végeztetett el komoly építőmunkát az épületen. A terveket Gabriel Seidl müncheni építész készítette el, melynek megvalósításának anyagi háttérét Pappenheim Szigfrid feleségének nagykárolyi Károlyi Erzsébet grófnő hozománya képezte. Felépítették a nyugati szárnyat - neobarokk stílusban -, emeletes szárnyat alakítottak ki a klasszicista oszlopsor helyén, erre

merőlegesen egy keresztszárnyat, valamint egy ezekre merőleges istállósárny kapott helyet. Érdekesség, hogy itt őrizték Károlyi Mihály könyvtárát. A gróf halálát követően a felesége örökölte a birtok nagyobb részét. A kisebbik rész gyermekeik, Sándor és György tulajdonába került. A kastély parkja egyedülálló volt a maga korában. A lépcsőzetesen kialakított, geometrikusan elrendezett kert növénykülönlegességekkel is büszkélkedhetett. Dísz volt két kőurna, egy kerti, íves négypilléres építmény is, melyen látható a Pappenheim család címere. A kastély sorsában – mint minden műemlékében – a II. Világháború, és az az utáni időszak hozott nagy változást. „Az egykori tájképi kertből nem sok maradt meg. Nagyobb értékes fapéldányok ma már csak nyomokban találhatók. A növényállomány elavult, az utak, ösvények csak részben követik az egykori utak nyomvonalát. 1991-ben az Országos Műemlékvédelem felmérte parkot, amit várhatóan a kert rekonstrukciós tervének elkészítése követ.”²⁵

3.3.2 Hasznosítása a múltban, jelenben és a jövőben

A kastély épülete a II. világháború után üresen maradt. „A földreform során kiosztott földek telekkönyvezésekor a Szovjetunió a hazánkkal megkötött békediktátum (Párizs, 1947. február 10.) értelmében – gróf Pappenheim Sándor német állampolgárságára hivatkozva – igényt tartott a még ki nem osztott, nem telekkönyvezett területekre, azaz 870 katasztrális holdra. A képviselő-testület óvatos formában utalt a szovjet fellépés negatív hatására: „a községben immár e kérdéssel kapcsolatban ellenséges hangulat kezd úrrá lenni”.²⁶ Az ingatlant szovjet csapatok kórházként használták.

Miután a katonák felgyógyultak, elhagyták a épületet, melyet görög menekültek vették birtokukba. Tőlük vette át a „Beszkar”, és a kastély üdülőként funkcionált. Az 1950-es évek végén A Bauxitbánya Vállalat munkásszállója volt egészen a 60-as évekig, amikor is

²⁵ Németh Gyula, Gombosné Kis Edit: Iszkaszentgyörgy története Iszkaszentgyörgy Polgármesteri Hivatal (2001) A kiadásban közreműködött a Kornétás Kiadó 144. oldal

²⁶ Németh Gyula, Gombosné Kis Edit: Iszkaszentgyörgy története Iszkaszentgyörgy Polgármesteri Hivatal (2001) A kiadásban közreműködött a Kornétás Kiadó 81 oldal

a községi tanács lett az ingatlan kezelője. Ezek után itt működött „a tanácsi hivatal, a rendőrőrs, egy vegyesbolt, gyógyszertár, és a postahivatal. Helyet kapott a művelődési ház klubokkal, könyvtárral, mozival. Ezen kívül az OTP és az Autójavító Vállalat is. Működött az épületben gyermekgondozó és itt tanult 260 gyerek.”²⁷ 1976-ban elkészített előzetes tervek alapján a kastély és a hozzátartozó terület, épületek teljes felújításához az

akkori számítások szerint 8-10 millió forintba lett volna szükség. Az építési munkálatok végül csak 1985-ben indultak meg: teljes tetőszerkezet-csere, kazánház és központi fűtés. A megyei önkormányzat vetett véget a felújításnak 1991-ben, mikor elutasította a település 15 millió forintos támogatási kérelmét. Az önkormányzat 1995-ben költözött ki a kastély épületéből, így a felújított

barokk szárny üresen maradt, kezelője a Kincstári Vagyonkezelő Intézet lett. A kastély másik fele – amelyet nem újítottak fel - a mai napig iskolaként üzemel továbbra is.

A mai hivatalos állapot szerint a kastély tulajdonosa a magyar állam, vagyonkezelője a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. Ingyenes használója az iszka-szentgyörgyi önkormányzat. Mint megtudtam, az önkormányzat szeretné az ingatlan tulajdonjogát megszerezni, és ez ügyben már meg is kezdődtek az egyeztetési, előzetes tárgyalások. (Képek a kastélyról, a Pappenheim családról a 10. számú mellékletben.)

²⁷ Németh Gyula, Gombosné Kis Edit: Iszka-szentgyörgy története Iszka-szentgyörgy Polgármesteri Hivatal (2001) A kiadásban közreműködött a Kornétás Kiadó 142 oldal

4 A műemlékingatlanok jelenlegi nyilvántartási rendszerének bemutatása

4.1 A műemlékingatlanok nyilvántartására vonatkozó törvényi előírások

A műemlékek nyilvántartása kettős. A Kulturális és Örökségvédelmi Hivatal és az ingatlanügyi hatóság is vezet egy-egy regisztert a saját szempontrendszere szerint. Azonban lényege azt kiemelni, hogy az elsődleges szerepet a KÖH által vezetett nyilvántartás tölti be. Ennek az az indoka, hogy ennél a hatóságnál lehet kérelmezni, hogy egy ingatlant nyilvánítsanak műemlékké, vagy éppen azt, hogy kerüljön ki ebből a szigorú feltételeket meghatározó körből. Az ingatlanügyi hatóság a KÖH határozata alapján jegyezheti fel egy ingatlan esetében annak védettségi jellegét nyilvántartásba. Ez a kettős „védelmi rendszer” hivatott szolgálni a védelem érdekeit.

A műemlék nyilvántartás mind hatósági területen, mind az ingatlan-nyilvántartásban előírás. A regiszter elkészítésére már az 1881-es törvény megalkotásánál mutatkozott igény. Ekkor még jegyzéket nem igazán készítettek, azonban utalást találhatunk arra, hogy a műemléki értékkel bíró ingatlanok mégis valamilyen megkülönböztetést kaptak: „24. § A műemlékek országos bizottságának levéltárában őrzött törzskönyvek és rajzok mindenki által megtekintethetnek, azok lemásolására a bizottság engedélye szükséges.”²⁸ Az első törvényi utalást nyilvántartás létezéséről az 1949.évi 13. tvr. tartalmazott, e feladatot a Múzeumok és Műemlékek Országos Központjának hatáskörébe utalta. Ezzel ellentétben az 1997. –es törvény 39. § (1) bekezdése már a műemlékvédelmi igazgatás körébe sorolta az alábbi köteleket:

- a műemlékvédelmi hatósági és szakhatósági tevékenység ellátását
- a műemlékek állapotának, fenntartásának, karbantartási kötelezettség teljesítésének ellenőrzését
- a jogszabályban meghatározott nyilvántartási feladatok ellátását
- műemlékek fenntartásával kapcsolatos támogatások nyújtását, felhasználásának ellenőrzését

²⁸ 1881.évi XXXIX. törvénycikk a műemlékek fentartásáról

- műemlékekkel kapcsolatos vizsgálatok elvégzését
- jogszabályban meghatározott hozzájárulási, egyetértési jogkör gyakorlását.

A törvény 36-38 §§-i alapján a műemlékvédelmi hatóság köteles kérni a műemlékké, műemléki jelentőségű területté, valamint műemléki környezetté nyilvánítás tényét az ingatlan-nyilvántartásba bejegyeztetni. Azt is megállapítja a rendelkezés, hogy a feljegyzés elmaradása az ingatlan-nyilvántartásba nem változtat a tényen, sem annak hatályán. A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal által vezetett regiszternek tartalmaznia kell az ingatlan azonosításához szükséges adatokat, a védettség jellegére vonatkozó és más jogi szempontból releváns adatokat, tényeket:

- tulajdonos és a képviselő adatait
- a jogos használójának adatait
- a jogos használónak és képviselőjének adatait

A nyilvántartás nyilvános, hitelesen tanúsítja az abban szereplő adatok valóságát. Az adatállomány karbantartását a műemlékvédelmi hatóság feladatkörébe utalja a törvény, melynek ellátásánál figyelembe kellett venni az akkor hatályban lévő ingatlan-nyilvántartásról szóló 1972. évi 31. törvényerejű rendeletet. A nyilvántartáson belül elkülönítetten kezelték az egyedileg védett műemlékek adatait a műemléki jelentőségű területekről. Ha az ingatlan védettsége megszűnt, a vonatkozó adatokat a törvény rendelkezése alapján 15 évig meg kellett őrizni. A már említett törvénnyel ellentétben a 2001-es törvény a nyilvántartásra vonatkozó előírásokat kategorikusabban, felsorolás szinten tartalmazza. E katalógus tartalma:

- a régészeti lelőhelyek
- a régészeti feltárási engedélyek
- a műemlékek és ennek keretén belül a listára felvett műemlékek
- védetté nyilvánított kulturális javak
- a kiviteli engedélyek
- a muzeális intézmények működési engedélye
- a kulturális örökség védelmének szempontjából lényeges adatok.

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal nyilvántartása nyilvános, és hitelesen tanúsítja, az ott szereplő elemek védettségét, azonban a KÖH az egyes adatokhoz való hozzáférést külön jogszabály alapján korlátozhatja. Az adatbázisban az elemek azonosításához szükséges adatokat tartalmazza:

- a védett elem leírását, az azonosításához szükséges egyéb adatokat
- a tulajdonosának, birtokosának nevét, anyja nevét, születési adatait, lakcímét
- a tulajdonszerzés módját és idejét
- a tárgy őrzési helyét (állandó vagy ideiglenes)

4.2 Műemlékingatlanok nyilvántartásának rendszere

A Hivatal által használt informatikai rendszernek igen sok feladat ellátását kell megfelelő színvonalon biztosítani. Többek között:

- védett régészeti területek
- régészeti lelőhelyek
- védett műtárgyak, gyűjtemények
- védett műemlékek nyilvántartása
- e fentiekhez kapcsolódó hatósági feladatok ellátása.

Az 1997. évi CXL. törvény több nyilvántartás vezetését is előírta a Kulturális Örökségvédelmi Igazgatóság számára. A informatikai rendszer kidolgozására közbeszerzési pályázatot írtak ki. A nyertes pályázó fejlesztette ki a szükséges informatikai rendszert. A 2001. évi LXIV. törvényben meghatározott Kulturális Örökségvédelmi Hivatal – az Országos Műemlékvédelmi Hivatalának és a Kulturális Örökség Igazgatóságának jogutóda – is átvette a program használatát, és vállalta annak továbbfejlesztését is. Ez a módosított szoftver már megfelelt a feladatok ellátásához szükséges feltételeknek. A Hivatal dolgozói az alábbi fő funkciókat használhatják munkájuk végzése során:

Elsődlegesen a nyilvántartási feladatok, melyen belül további beosztások léteznek:

Lelőhelyek	Műtárgyak	Műemlékek
Magyarország régészeti lelőhelyei, védett régészeti területek	Védett műtárgyak, kiviteli műtárgyak, műemléki műtárgyak, védett gyűjtemények, restitúció	Védett műemlékek

A hatósági feladatkörön belül:

Lelőhelyekkel kapcsolatos	Műtárgyakkal kapcsolatos	Műemlékekkel kapcsolatos
Tevékenységek (feltárás, stb.)	Ideiglenes vagy végleges kiviteli engedélyek	Tevékenységek (restaurálás, stb.)
engedélyek		engedélyek

A szoftver által nyújtott szolgáltatások

a) Beléptetés

Ennél a kezelőfelületnél lehet meghatározni azt az SQL állományt, amelyet a Hivatal használni kíván, a felhasználó nevét, és az ehhez kapcsolódó jelszót. A rendszer egyszerre több adatbázist is tud kezelni, a bejelentkezési kódok ellenőrzése valamennyi állományban megtörténik.

b) Keretrendszer

A funkció sikeres bejelentkezés után jelenik meg, lényege, hogy az összes modul egy egységes kezelőfelületen legyen kezelhető. Az itt elérhető általános feladatok:

- Beléptetés, kiléptetés
- Adatbázisok közötti váltás lehetősége
- Import-export

A rendszer lényeges elemei: a menü, a nyomógombsor, rendszertérkép, modul adatok, kezelőfelület.

c) Jogosultsági rendszer

Az Informatikai Rendszer modulszintű kialakítása tesz lehetővé jogosultsági rendszer alkalmazását, mely keretében az egyes modulokhoz különböző hozzáférési jogosultságokat lehet rendelni.

- Futtatás
- Felvétel
- Módosítás
- Törlés

További korlátozási lehetőségek is beállíthatóak az egyes felhasználók tekintetében, például időbeli, vagy időtartamon belüli kizárás is megoldható.

d) Szűrési beállítások, szűrési feltételek

E funkció segít meghatározni, mely adatbázis információit kell a Hivatal alkalmazottjának munkájához előhívni:

Üres	Utolsó eredmény	Induló feltétel	Összes
Nem tartalmaz adatot	Az utolsó lekért állomány jelenik meg,.	A szűrések készítésével, karbantartásával áll kapcsolatban.	Valamennyi adat megjelenítése

Az összes modulhoz kapcsolódik egy szűrő, kereső funkció, ahol megadhatóak a szűrési feltételek. A létrehozott lekérdezési forma el is menthető, szerkeszthető és ismét előhívható.

e) Riport

Alapját a megadott szűrési feltételek adják, amiből következik, hogy az ott lévő adatokat ismételten lekérdezni már nem szükségeset. Az elkészített riport menthető, futtatható, betölthető.

A szerver lehetőséget biztosít arra is, hogy az általában felhasználásra kerülő Word, Excel, stb., fájlok mentés után elérhetőek, sőt akár szövegrészlet is kereshető.

A képekről külön adatbázis készült, melyek még hozzá vannak rendelve egy vagy több főadathoz is (lelőhely, műemlék, műtárgy). A nyilvános adatokhoz a rendszer az interneten keresztül hozzáférést biztosít.

5 Összegzés, javaslatlatter

A szakdolgozat témaválasztásában döntő szerepet játszott a családom és korábbi tanulmányaim. Most azonban egészen más szempontok alapján vizsgálódtam a műemlékekkel kapcsolatban. Ellátogattam az általam kiválasztott kastélyokhoz, és személyesen is szemügyre vehettem jelenlegi állapotukat. Valószínűleg a szerencsés választás miatt olyan műemlékekkel kerültem kapcsolatba, melyek fennmaradása biztosítva van. Fejér megye gazdag történelme és központi helyzete miatt nagyon sok olyan épülettel rendelkezik, rendelkezett, melyek társadalmi megbecsülést, védelmet érdemelnek, vagy érdemeltek volna. A magyar kastélylexikont (Fejér megye kastélyai és kúriái) olvasgatva az utolsó fejezet tartalmazza azoknak az ingatlanoknak az ismertetését, melyekről már csak írásos emlékek maradtak ránk. Sajnos igen hosszú lett ez a „lista”. Az elmúlt évszázadok során azonban akadt néhány tanult ember, akik felmérték azt, mit is jelent múltunk elvesztése. Nekik köszönhetjük azokat a rendelkezéseket, törvényeket, melyek a műemlékek, műkincsek védelmére irányultak, formálták át a társadalom szemléletét is. Számomra is bebizonyosodott, hogy társadalmi összefogás nélkül sajnos még számos ingatlanra vár az elkerülhetetlen pusztulás. Mindenképpen szükséges egy olyan hivatal fenntartása állami szinten, mely összefogja, nyilvántartja, és ellenőrzi műemlékeinket. E feladat megoldásával a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH) rendelkezik hatáskörrel. Kihelyezett megyei szervei segítségével oldja meg ezt a szinte megoldhatatlannak látszó országos szintű feladatot.

A dolgozat írása közben azonban további kérdések merültek fel bennem, melyek megválaszolására segítséget kértem a KÖH munkatársaitól. Néhány telefonbeszélgetés után kaptam meg Dr. Fejérdy Tamás elnökhelyettes úr e-mail címét, aki nagyon segítőkésznek bizonyult. Az egyik – talán naivnak tűnő – kérdésem az volt, hogy a törvény meghatározásánál mely szempontok domináltak a mellékletben szereplő műemlékingatlanok meghatározásánál. Mint minden esetben, mikor a politika is szerephez jut, a „lobby” szó előkerül. Ebben a kérdésben sem történt másként, minek eredményeként az 1997-es törvényhez összeállított melléklet 427 tételéből a törvényben már csak 273 maradt azoknak az ingatlanoknak a száma, melyek állami tulajdonból ideiglenesen ki nem adhatóak. A 2005. évi LXXXIX. törvénnyel módosított 2001. évi LXIV törvény mellékletében 266 szerepel (azonban ezek közül sok a műemlék együttes melyek azonos sorszámon vannak besorolva). A feldolgozott kastélyok közül az egyik

magántulajdonban van, a másik kettő állami tulajdon, de használatba adták. Vajon milyen szempontok döntenek abban a kérdésben, hogy egy műemlékingatlanot értékesít, használatba ad az állam? E kérdés megválaszolására idéznék néhány sort dr. Fejérdy Tamás leveléből:

„...az az alap megközelítés, hogy: „minden eset egyedi”, természetesen a hazai és nemzetközi műemlékkonzerválási-helyreállítási elvek alkalmazásával.

Mégis, melyek a legfőbb elvek-szempontok?

- A legjobb hasznosítás az egykori („eredeti”) rendeltetés fenntartása, ezt követi
- Az ahhoz tartalmában-szellemében legközelebb álló hasznosítási lehetőségek sora;
- És a legvégén az a megfontolás is áll(hat), hogy még a legkevésbé jó használat is jobb, mint ha nincs rendeltetés – mert az a műemlék (de bármely épület) biztos és gyorsuló elpusztulásával egyenlő, DE ezzel nem azt akarjuk elérni, hogy a rossz használatot válasszák!
- Minden épületnek, műemléknek van saját adottságai által meghatározott felhasználási, pontosabban hasznosítási kapacitása – és korlátja; ezt kell feltárni! Biztos határvonal, amit soha nem szabad(na) átlépni: érték nem pusztítható: „nil nocere”
- Az a bizonyos „carrying capacity”, azaz a terhelhetőség a legfontosabb, ami lehet fizikai és nem-anyagiasult határ:
 - Fizikai: megálljt kell mondani pl. a túlzó tetőtér-beépítéseknek, helységfeldarabolásoknak, torzító hozzá- és átépítésnek, tehát olyan funkció, ami ezekkel járna: nem fogadható el...
 - Nem-anyagiasult: egykori kultikus célra emelt épület (pl. zsinagóga, templom) etikusan nem használható bármilyen célra – mondjuk kocsma sem ajánlott már; ilyen esetben a legjobb közelítés a kulturális lehet...”

További fontos szempontként említi elnökhelyettes úr a fenntarthatóságot, a környezettel való összhangot, harmóniát, és bizonyos műemlékingatlanok esetében a látogathatóság biztosítását. Minden eset egyedi, a KÖH feladata vizsgálni, hogy a kérdéses ingatlan a tervezett funkció betöltésére megfelel-e, illetve a felhasználási mód nem „árt”-e az épületnek. Nyilvánvaló, hogy vannak olyan értékeink, melyek nem adhatóak ki

használatra, és az állam is ragaszkodik hozzájuk, azonban fenntartásukról már nehezebb gondoskodni. Az állami támogatáson kívül lényeges forrás nem áll rendelkezésre az épületek megóvására – látogathatóság esetén a belépőjegyek ára sem jelent olyan bevételt, mely döntően hozzájárulna az állagmegóváshoz. E szemléleten mindenképpen változtatni kell, hogy múltunk, eredetünk emlékei megmaradhassanak. Talán el kellene gondolkodni azon, hogy épületek esetében a rossz használat is többet érne, mint a nem-használat. Ha egy kicsit is nyitottabb szemmel járunk környezetünkben, azonnal észrevehetők a forrás- és használathány következményei. (Ezt, a jelenleg hazánkat is igen komolyan sújtó gazdasági válság is negatívan befolyásolja.) Igen nehéz mérlegelni, hogy tényleg mi lenne a legmegfelelőbb védelem. A jelenlegi állapotok sajnos nem segítenek, még az eddigi minimális bevételforrás is bizonytalanná vált, hiszen nyárra várható a turisták számának elmaradása is, melynek következményeire csak az év végére derül fény.

Mindezekről függetlenül remélem, és bízom abban, hogy felelősen tudunk dönteni műemlékingatlanaink megóvásának kérdésében. Európai Unió, állami és civil kezdeményezések igen sokat lendíthetnek e feladat végrehajtásán.

Érdekes és örömteli volt olvasni az interneten egy kezdeményezést, melyet a muemlekem.hu oldalon találtam meg. Létezik egy kisebb, összetartó „társaság”, melynek tagjai GPS-szel járják kis országunkat, és versenyt hirdettek a műemlékingatlanok pontos bemérésére. Az így meghatározott épületek, romok, maradványok koordinátákkal, fényképekkel kerülnek fel a honlapra. A versenyt a KÖH is támogatta, a regisztrált versenyzők hozzáférhetnek a nyilvános adatbázishoz, a műemlékekre vonatkozó lényeges adatokkal (pl. cím, helyrajzi szám). A verseny második fordulója 2009. április 1.-én indult. (Most ismét visszatérek a családomhoz, és igen büszkén írhatom le, hogy bátyán az előző fordulóban több mint 200 műemlékingatlan helyét határozta meg GPS készülékével.) Az ilyen és ehhez hasonló kezdeményezések komolyan hozzájárulnak az általam is elvárt társadalmi szemléletváltozáshoz, melyek a műemlékek hasznára válhatnak. Aki kedvet érez a „műemlék vadászathoz”, de nincs GPS készüléke, annak sincs oka elkeseredésre, hiszen már fotópályázat kiírása is megtörtént. E kikapcsolódás nemcsak hasznos, de kellemes szórakozás is a család minden tagjának.

6 Irodalomjegyzék

Jogi Lexikon V. kötet szerkesztette Dr. Márkus Rezső Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság 1904.

Révai Nagy Lexikona XIV. kötet Budapest Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság 1916 Hasonmás kiadás Babits Kiadó 1994

Művészeti Lexikon III. kötet Budapest Akadémiai Kiadó 1967.

Román András: 487 bekezdés és 617 kép a műemlékvédelemről (TERC Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. Szakkönyvkiadó Üzletága (2004)

Nagy Mihály: Az ingatlan kulturális örökség védelme az Európai Unió országaiban Kultúra és az Európai Unió tanulmánykötet szerkesztette: Zongor Attila KulturPont Iroda, Budapest (2005)

Művészettörténeti értesítő Akadémiai Kiadó 1997. XLVI. ÉVF. 1-2. szám

Művészettörténeti értesítő Akadémiai Kiadó 1997. XLVI. ÉVF. 3-4. szám

Németh Gyula, Gombosné Kis Edit: Iszkaszentgyörgy története Iszkaszentgyörgy Polgármesteri Hivatal (2001) A kiadásban közreműködött a Kornétás Kiadó

Virág Zsolt: Magyar kastélylexikon Fejér megye kastélyai és kúriái Castellum Novum, Budapest (2002)

Császár László: A műemlékvédelem Magyarországon Képzőművészeti Kiadó, Budapest (1983)

Dercsényi Dezső: Mai magyar műemlékvédelem Magvető Kiadó, Budapest (1980)

Fenyő György, Hidvéginé Erdélyi Erika, Papp Iván: Magyar ingatlan-nyilvántartási jog, NYME-GEO (2007)

Kiss Árpád: A csákvári park-ligeterdő Csákvár,(1963)

Országos Műemléki Felügyelőség: A csákvári Esterházy-kastély kertépítészet-története (Örsi Károly Budapest, 1982. május 10.)

<http://muemlekem.hu/szabalyok>

<http://www.koh.hu/tartalom.php?id=20081015133957>

<http://www.koh.hu/tartalom.php?id=20081015135141>

<http://epa.oszk.hu/01200/01273/00024/pdf/20050902150003.pdf> (Fekete Ilona: Műemlékvédelem és örökség Magyarországon: intézménytörténet, perspektívák, vélemények)

http://www.koh.hu/dokumentumok/mutargyak/torteneti_attekintes.pdf

<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=321>

<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=322>

<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=756>

<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5996>

http://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%A9gl_Gy%C3%B6rgy

<http://mek.niif.hu/03600/03630/html/k/k10608.htm>

<http://www.faltec.hu/magyar.html>

2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről (módosítva a 2005. évi LXXXIX. törvénnyel)

1995. évi LXVI törvény a közokiratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről

1997. évi CXLI. törvény az ingatlan-nyilvántartásról

2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól

2007. évi CXXIII. Törvény a kisajátításról

308/2006 (XII. 23) Kormány rendelet A Kulturális Örökségvédelmi Hivatalról

191/2001 (X. 18) Kormány rendelet az örökségvédelmi bírságról

10/2006. NKÖM rendelet a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal eljárásaira vonatkozó szabályokról

3/2002 (II. 15) NKÖM rendelet a kulturális örökség védetté nyilvánításának részletes szabályairól

17/ 2002. (VI. 22) NKÖM rendelet a kulturális örökség hatósági nyilvántartására vonatkozó szabályokról

85/2000. (XI. 8) FVM rendelet a telekalakításról

A műemlékvédelemmel kapcsolatos hatályos jogszabályok:

- 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről (módosítva a 2005. évi LXXXIX. törvénnyel)
- 1995. évi LXVI. törvény a közokiratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről
- 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről
- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről
- 1997. évi CXLI. törvény az ingatlan-nyilvántartásról
- 1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről
- 2001. évi LXXX. törvény a jogellenesen kivitt kulturális javak visszaszolgáltatásáról
- 2003. évi CXXXIII. Törvény a társasházakról
- 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól
- 2007. évi CVI. Törvény az állami vagyonról
- 2007. évi CXXIII. Törvény a kisajátításról
- 1991. évi XXXII. Törvény a volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről
- 308/2006 (XII. 23) Kormány rendelet A Kulturális Örökségvédelmi Hivatalról
- 191/2001 (X. 18) Kormány rendelet az örökségvédelmi bírságról
- 10/2006. NKÖM rendelet a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal eljárásaira vonatkozó szabályokról
- 3/2002 (II. 15) NKÖM rendelet a kulturális örökség védetté nyilvánításának részletes szabályairól
- 17/ 2002. (VI. 22) NKÖM rendelet a kulturális örökség hatósági nyilvántartására vonatkozó szabályokról
- 253/1997. (XII. 20) Kormány rendelet az országos településrendezési és építési követelményekről

- 46/1997. (XII. 29) KTM rendelet az egye építményekkel, építési munkákkal és építési tevékenységekkel kapcsolatos építésügyi hatósági engedélyezési eljárásokról
- 3/1998 (II. 11.) KTM rendelet a telekalakítási és építési tilalom elrendeléséről
- 6/1999. (III.31.) NKÖM rendelet a Világörökség Magyar Nemzeti Bizottságáról
- 85/2000. (XI. 8) FVM rendelet a telekalakításról
- 254/2007 (X. 4.) Kormány rendelet a telekalakításról
- 290/2007. (X.31.) Kormány rendelet az építőipari kivitelezési tevékenységről, az építési naplóról és a kivitelezési dokumentáció tartalmáról
- 1985. évi 21. törvényerejű rendelet a világ kulturális és természeti örökségnek védelméről szóló, 1972. november 16-án Párizsban elfogadott kihirdetett egyezményről

7 Képek jegyzéke

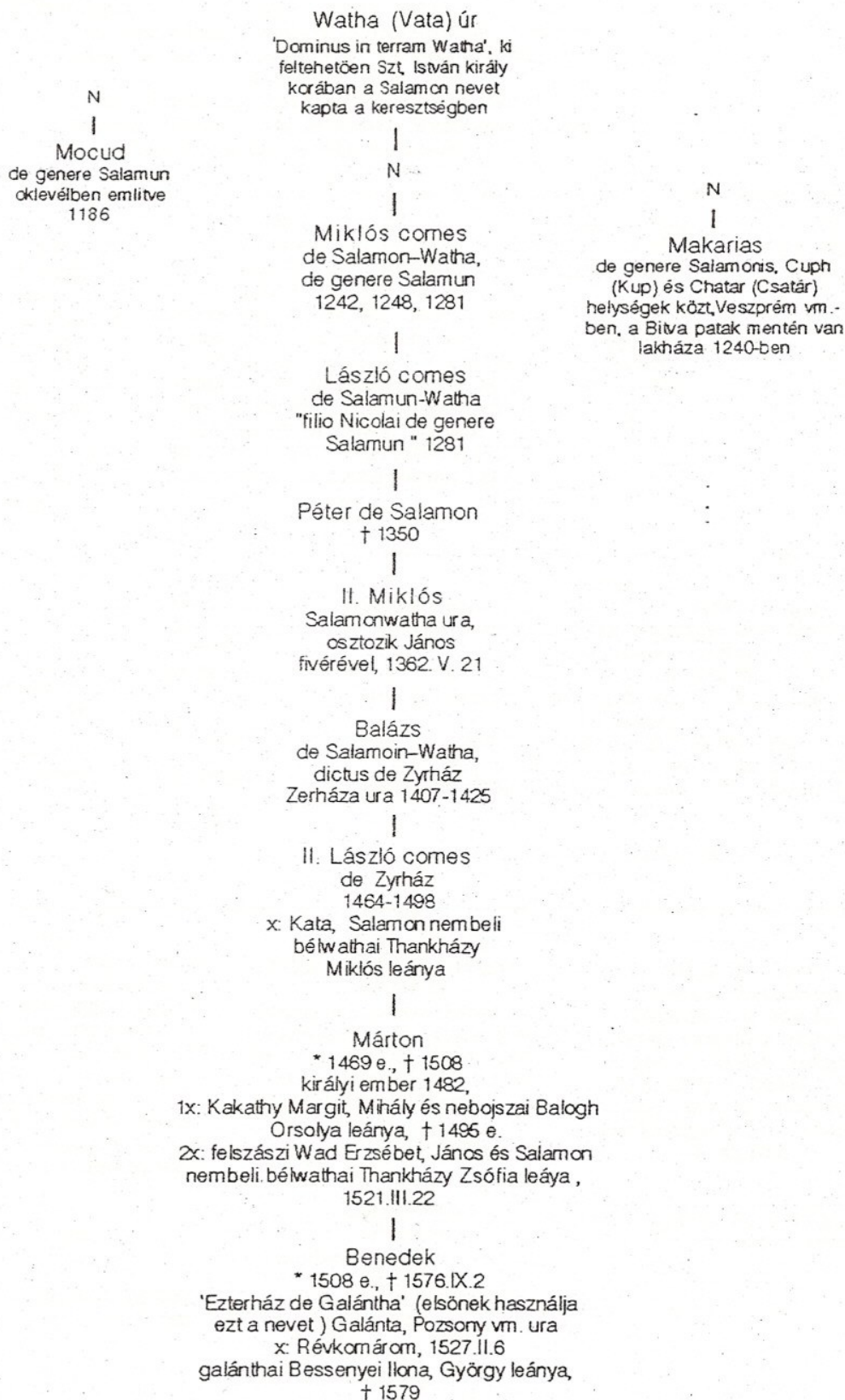
5. oldal: Székesfehérvár belváros. Forrás: saját készítés
11. oldal: Székesfehérvár Szent Anna kápolna. Forrás: Kovács Attila
20. oldal: Belgium, Antwerpen belváros. Forrás: dr. Kovács Tibor
21. oldal: Franciaország, Párizs Notre Dame. Forrás: saját készítés
22. oldal: Görögország, Athén Kariatidák. Forrás: dr. Kovács Tibor
24. oldal: Olaszország, Pompei. Forrás: dr. Kovács Tibor
25. oldal: Székesfehérvár - Csalapuszta Kégl-kastély fala. Forrás: saját készítésű képek
26. oldal: Székesfehérvár - Csalapuszta Kégl-kastély. Forrás: saját készítés
27. oldal: Kégl-kastély belül, emelet. Forrás: saját készítés
29. oldal: Csákvár Esterházy-kastély. Forrás: saját készítés
31. oldal: Csákvár Esterházy-kastély, bal oldali szárny. Forrás: saját készítés
34. oldal: Esterházy-kastély parkja és a Szentháromság-emplékmű. Forrás: saját készítés
36. oldal: Esterházy-kastély parkja és a Napóra. Forrás: saját készítés
37. oldal: Iszkaszentgyörgy kastélya ősszel. Forrás: saját készítés
38. oldal: Iszkaszentgyörgy Amadé-Bajzáth-Pappenheim-(Károlyi)-kastély hátsó udvar.
Forrás: saját készítés
39. oldal: Iszkaszentgyörgy Amadé-Bajzáth-Pappenheim-(Károlyi)-kastély.
Forrás: saját készítés

8 Mellékletek jegyzéke

1. A Kégl-kastély teljes épületének képe.
2. Az Esterházy-család családfája
3. Az utolsó ott élő Esterházy család által használt szobák rajza
4. Esterházy -kastélyról készült légi fotó
5. A kastély felújítására fordított összegek kimutatása
6. Rajzok az Esterházy-kastély parkjáról, meglévő és elpusztult kerti építményeiről
7. A napóra maradványainak képe
8. A restauráláshoz szükséges engedélyek
9. Az avató ünnepség programja
10. Képek az Amadé-Bajzáth-Pappenheim-(Károlyi)-kastélyról, a Pappenheim családról

**A Salamon nembeli galánthai Esterházy grófok,
Fraknó bár örökös urának leszármazása**

Benecek, (1. tábla) utódai

Ferenc

* 1532, † Galánta, 1604,

Verancsics esztergomi érsek kamarása, majd Lutheránus
vallású, Pozsony vm. alispánja, kir. kamarai tanácsos, arany-
sarkantyús lovag

x: 1563, Salamon nembeli Illésházy Zsófia Katalin, * 1547,
† Galántán, 1599.III.12, Tamás alispán és kismagyarai Földessy
Zsófia leánya, Br. Illésházy István nádor huga,

Gábor Báró

* Galánta, 1580.X.8, † Dománisz,
Trencsén vm., 1626.XII.28,
Lutheránus vallású

Bárái cím: 1619; királyi tanácsos,
arany-sarkantyús lovag

1x: 1612.VIII.15, divék-ujfalusi

Orsolya Anna, † 1618, János és

2. neje, Br. Révay Krisztina

leánya

2x: 1619, Győr nembeli szerdahelyi
Br. Dersffy Mária, † 1641,
Miklós br. leánya

Miklós Gróf

* Galánta, 1583.IV.8,

† Nagy-Hefflány, 1645.IX.11,

Bárá 1612, Gróf 1626, m. kir.

főudvarmester, országbíró, nádor, Fraknó

vár örökös ura, Aranygyapjas lovag, etc

1x: 1612.XI.22, szerdahelyi Br. Dersffy

Orsolya, Ferenc Br. és Br. Oláh-Császár

Orsolya leánya, * 1587, † 1619.III.15

2x: bedeghi Br. Nyáry Krisztina,

* 1604.X.31, † 1641.II.17, Pál Br. és Guth-
Keled nembeli kisvárdai Wárdai Kat. a
leánya

Dániel Bárá

* Galánta, 1585.VII.26,

† Galánta, 1654.VI.14

A CSESZNEKI
KÉSŐBB
GRÓFI VONAL

Pál Bárá

* Galánta, 1587.II.1,

† Érsekújvár, 1645.I.17

A ZÖLYOMI
KÉSŐBB
GRÓFI VONAL

Farkas

* 1615, † 1670

kir. személynök (personalis
regiae majestatis in iudicis),
arany-sarkantyús lovag

x: oszovai Br. Boka Anna,

Br. Heölgyi Gáspár kir.

személynök özvegye

ULTIMUS SUAE RAMAE

Pál

1635-1713,

birodalmi

herceg,

nádor, etc.

A FRAKNÓI
VONAL
HERCEGI ÁG

Ferenc Gróf

* Sempte, Pozsony vm., 1641.I.22, † Sopron-Keresztúr, 1683.X.16,
Kamarás, királyi tanácsos, Pápa főkapitánya, arany-sarkantyús lovag,
Zala és Sümeg vmék főispánja, etc.

1x: Trencsén, 1661.II.7, Gr. Illésházy Ilona,

* 1646, † Trencsén, 1669.II.12; György Gr. és ghimesi Gr. Forgách
Mária leánya,

2x: Árva, 1670.XI.5, késmárki Gr. Thököly Katalin Krisztina,

* 1655.IV.18, † Köpcsény, Moson vm. 1701.I.26,
Imre fejedelem nővére, István Gr. és rátóthi Gr. Gyulaffy Mária leánya

A FRAKNÓI GRÓFI VONAL

Antal

* Pápa, 1676.II.3, † Rodosto, Törökorsz.

1722.VIII.10. Pápa főkapitánya,

Komárom vm. főispánja, Rákóczi II.

Ferenc fejed. tábornagya,

1x: Vép, 1696, Gr. Erdődy Júlia, * 1678,

† 1696, Sándor gr. és Gr. Csáky

Krisztina leánya

2x: Bártfa, Gr. Nigrelli Marianna,

* 1683, † 1712, Oktávián gr. és Marie

Ursula Gfin. Lodron-Laterano leánya

Bálint József Gr.

1705-1743

A Franciaországba telepdett
Esterházy-Hallwyl grófok őse

József

* Pápa, 1682.V.31, † Pozsony,

1748.V.16

Országbíró, Horvát-Dalmát bán,
tábornagy, titkos tanácsos, etc.

1x: 1709, Franziska Gfin. Egkh v.

Hungerspach * 1681, † 1739

2x: 1740, Marie Antoinette Gfin.

v. Sauer-Augstein

* 1715, † 1782

József Ádám

1714-1762

altábornagy, Bécs katonai

főparancsnoka.

ULTIMUS SUAE RAMAE

†

Ferenc

* Pápa, 1683.IX.19, † Bécs, 1754.XI.25.,

Kamarás, borsodi főispán,

főlovászmester, tárnokmester,

dunántúli főkapitány, altábornagy, etc.

x: Pozsony, 1710.VI.17, erdődi Gr. Pálffy

Mária Szidónia, * 1690.IV.1, † Pozsony,

1743.I.3, János gr. nádor és czobor-

szentmihályi Gr. Czobor Mária Anna

Terézia leánya

UTÓDOK A 3. TÁBLÁN

Ferenc (2. tábla) utódai

ELSEŐ OSZTÓZÁS 1762

Miklós
* Bécs, 1711.XI.16, † 1765.VI.27
kamarás, ezredes, koronaőr,
nagykövet a hága-, spanyol-, szász-
lengyel- és orosz udvaroknál, lovassági
tábornok, Sáros vm. főispánja, a
magyar nemzeti testőrség kapitánya, az
Aranygyapjas rend lovagja.
Diplomáciai érdeme az
orosz-osztrák szövetség;
a majki kamalduli kolostor építtetője
x: Varsó, 1744.XII.28, Maria Suzanna
Pssin Lubomirska, *Krakkó,
1722.VIII.22, † Bécs, 1776.X.22, János
Theodor herceg és Elisabeth Cumings
of Coulter leánya.

Ferenc
*Pápa, 1715.IX.12, † Bécs, 1785.XI.7
Magyar udvari kancellár, horvát bán

Károly
*Pozsony, 1725.V.4, † Eger,
1799.III.15
váci, majd egri püspök,
Heves vm. főispánja, kir.
tanácsos, etc. az egri
liceum, a pápai kastély és
nagytemplom építtetője

A cseklézi mellékág alapító őse

János
* Bécs, 1743.VI.5, † Bécs, 1800.II.25,
Lovaskapitány, kamarás, Bereg vm.
főispánja, titkos tanácsos, a csákvári
kastély építtetője
x: Pozsony, 1771.XII.15, erdödi Gr.
Pálffy Mária Anna, * Bécs, 1747.XII.28,
† Bécs, 1799.VI.3, Miklós Gr. és Marie
Anne Gfin. Althan v. Grussbach
leánya

Miklós János
* Bécs, 1775.VI.1, † Róma, 1856.II.18,
A gannai családi sírbolt alapítója,
kamarás, titkos tanácsos,
x: Bécs, 1799.VI.1, Marie Françoise
Izabella de Boudry Marquise de Roisin,
* Ville de Douai, 1776.I.24, † Nizza,
Fr. orsz. 1845.XII.9, Fülöp Albert márkai és
Françoise Charlotte de Retz de Bressoles
Comtesse de Chanclos leánya

MÁSODIK OSZTÓZÁS: 1856

Miklós Ferenc
* Bécs, 1804.II.8, † Tata, 1885.XI.3,
kamarás, titkos tanácsos, ezredes,
máltai lovag, etc.
A tatái hitbizomány alapítója

A TATAI HÁZ

Pál Ferenc Farkas
* Bécs, 1805.X.30, † Levico, Tirol,
kamarás, titkos tanácsos, honvéd
ezredes, a 8. divisio parancsnoka az
1848-as szabadságharcban, orsz.-
gyűlési képviselő, etc.
A Pápa- Ugod- devecseri hitbizomány
alapítója

A PÁPAI HÁZ

Móric Miklós
* Bécs, 1807.IX.23, † Pirna,
Szászorsz. 1890.XI.8, kamarás,
nagykövet a Szentszéknél, titkos
tanácsos, az Aranygyapjas rend
lovagja, mint tárcanélküli miniszter
megbizva a birodalom
külgügyeinek vezetésével, etc.
x: Prága, 1854.X.5, Marie
Polyxena Psse. v. Lobkowitz,
* Lemberg, 1830.XI.21,
† Mayerling, 1913.II.3,
Agost Longhin hg. és Anna Berta
Psse v. Schwarzenberg leánya.
(Férje halála után Carmelita
apáca és a mayerlingi kolostor
apátnője)

A CSÁKVÁRI HÁZ

UTÓDOK a 4. TÁBLÁN

Móric Miklós (3. tábla) utódai

Miklós Móric Félix
* Róma, 1855.IX.20, † Csákvár, 1925.I.21,
A Csákvár-geztési hitbizomány ura,
kamarás, titkos tanácsos, az Aranygyapjas
rend lovagja, etc.
x: Bécs, 1880.IV.14, sensheimi
Schwarzenberg Franciska hg.nő,
* Frauenberg, 1861.IX.21, † Hort, Heves vm.
1951.XII.28, Adolf József hg. és
Liechtenstein Ida hg.-nő leánya

Móric János Miklós
* Majk, 1881.IV.24, † Bécs, 1960.VI.26
kamarás, titkos tanácsos, a 9. sz.
huszárezred kapitánya, tárcanélküli
miniszter, miniszterelnök, etc.
x: Budapest, 1918.III.23, nagykárolyi Gr.
Károlyi Margit, * Arad-Mácsa, 1896.II.25,
† Tatabánya, 1975.I.12, Gyula gr.
miniszterelnök és Károlyi Ermelinda
gr.-nő leánya

Alajos Miklós
* Csákvár, 1883.VII.18,
† (hősi halált halt) Sósmező,
Ojtoz szoros, a cs. és kir.
Darabont testőrség hadnagya,
a 7. sz. "Vilmos császár"
huszárezred kapitánya,
x: Bécs, 914.VII.6, whiniczi és
tettaui Kinsky Johanna gr.nő,
* 1891.IV.2, † Feldkirch,
1984.V.15, Zdenko gr. és tolnai
Festetics Georgina gr.nő leánya.
(1921-től Gr. Trautmansdorff
Ferdinánd neje)

Mátyás Benedek
* Budapest, 1919.III.25,
† Nagymaros, 1998.V.5, # Nagyanna;
Dr. juris, banktisztviselő, újságíró,
műfordító
x: Budapest, 1948.VII.31,
Mányoky Magdolna Irén,
* Pusztafödémes, Pozsony vm.
1916.X.5, † Budapest, 1980.VIII.14,
József és bogárd-tinódi és rétszilasi
Moldoványi Irén leánya.

Márcel Gyula
* Csákvár, 1920.VI.18,
† 1945 március, eltűnt
a II. Világháborúban
Komárom mellett,
huszár hadnagy

Menyhért Alajos
* Csákvár, 1922.VII.18
† Budapest, 1954.XI.26,
M. kir. százados

Mónika Margit
* Csákvár,
1928.IV.20,
x: nemeskéri
Kiss Sándor
diplomata

Péter
* Budapest, 1950.IV.14
író
x: Budapest, 1973.VII.31 /
VIII.1, Reén Margit
(Gitti) * 1952.VI.13,
Valerián és Bisztriczky
Margit leánya

György
* Gyöngyös, 1951.IX.10
x: Budapest, 1984.XI.24,
Benedek Judit,
* 1953.IX.28,
Engelbert és Oszfolk
Ilona leánya

Mihály
* Gyöngyös, 1953.IV.12
1x: Neunkirchen, N.Ö.,
1972.VIII.19, Daniela
Kleisny, *Prága, 1952.I.31
Anton és Elena Saracewa
leánya (elvált)
2x: Zombori Csilla

Márton
* Budapest, 1956.IV.9,
x: Reichardt Beatrix

Franciska
(Fanny)

Fruzsina
Bp.
1993.X.20

Lily
*Bp.
1985.X.13

Mátyás
*Bp.
1988.I.29

Zita
*Bp.
1989.V.11

Hanna
*Bp. 1990.IX.--
† 1990.XI.7

2-től

Dorottya
*Bp.
1975.V.10

Marcel
*Bp.
1977.IV.3

Zsófia
*Bp.
1985.V.9

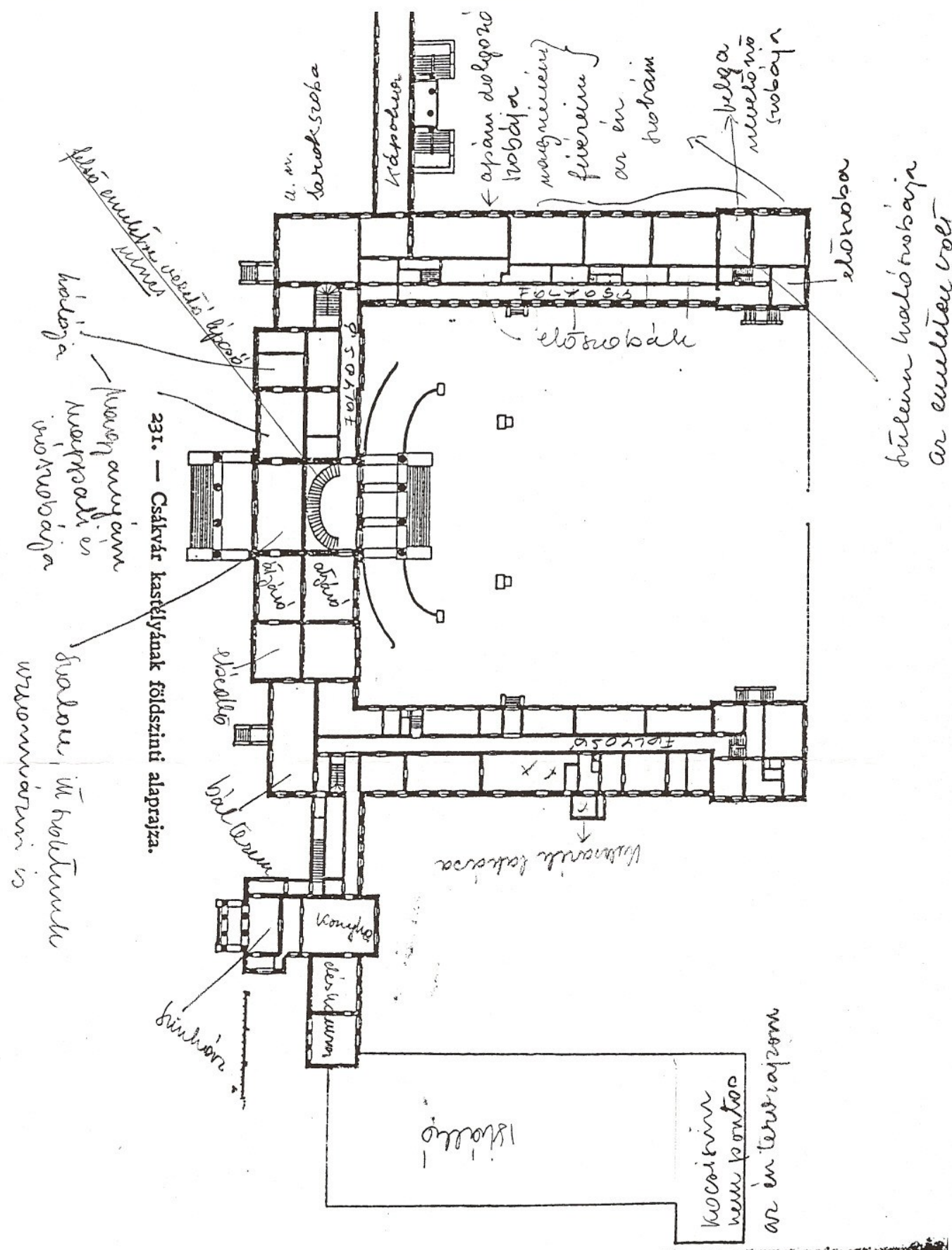
Miklós
*Bp.
1987.V.4

Júlia
Bécs,
1972.IX.19

Katalin
Bécs,
1976.I.8

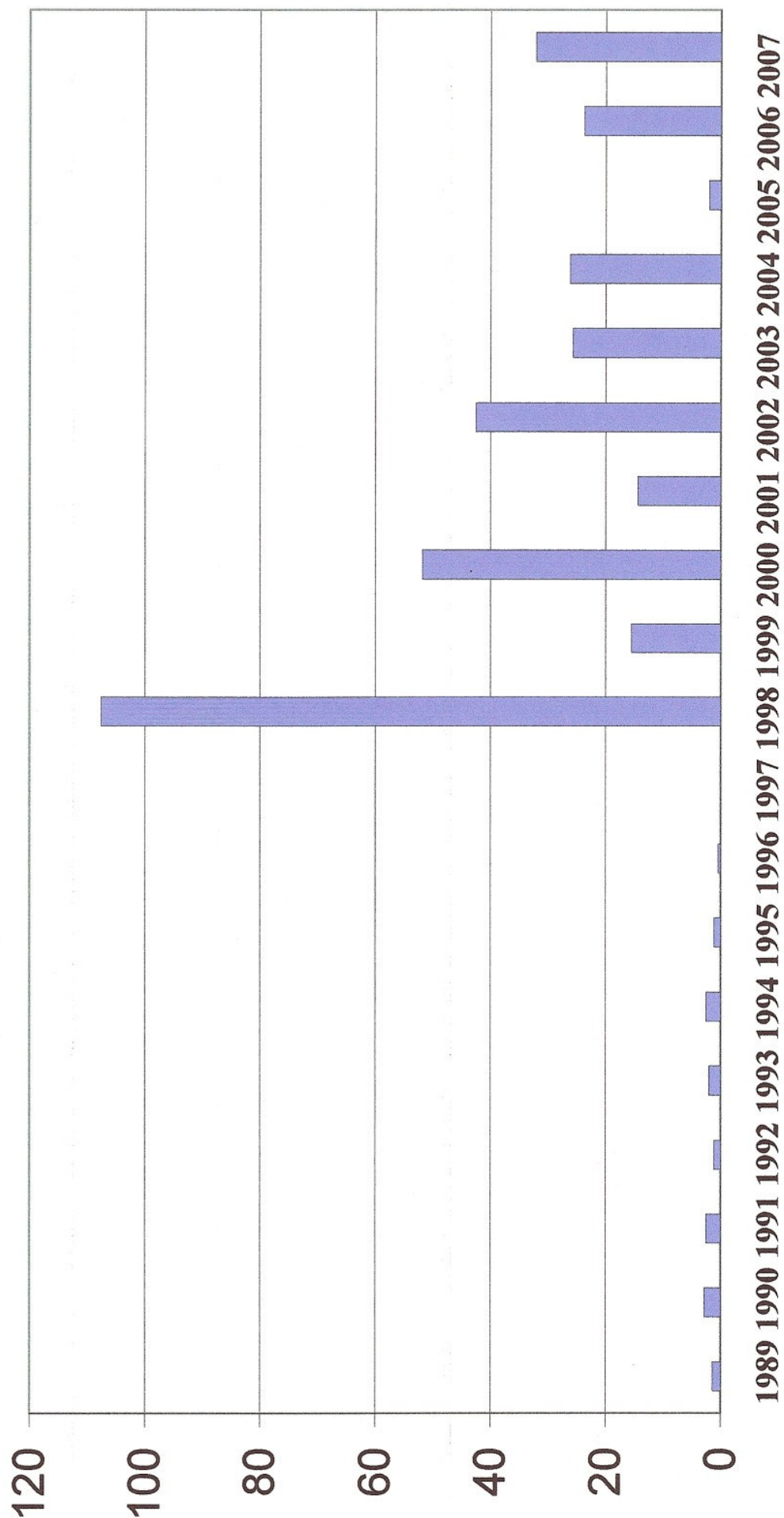
Máté
Bécs,
1988.I.29

Bálint

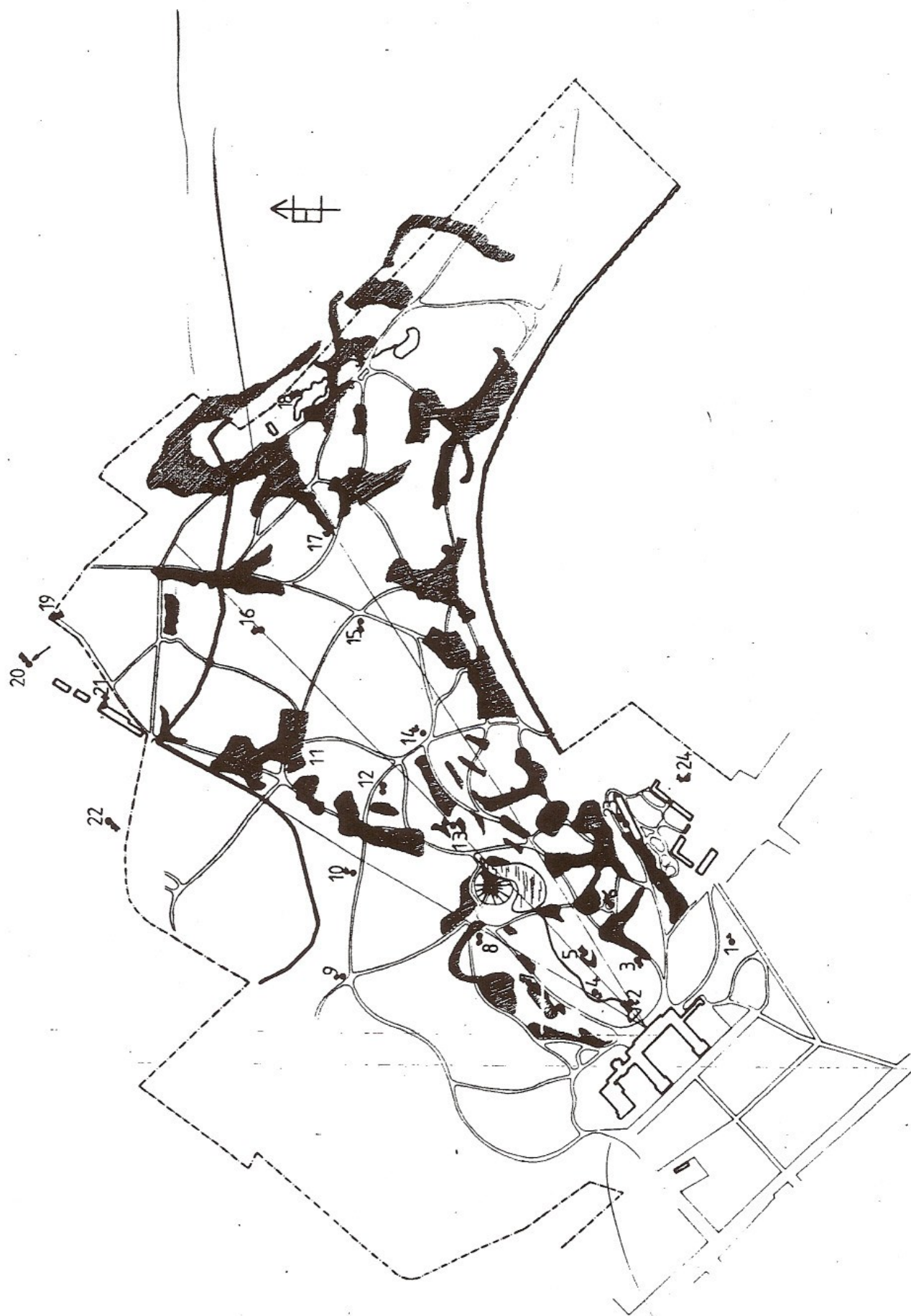
Beruházási költségek a Csákvári Gyógyintézetben 1989 és 2007 között (millió forintban)

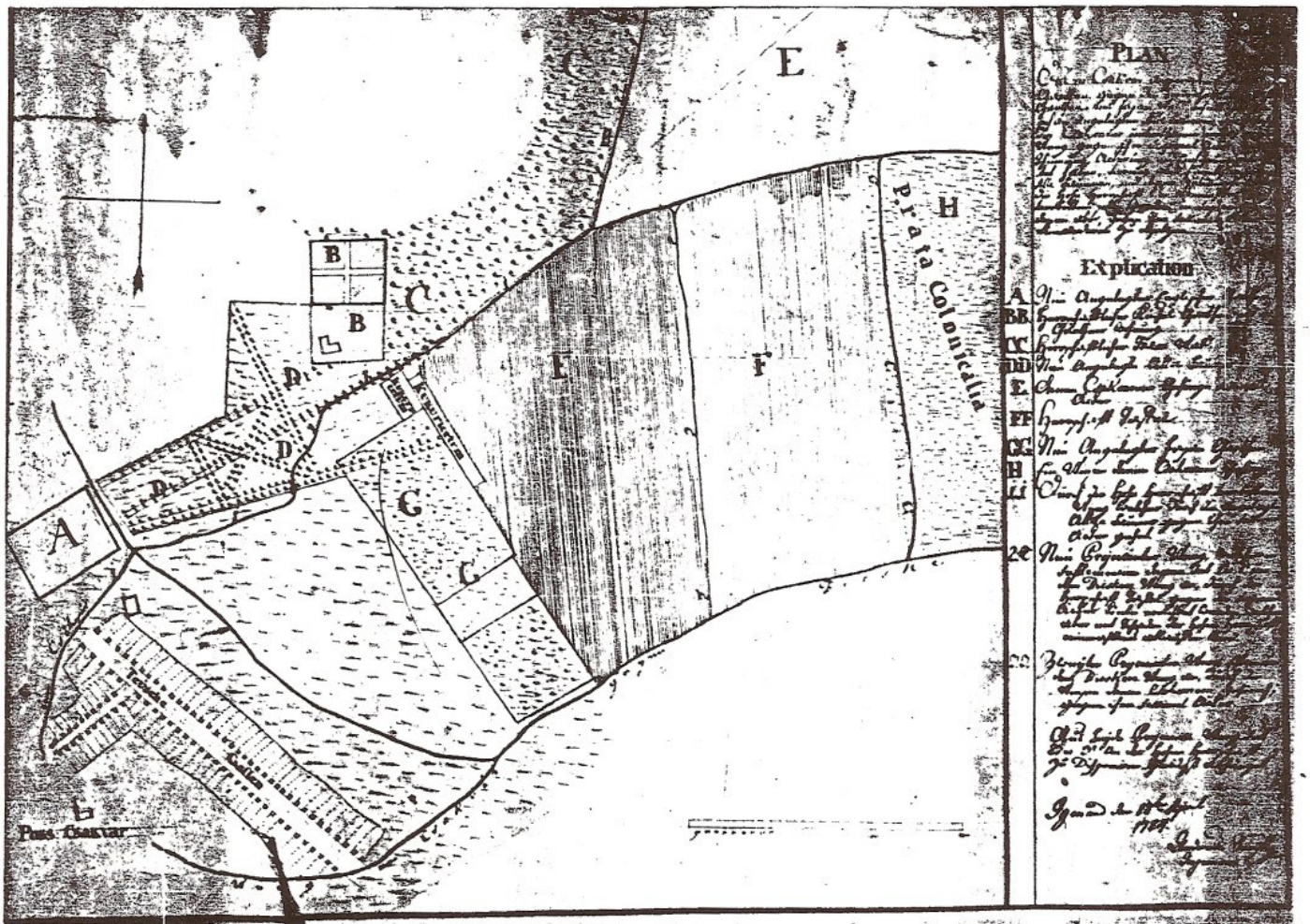

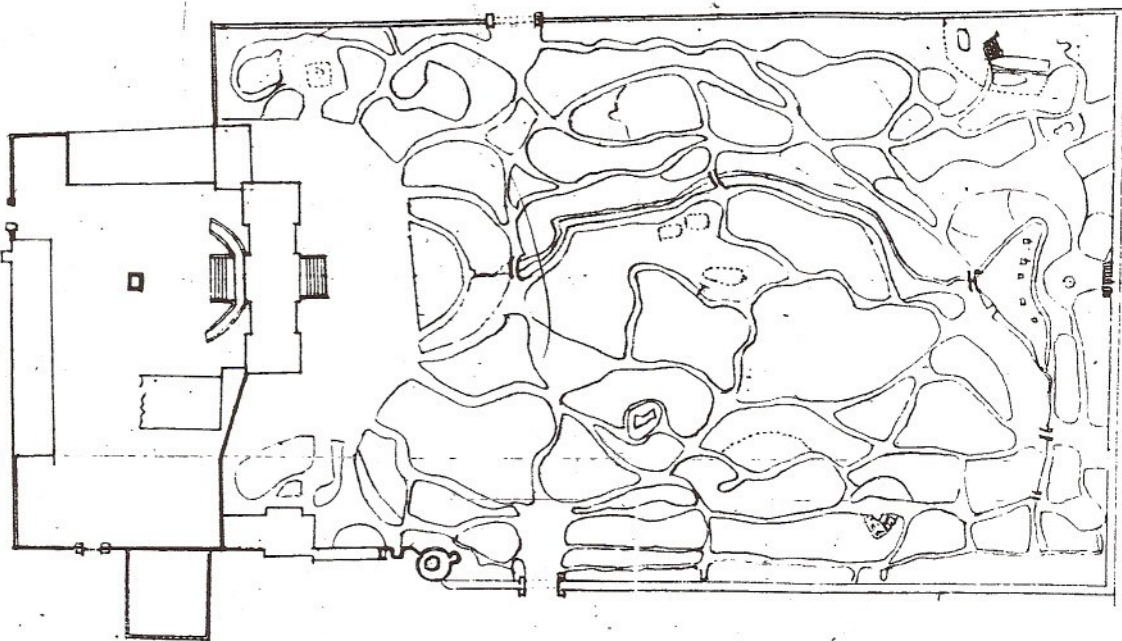
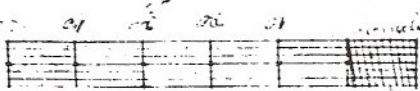
Csákvári eredmények

Év	Feladat	A beruházás költsége	Forrás
1998.	Fűtőkorszerűsítés (gőzről – melegvízre) energiaváltás (olajról-gázra) }	103 millió Ft	Környezetvédelmi pályázat Energiaracionálási program pályázat Megyei Önkormányzat 25 millió Ft 30 millió Ft 48 millió Ft
1998.	Szentháromság – Mária Szoborcsoport restaurálása és felállítása	4,6 millió Ft	Országos Műemlékvédelmi Hivatal pályázat 4,6 millió Ft
1999.	Napóra restaurálása és felállítása	1,5 millió Ft	OMVH pályázat 1,5 millió Ft
1999.	Lift építése	14 millió Ft	Egészségügyi Minisztériumi pályázat 14 millió Ft
2000.	Komfortosítás Fürdőszobák kialakítása	40 millió Ft	Egészségügyi Minisztériumi pályázat Megyei Önkormányzat 20 millió Ft 20 millió Ft
2000.	Kémények - tetőjavítás	5 millió Ft	Kincstár 5 millió Ft
2000.	Grotta és park felújítás	6,8 millió Ft	Milleneumi pályázat 6,8 millió Ft
2001.	Kémények - tetőjavítás	6 millió Ft	Kincstár 6 millió Ft
2001.	Homlokzatrekonstrukció (Udvar – középszárny)	8,4 millió Ft	NKÖM pályázat – Kastélyprogram Kincstár 5 millió Ft 3,4 millió Ft
2002.	Geodéziai terv elkészítése	1,5 millió Ft	Nyugat Magyarországi Egyetem Geodéziai Főiskolai Kar 1,5 millió Ft
2002.	Röntgen rekonstrukció	41 millió Ft	Egészségügyi Minisztériumi pályázat Megyei Önkormányzat Szent György Kórház } 41 millió Ft

2003.	Homlokzatrekonstrukció (Údvar – két oldalszárny)	19,1 millió Ft	NKÖM pályázat Megyei Önkormányzat Kincstár	5 millió Ft 2,5 millió Ft 11,6 millió Ft
2003.	Parkolók kialakítása	2,1 millió Ft	Vállalkozó	2,1 millió Ft
2003.	Tenisz pálya helyreállítása	4,5 millió Ft	Vállalkozó	4,5 millió Ft
2004.	Homlokzatrekonstrukció (Középszárny park felől)	18 millió Ft	Kincstár NKÖM pályázat Megyei Önkormányzat	12 millió Ft 3 millió Ft 3 millió Ft
2004.	Falazott csapadékvíz elvezető csatorna rekonstrukciója	6,2 millió Ft	Kincstár	6,2 millió Ft
2004.	Vizesblokkok felújítása	2 millió Ft	Fejér Megyei Szent György Kórház	2 millió Ft
2005.	Irodaépület lapostető javítása	2 millió Ft	Megyei Önkormányzat	2 millió Ft
2006.	Hydroterápia felújítása	23 millió Ft	Megyei Önkormányzat	23 millió Ft
2006.	Alagsori homlokzatok vízmentesítése	0,7 millió Ft	Wienerberger Jövővár pályázat	0,7 millió Ft
2007.	Mozgásszervi Rehabilitációs osztályon betegfelvonó beépítése	8 millió Ft	Alcoa Rt. alapítványa	8 millió Ft
2007.	Mozgásszervi Rehabilitációs és Reumatológiai osztályon felújítási munkák végzése, ápoláskönyvtár eszközök beszerzése	23,1 millió Ft	Egészségügyi Minisztériumi pályázata Megyei Önkormányzat Fejér Megyei Szent György Kórház	20 millió Ft 1,5 millió Ft 1,6 millió Ft
2007.	Alagsori homlokzatok vízmentesítése	1 millió Ft	Wienerberger Jövővár pályázat	1 millió Ft
				341,5 millió Ft

PLAN.

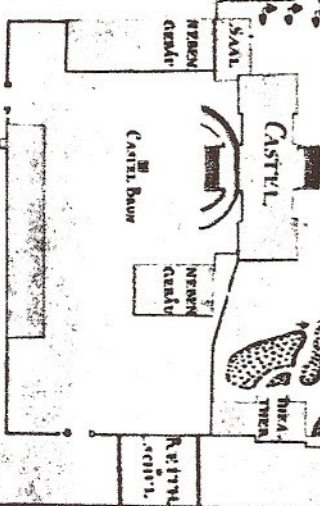
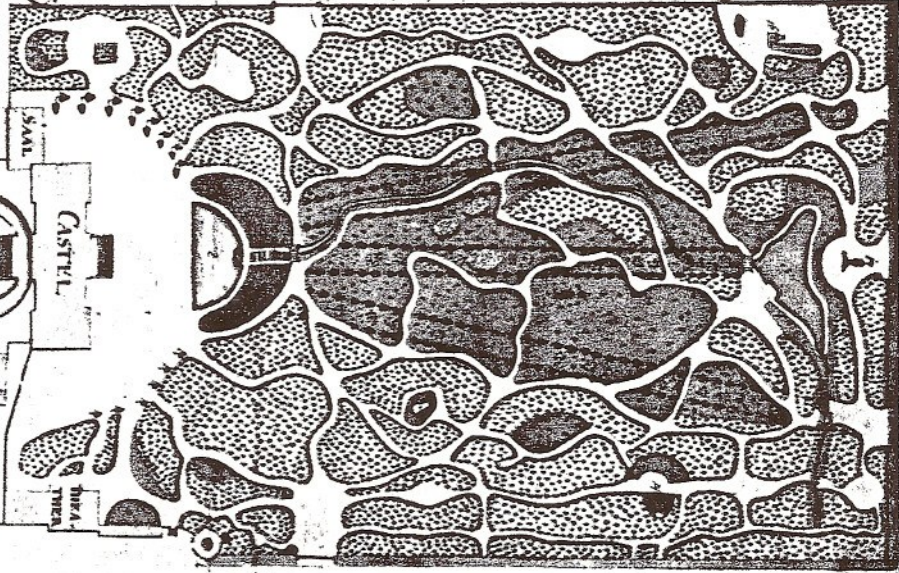
Ein Plan der Festung von ...
 ...
 ...

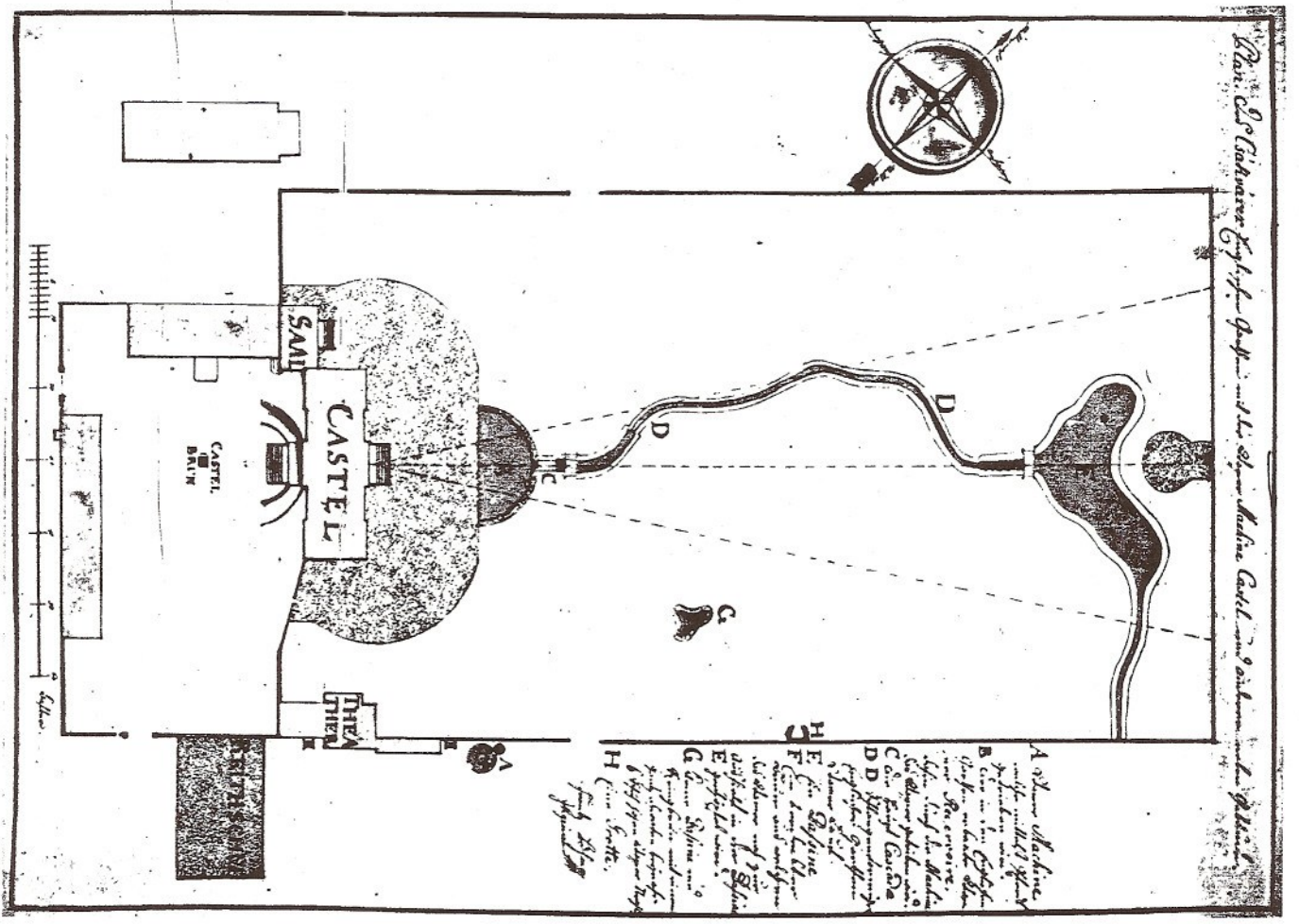
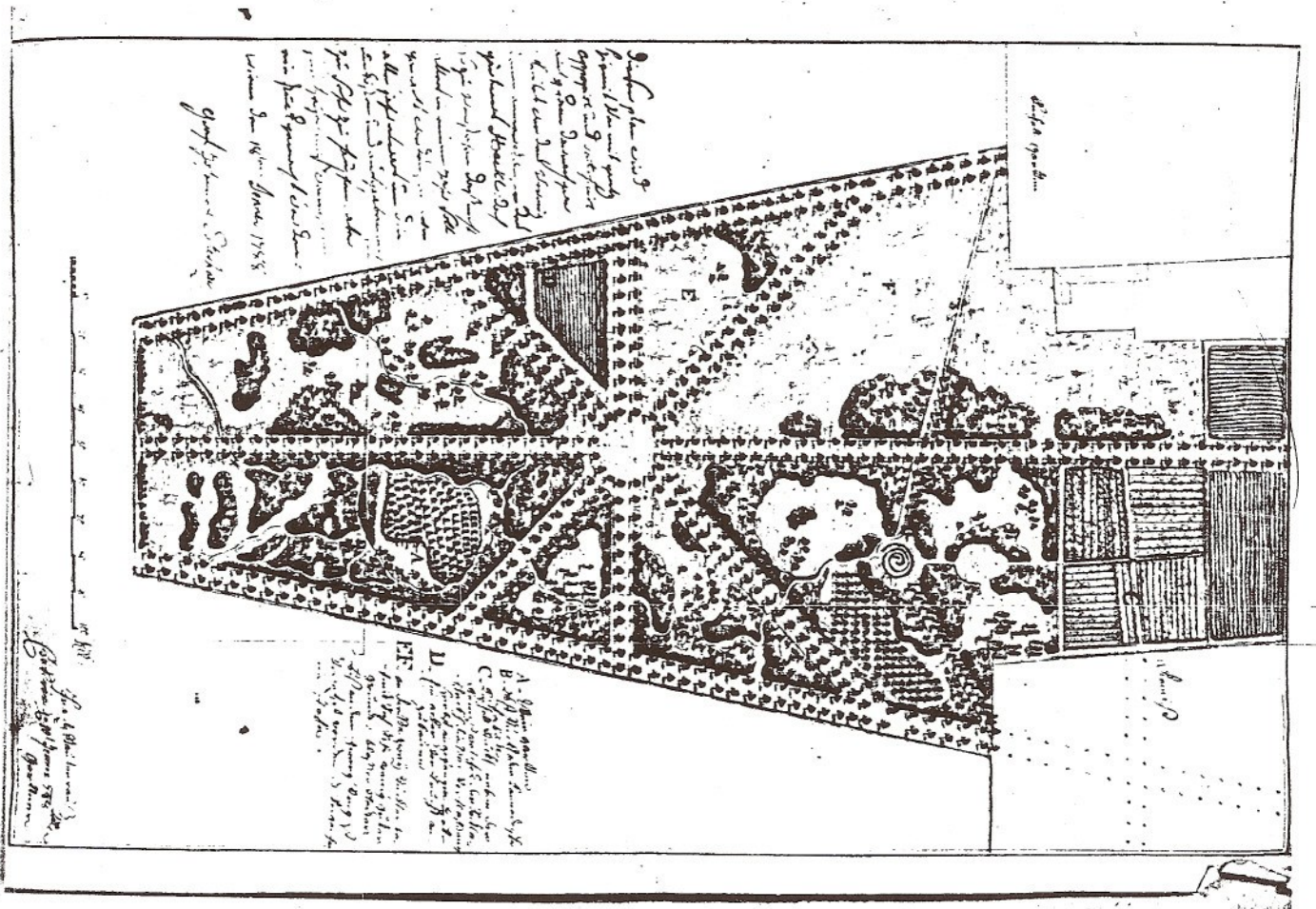
Erklärung.

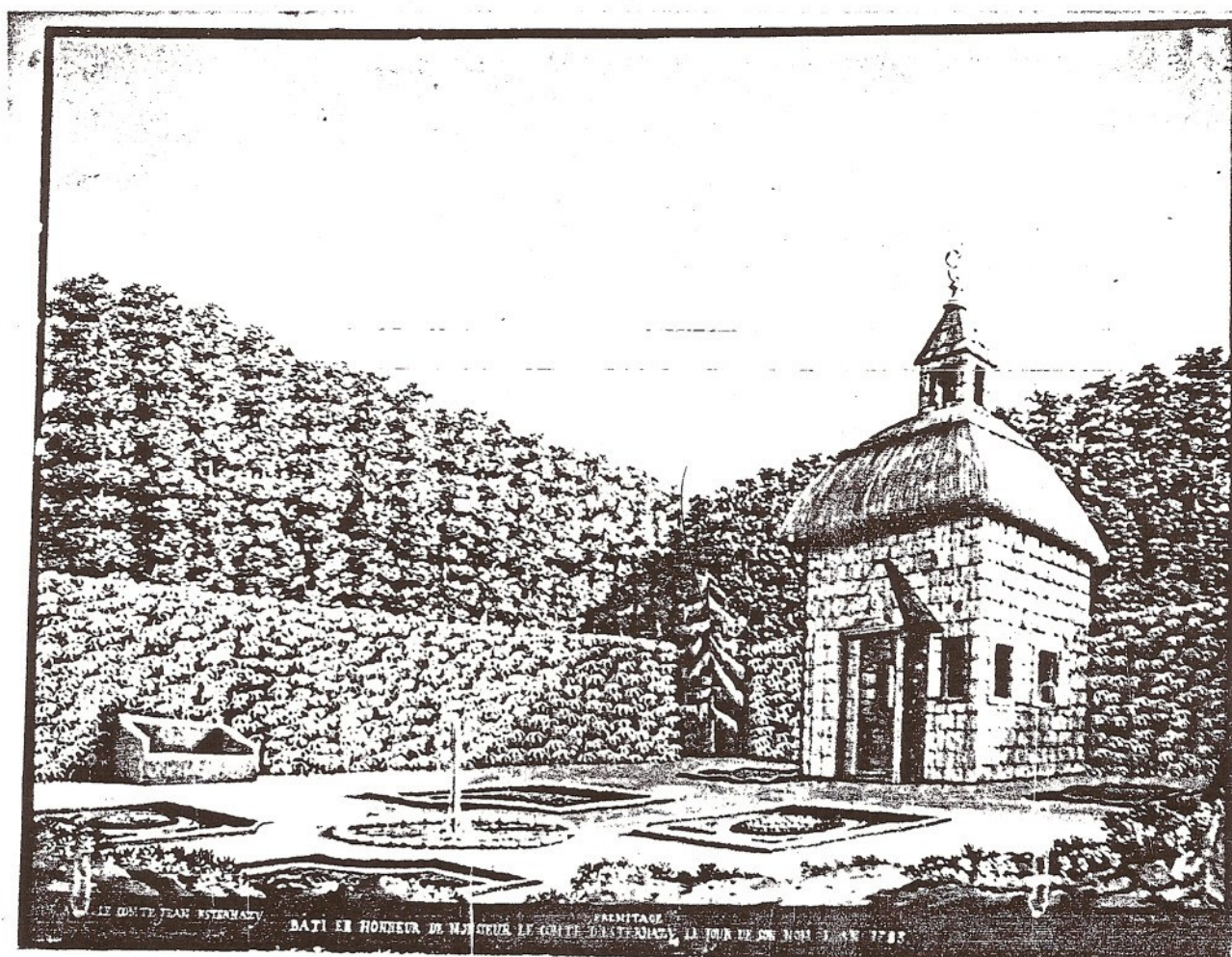
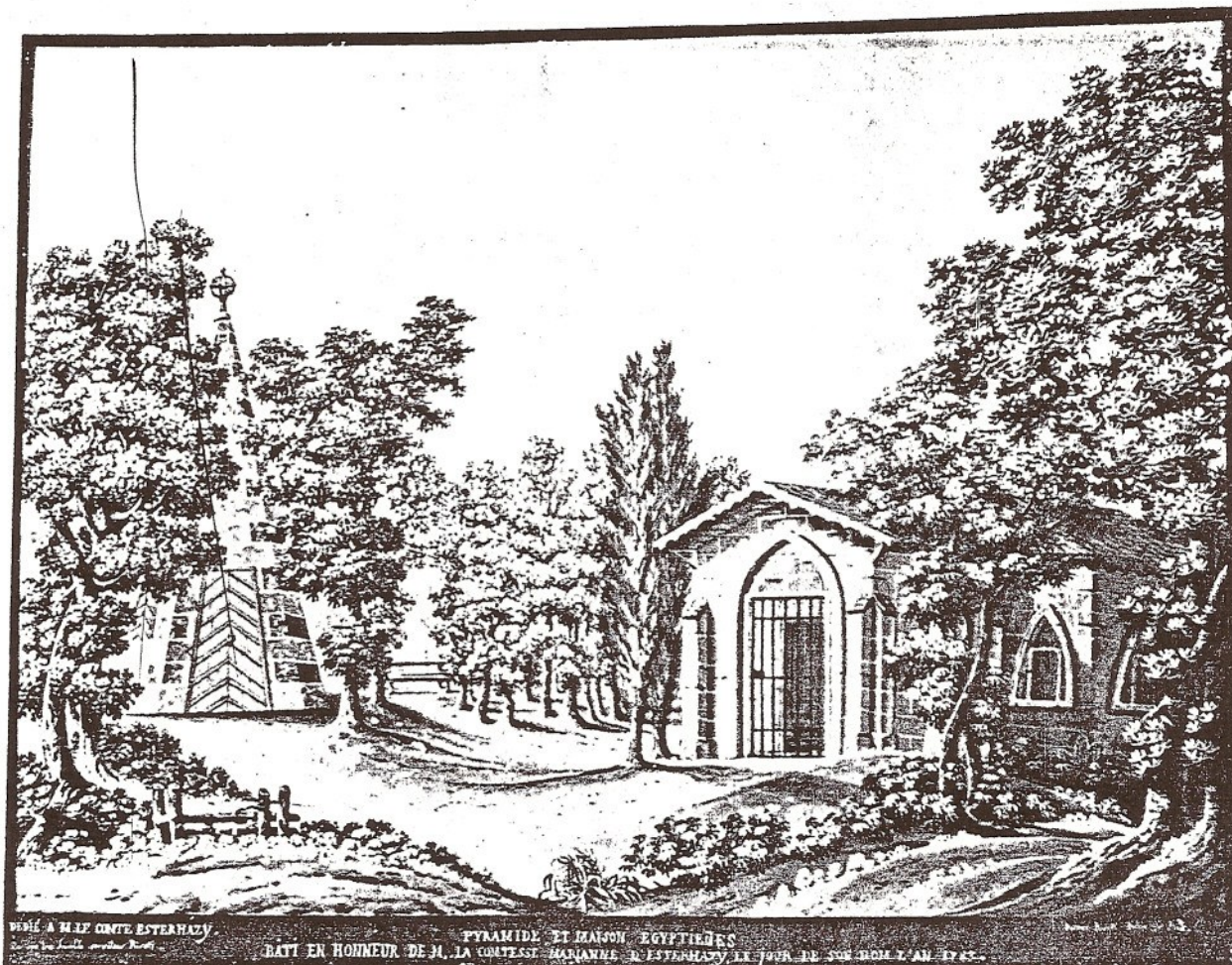
1. ...
2. ...
3. ...
4. ...
5. ...
6. ...
7. ...
8. ...
9. ...
10. ...
11. ...
12. ...
13. ...
14. ...
15. ...
16. ...
17. ...
18. ...
19. ...
20. ...
21. ...
22. ...
23. ...
24. ...
25. ...
26. ...
27. ...
28. ...
29. ...
30. ...
31. ...
32. ...
33. ...
34. ...
35. ...
36. ...
37. ...
38. ...
39. ...
40. ...
41. ...
42. ...
43. ...
44. ...
45. ...
46. ...
47. ...
48. ...
49. ...
50. ...
51. ...
52. ...
53. ...
54. ...
55. ...
56. ...
57. ...
58. ...
59. ...
60. ...
61. ...
62. ...
63. ...
64. ...
65. ...
66. ...
67. ...
68. ...
69. ...
70. ...
71. ...
72. ...
73. ...
74. ...
75. ...
76. ...
77. ...
78. ...
79. ...
80. ...
81. ...
82. ...
83. ...
84. ...
85. ...
86. ...
87. ...
88. ...
89. ...
90. ...
91. ...
92. ...
93. ...
94. ...
95. ...
96. ...
97. ...
98. ...
99. ...
100. ...

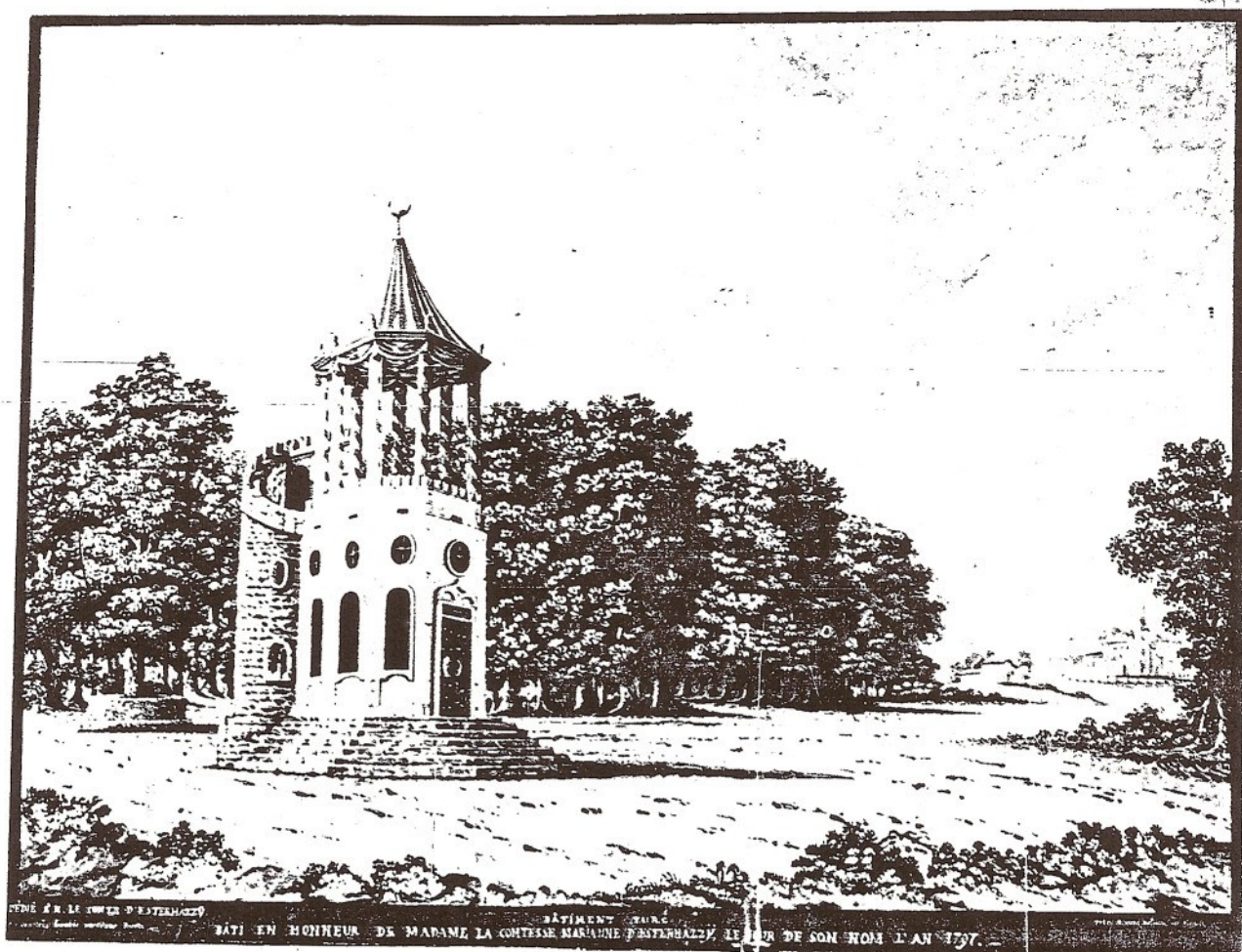
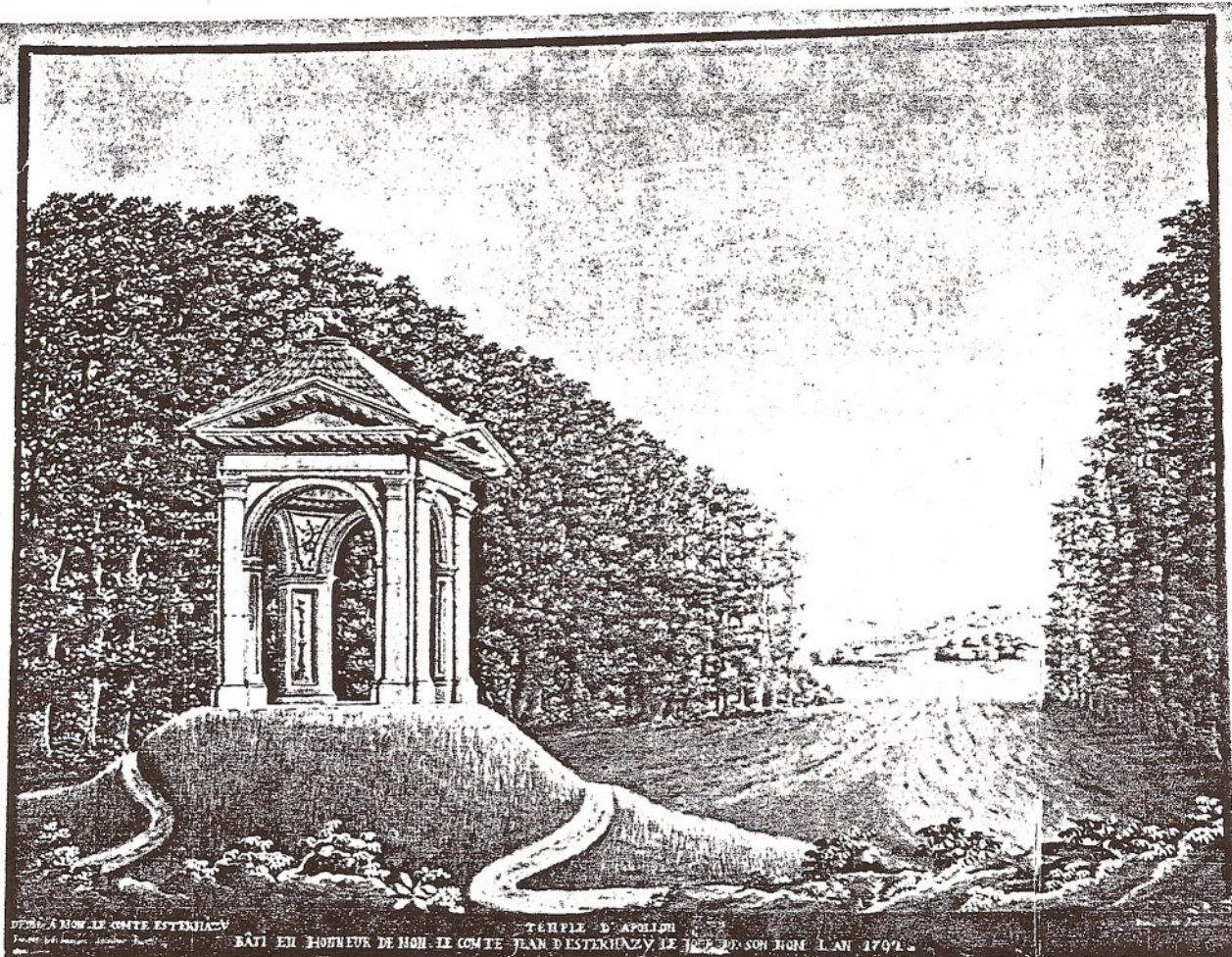

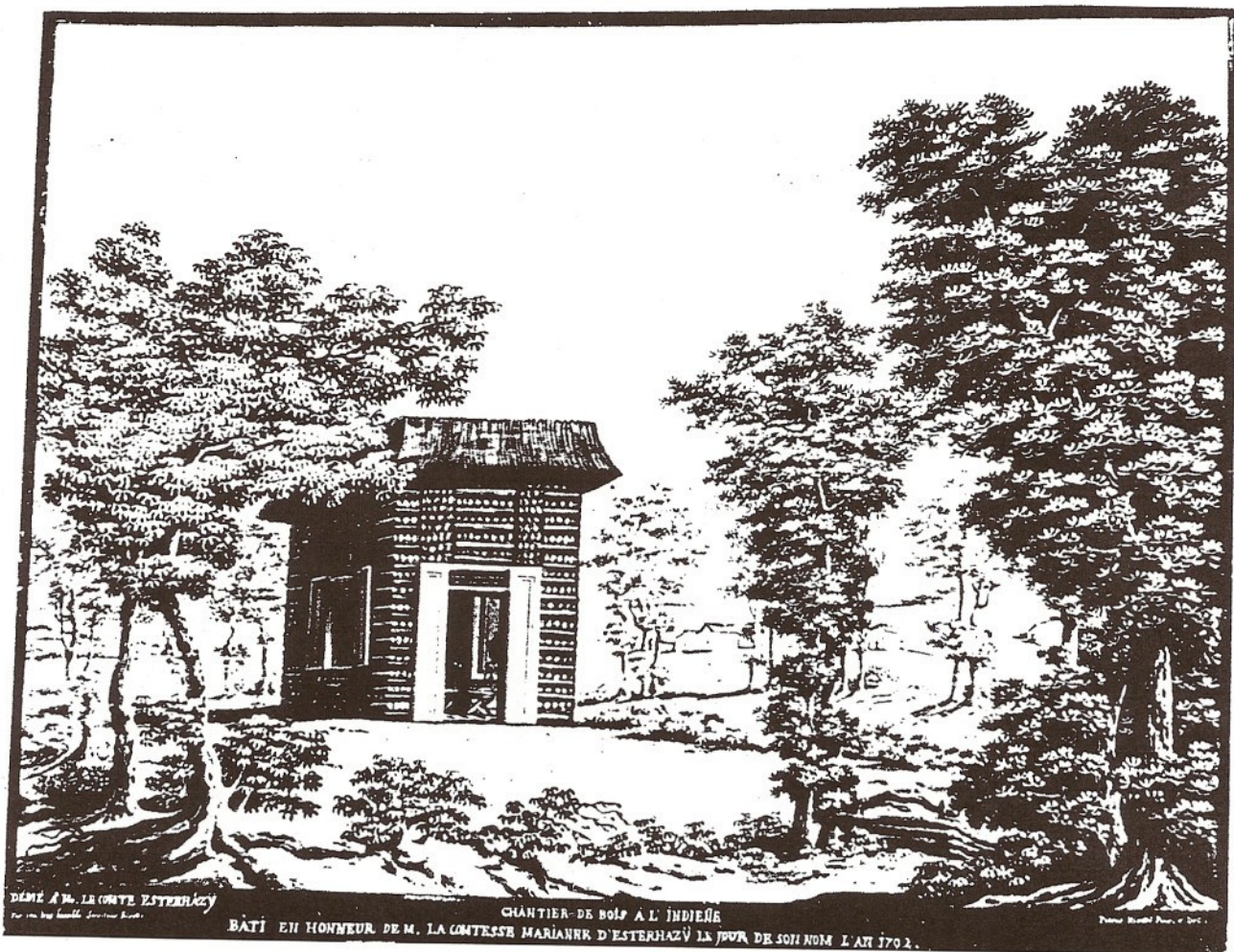
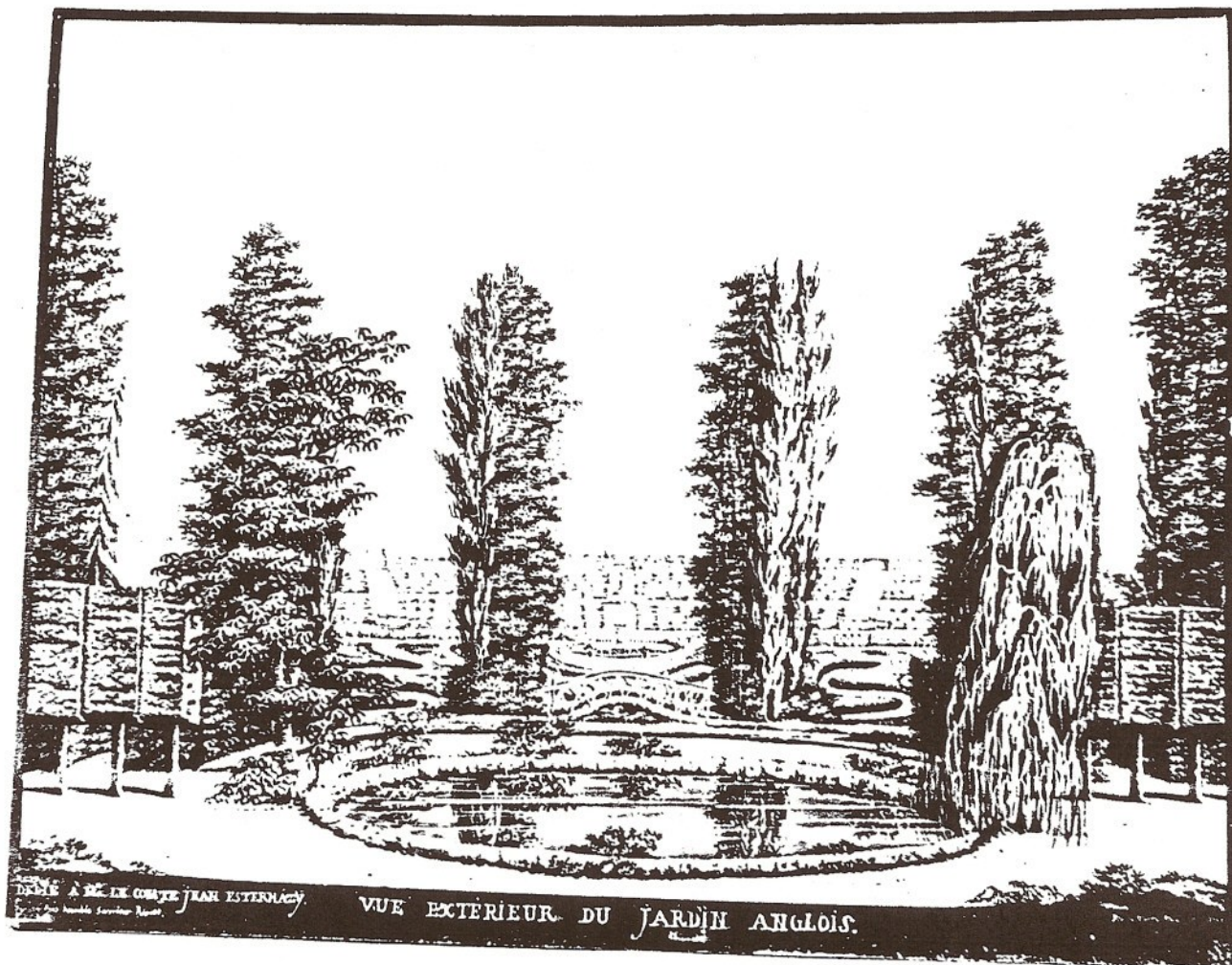
Plan der Festung von ...

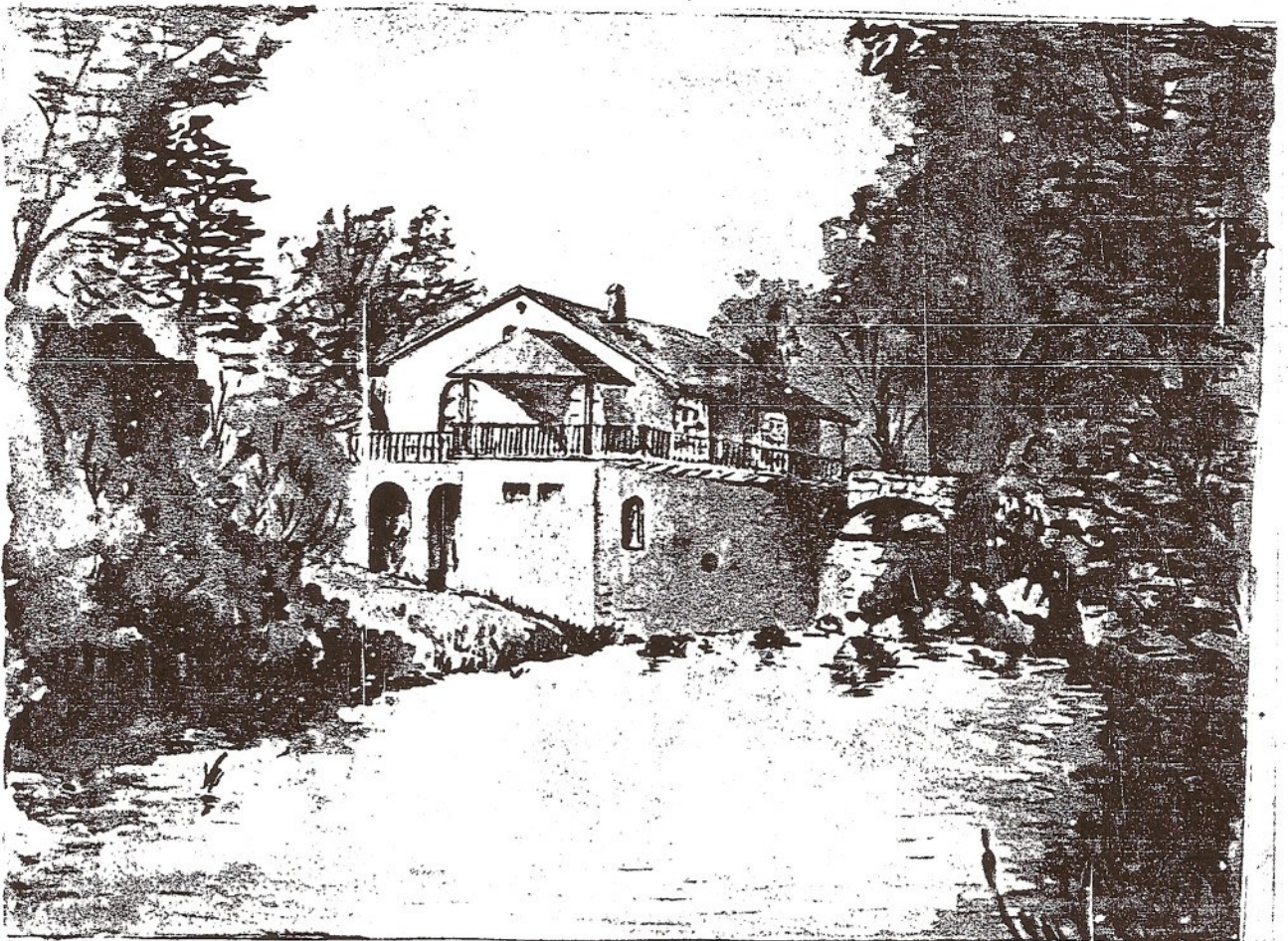
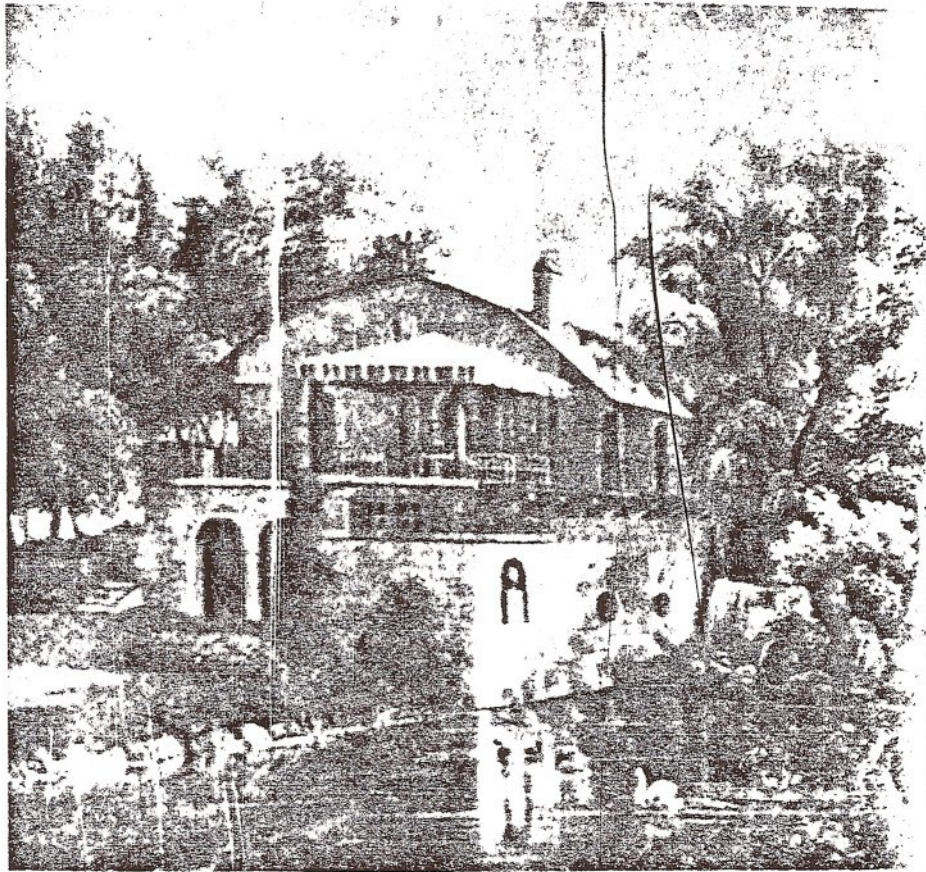

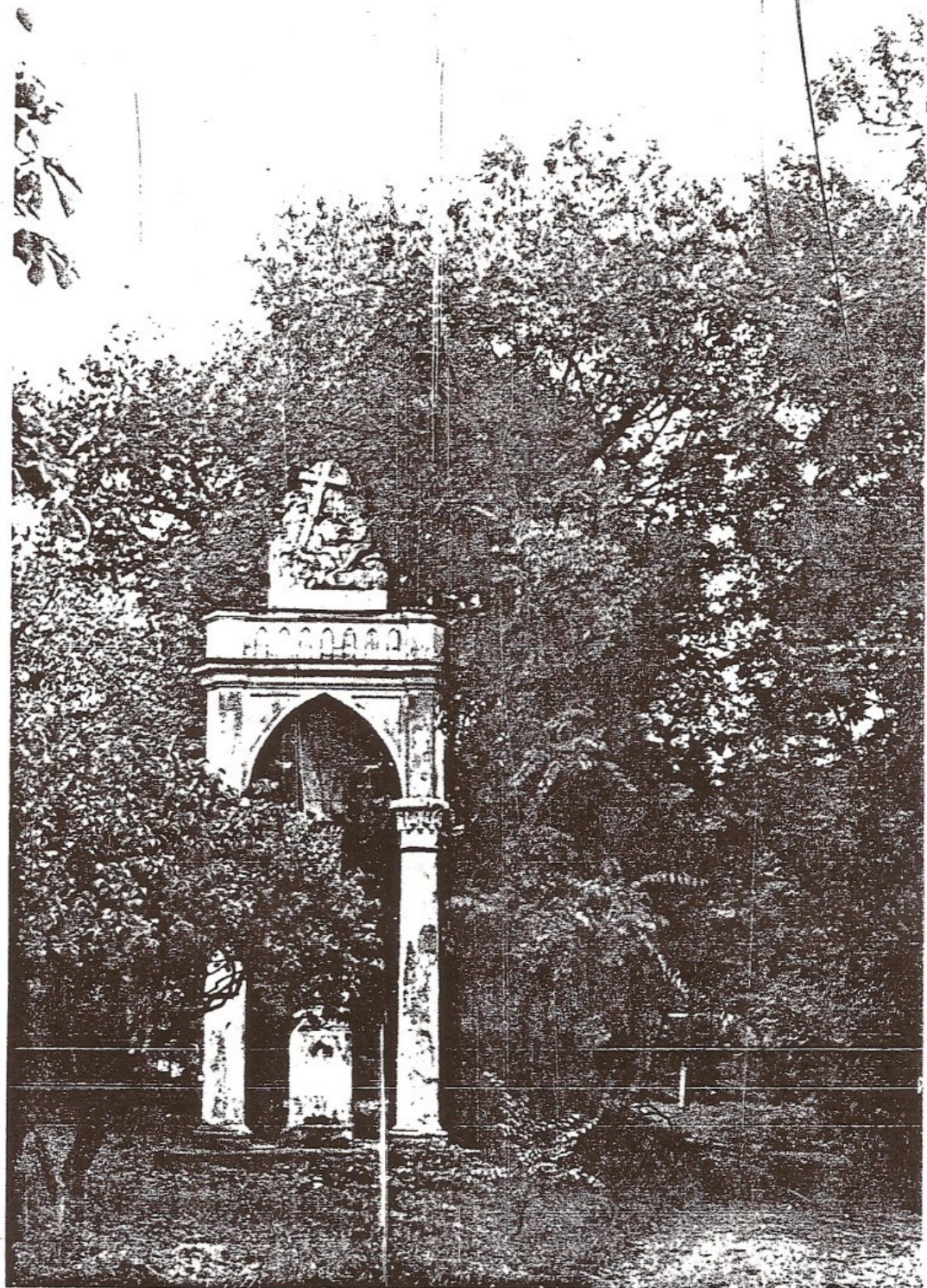

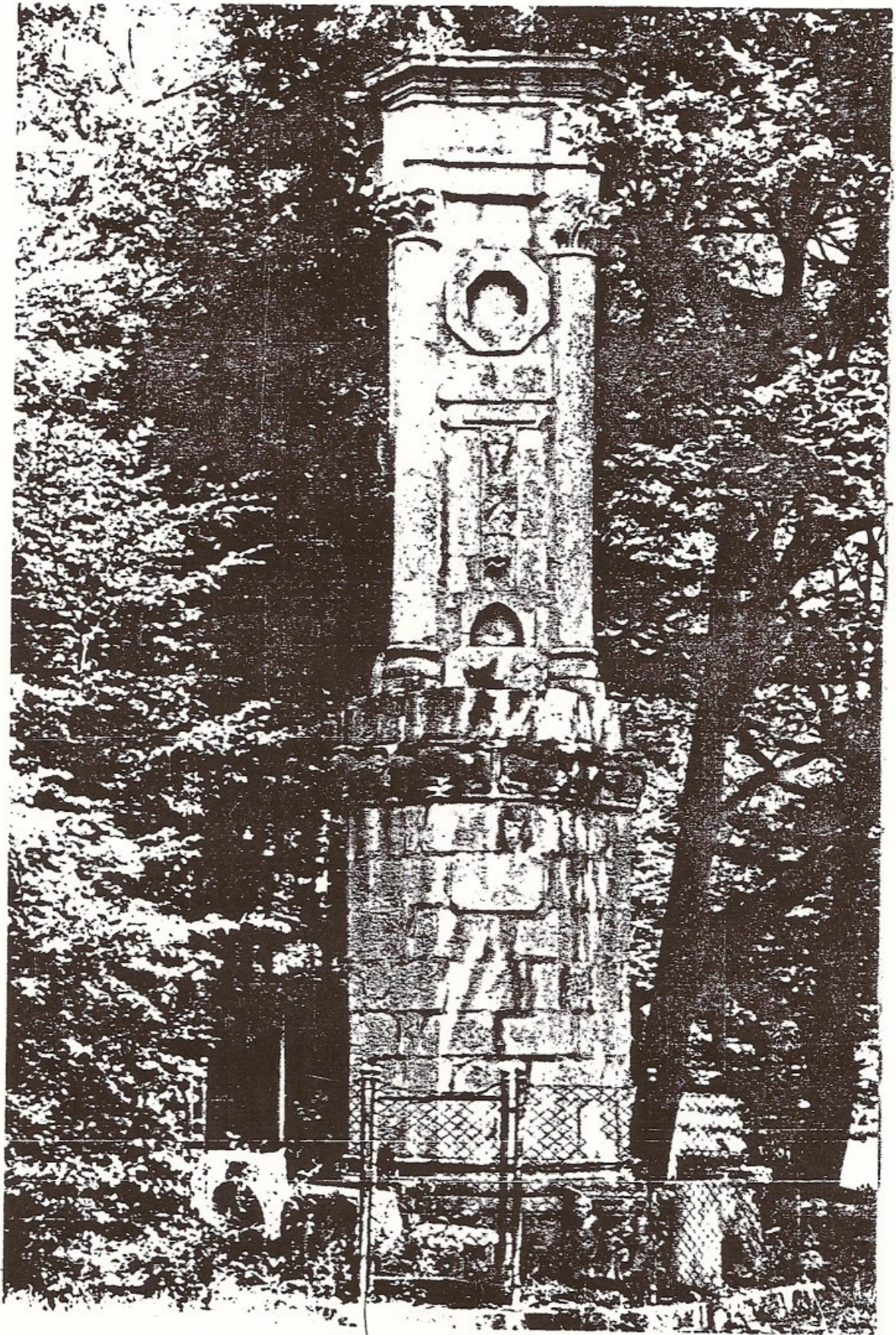

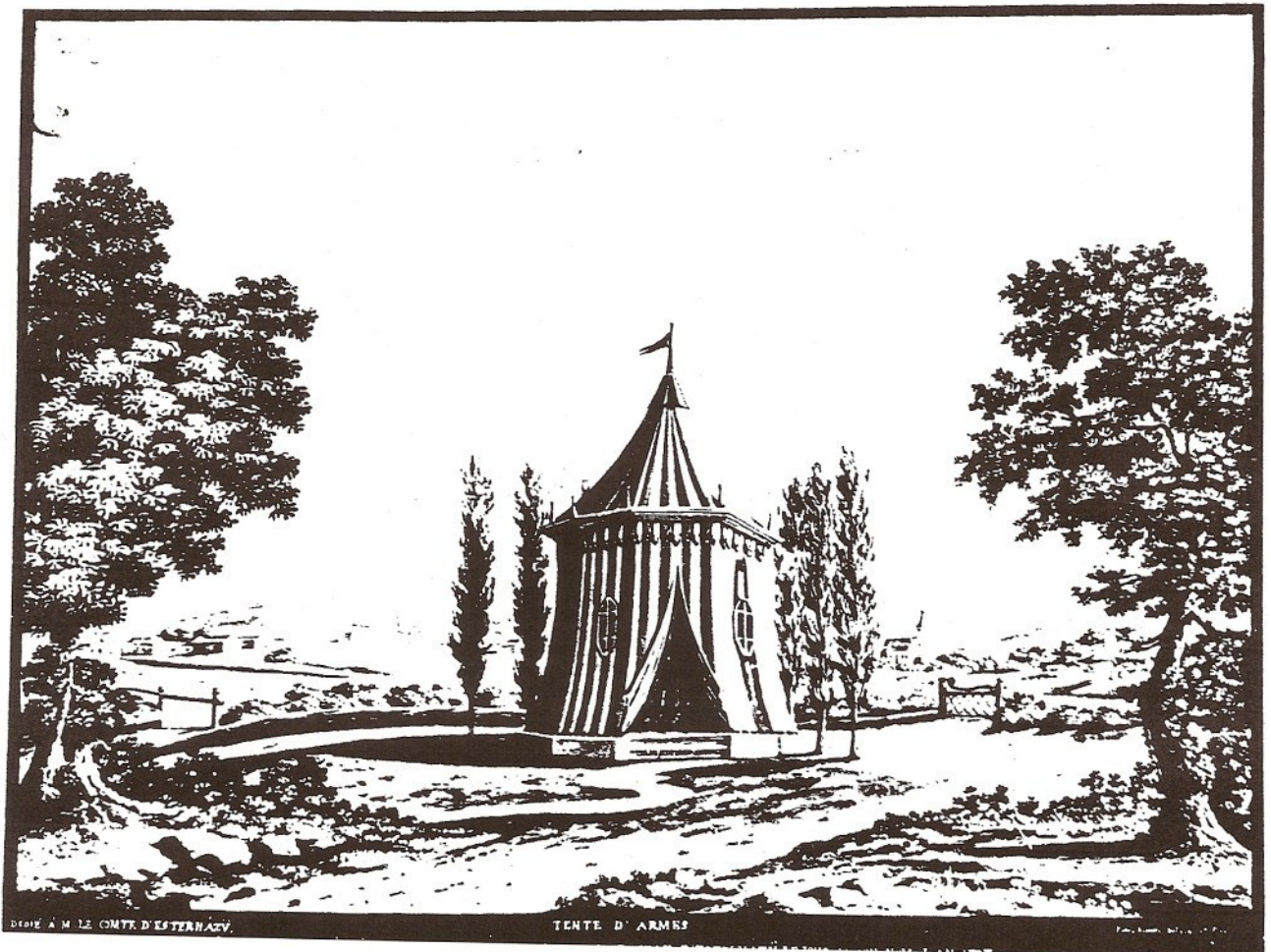
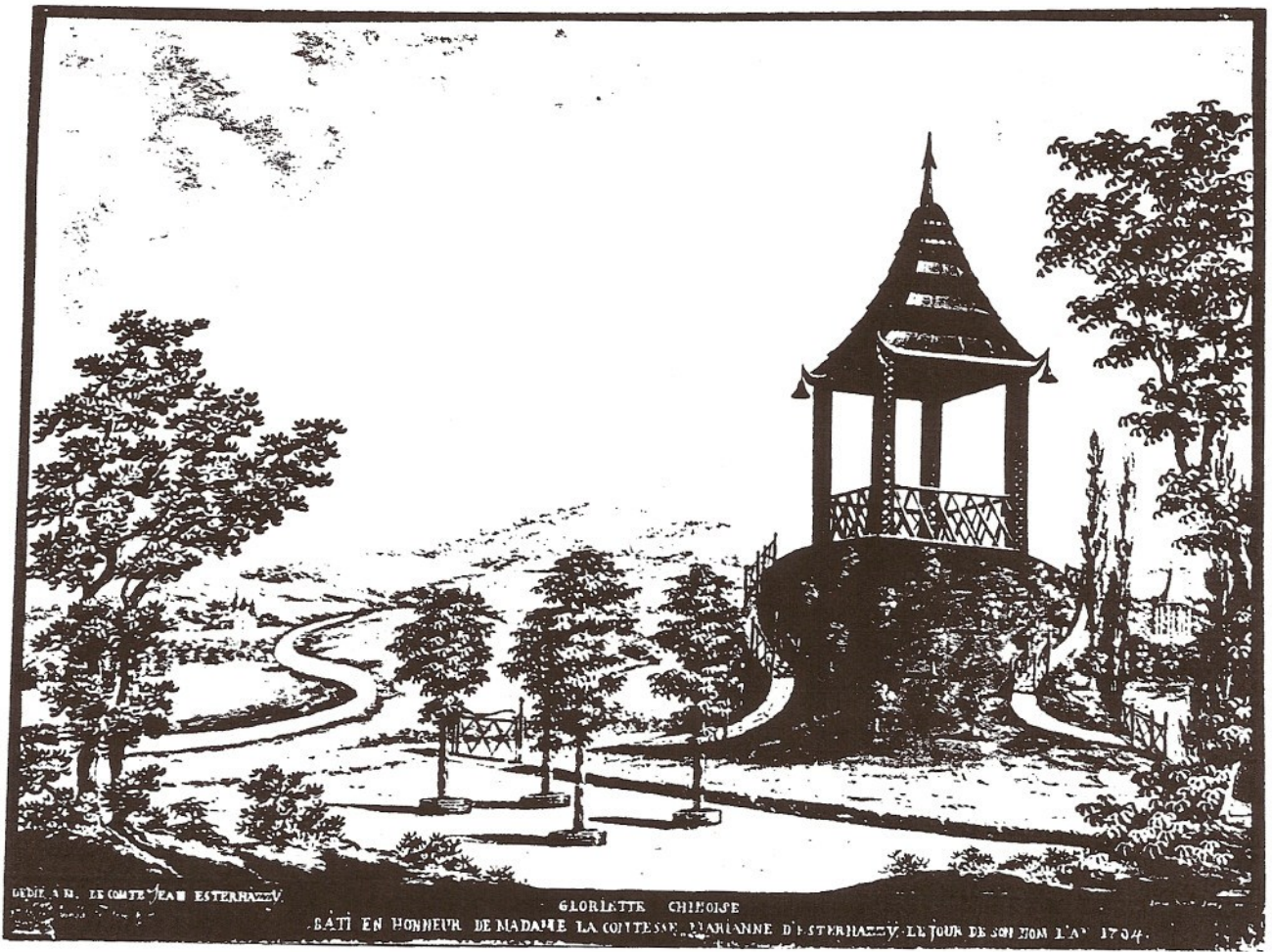

Looking from the river

La Cumbre

2/10/19

Fejér megyei Szent György Kórház
C S Á K V Á R

ÁLLAMI MŰEMLÉKHELYREÁLLÍTÁSI ÉS
RESTAURÁLÁSI KÖZPONT
Géczy Csaba
igazgató úr részére

Ikt.sz.: 49-5./1998.

Tárgy: Kérelem

BUDAPEST

Dugovits Titusz tér 13-17.
1036

Tisztelt Igazgató Úr!

Kórházunk parkjában mint kerti építmény 1 db különleges kialakítású, de viszonylag egyszerű felépítésű napóra is található, sajnos romos és egyre pusztuló állapotban.

Ezért azzal a kéréssel fordulok Önhöz, hogy azt az 1998-99. évi restaurálási programjukba szíveskedjenek felvenni.

Folyó hó 21-én -mint ahogy 78/1998. sz. levelünkben említettem- megbeszélést tartottunk, amely alkalommal a jelenlévők az építményt megtekintették. Ezen levelünk javaslatukat figyelembe véve kerül Önökhöz felterjesztésre.

Tisztelt Igazgató Úr!

Bízom, hogy kérésem -közös ügyünk- a Szentháromság (Mária) építményhez hasonlóan szíves közreműködésükkel felújításra kerülhet és kertünk, a volt Esterházy kastélypark díszévé válhat.

Csákvár, 1998. április 28.

Tisztelettel:

Dr. Dekány Erzsébet
intézetvezető főorvos

AMK 105/31/98.

Állami Műemlékhelyreállítási
és Restaurálási Központ
IGAZGATÓ
1036.Bp.Dugovics T. tér 13-17.
Tel/fax: 250-2068

49-11/1998.

Budapest, 1998. július 17.
Ikt.szám: TKO-234/K/98.
Ügyintéző: dr.Örsi Károly
Tárgy: Csákvári kastély-
kert, napóra restaurálás

Fejér megyei Szent György Kórház

Dr. Dékány Erzsébet
intézetvezető főorvos

Csákvár
Kastély kert 4.
8083

Tisztelt Intézetvezető Főorvos Asszony!

A csákvári kastélykert kerti építményei, díszei, alkotásai sorában fontos helyet foglal el a kőszobrászati értékű napóra.

Az „angol”-kert központi helyén díszlett, ezért a helyreállítás munkáiban, a kertrekonstrukció érdekében restaurálása fontos.

Kérésére (kérésükre) jövő évi tervünkben szerepeltetjük ezt a munkát. A feladat előkészítését (tudományos anyag összeállítása, felmérés stb....), a tervezését elvégezzük.

A pontos feladat ismeretében tudok konkrét ígéretet tenni a helyreállításra, a határidőkre, bízva további segítőkész közreműködésükben.

Üdvözlettel:

Állami Műemlékhelyreállítási és Restaurálási Központ
(Géczy Csaba)

81-11/1999.

**ORSZÁGOS MŰEMLÉKVÉDELMI HIVATAL
MŰEMLÉKFELÜGYELETI IGAZGATÓSÁG**

1014. Budapest, I., Táncsics Mihály u. 1.

Levélcím: 1250. Budapest 1., Pf. 6.

Telefon: 3-569-722

Telefax: 2-129-113

Üi.sz.: 30383/12/99.

Üi.: Csutor Éva/SZS

Hív.szám: --

Tárgy: CSÁKVÁR,

Esterházy kastély

kastélypark

Műemléki hatósági

**engedély megadása kikötés
nélkül**

Törzsszám: 1598

HATÁROZAT

A *Fejér Megyei Szent György Kórház Csákvár (8084 Csákvár, Kastélypark 1.)* kérelmezőnek műemléki hatósági engedélyt adok arra, hogy a *CSÁKVÁR, Kastélypark 1. sz. 195 hrsz. alatti ingatlanon álló 1598 törzsszámú épület kastélypark kertépítészeti rekonstrukció (növénytelepítés, bozótírtás, kerti utak felújítása, a napóra és a grotta helyreállítása)* végezzen az Állami Műemlékhelyreállítási és Restaurálási Központ, Dr. Őrsi Károly által 1999. április 19-én készített dokumentáció alapján.

Az engedélyezettől eltérő munkát nem szabad végezni. A munka megkezdését - 8 nappal előbb - befejezését pedig a befejezéstől számított 8 napon belül hatóságunknak írásban be kell jelenteni.

Határozatomat az 1997. évi LIV. tv. 40. §. (2) bek. alapján hoztam.

Budapest, 1999. április 30.

Kiadmány hitelélül:

Sztecovics Zsuzsanna

Erről értesül:

1. **Fejér Megyei Szent György Kórház**
8084 Csákvár, Kastélypark 1.
2. **Dr. Őrsi Károly ÁMRK**
Budapest, III., Dugovics tér 13-17.
3. **Dr. Mónus László**
Polgármesteri Hivatal
8084 Csákvár, Széchenyi u. 8.

OMvH: - Előadó,
- Dr. Andóné,
- Nyilvántartás,
- Irattár

Dr. Nagy Klára s.k.
osztályvezető

kérelmező

tervező

helyi önkormányzat jegyzője

TERVTANÁCSI ÁLLÁSFOGLALÁS

Készült a ÁMRK központjában, 1999. július hónap 9-én.

Terv- ill. restaurálás ismertetése: Dr. Örsi Károly kertépítész
Faragó János kőszobrász-restaurátor
Dr. Gilyén Nándor statikus-tervező

A jegyzőkönyvet Dr. Jámborné dr. Szikra Éva kertépítész vezette.

Tárgy: Csákvár, Kastélykert, napóra kőszobrászati restaurálása, helykijelölés.

Tervismertetés:

Dr. Örsi Károly kertépítész, aki már évtizedek óta foglalkozik a park kutatásával /már az OMF keretein belül is /, röviden ismertetette a park jelentőségét. Ez a közel 200 ha-os park, mely kifut a környező tájba, a hazai tájképi parkok egyik legkorábbi, de ugyanakkor egyik legjelesebb képviselője. Történetével többen foglalkoztak, köztük dr. Sisa József művészettörténész is. Az eredeti kastélyterv barokk stílusban készült, részben Eszterházára emlékeztetően. Időközben rájöttek arra, hogy az korszerűtlen. Többszöri változtatás, áttervezés után „angol” parkot építettek a klasszicista kastély köré. Az első nagyszabású terv 1779- ben készült, majd 1803- ra kialakult a nagy tájképi kert. Ennek a korai tájképi kertünknek építményeiről Rivetti színes rajzai tájékoztatnak. Ezek között szerepel a kert tengelyében egy „gömb alakú” napóra. Eredetileg központi helyen, a mára már eltűnt tó és kis domb közelében volt. 1962- ben Örsi Károly fényképezte le, máshol a bokrok között. Már akkor is törött részben sérült volt az értékes kőszobrászati emlék. A napóra mind kertépítészeti, művészettörténeti, mind pedig csillagászati szempontból kuriózumnak tekinthető. Az óra lapjai szögben álltak a hengertörzs három oldalán. Időközben a park veszített eredeti nagyságából, jelenleg a Fejér Megyei Szent György Kórház működik a kastély-együttesben, egy kisebb leválasztott parkterülettel. A napóra eredeti helye kívül esik a kerítésen, az erdészeti területére. Örsi Károly új helyet javasol az eredetitől nem messze, az épület tengelyében, de még a Gyógyintézet védett területén egy kellemes, fátlan tisztáson s a kompozíció fontos helyén. Örsi Károly fontosnak tartja a csillagász közreműködését az óra pontos tájolásában, az óra számlapok szerkesztésének.

Faragó János kőszobrász-restaurátor ismertetette a napóra restaurálásának legfontosabb szempontjait. Kiindulásának a 1960- as fotók számítanak, melyeken még olyan részletek láthatók, amik sajnos mára elpusztultak pl. váza füle. A '98- as fotók a tisztítás utáni állapotot mutatják, melyet összevetve a 60- as évekbelivel, jól látható, hogy azóta is mennyit pusztult az emlék. A rekonstrukciós rajzon Faragó János bemutatta a kiegészítések és az ép részek nagyvonalú viszonyát. Pl. a nyaktag 80%- a megvolt, ugyanakkor a váza egyes részei analógiák alapján

készültek az arányok figyelembe vételével Az eredeti részeket csapolással ill. kiegészítésekkel lehetett visszarakni.

Az új részek, finomszemcsés monolit műkö-kiegészítéssel készülnek fertőrákosi puhamészke adalékanyaggal. Az óraszámplap-táblák kelhelmi lapkból készülnek, melyek finomszemcsések, könnyen véshetők. / Látható, hogy erőszakosan lett korábban szétszedve. / Az óramutató pálca bronzból lesz kiöntve, helyszíni illesztéssel. A kb 3,6 m magas igen nagy súlyú kőszobrászati alkotás összeillesztése, erősítése komoly feladat. Az emlék részeit / pl. váza és törzs / a rekonstrukciós rajzon szereplő módon és méretezésbe rejtett szerkezettel leszorítva, lehozatva, rézhuzalokkal, csapokkal történik. Ahol szükséges pl. talprésznél külön 12- es rézcsappal megerősítve. A napóra a műhelyben már 90%- os készütségekben megvan.

Dr. Gilyén Nándor statikus egyetértve a részletek körültekintő összeillesztésével, javasolta az alapot csömöszölt betonból, fagyhatárig / 80 cm / mélyen készíteni.

Tervtárgyalás:

A kérdésekben felvetették, hogy volt- e jelmondat valahol a napórán, valamint az alap és a köemlék találkozásánál a szigetelés fontosságát. Az óra külön érdekessége, hogy rendkívüli pontosságú / 2 perc / s az első kicsit nagyobb lap a csákvári helyi időt mutatja. MüFIG részéről

Csutor Éva egyetértett a hely kijelölésével. A kórház részéről elhangzott, hogy feltétlenül egy jeles naphoz - a napfogyatkozás idejéhez - kötnék az ünnepélyes avatást, mely nagy publicitást adhatna az eseménynek. Ők minden segítséget megadnak a gyors munkához. Az alap elkészítését felvállalják és jó gazdaként a későbbiekben is gondját viselik az emléknak. Felmerült ezzel kapcsolatban, hogy valamilyen módon meg kellene örökíteni ezt a dátumot, s a Tervtanács emlékkő felállításával mellett szavazott. Megvitatták a láng, vagy esetleg gránátalma illesztésének és alakjának hitelességét.

Bérci László felajánlotta, hogy a pontosabb kialakításhoz ad segítséget analógiák alapján.

Állásfoglalás:

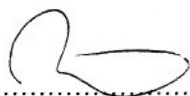
A tervismertetés és részletes tervtárgyalás után a Tervtanács vezetője a következő állásfoglalást fogalmazta meg:

1. A napóra új helyének kijelölésével, s a kórház területén való felállításával mindenki egyetértett.
2. A bemutatott rekonstrukciós javaslattal - kisebb módosítások figyelembe vételével - a Testület egyetértett / pl. láng-gránátalma alakja /.
3. A részletek összeerősítését kielégítőnek találták. Kérik, hogy a betonalap a földfelszín közelében - a köhengertörzsnél - legyen keskenyebb, hogy látványa ne legyen zavaró. Készüljön kátránypapír-szigetelés az alap és a felmenő rész közé.
4. A kórház vállalta az alap elkészítését a megadott időpontra.
5. A felállítás és pontos tájolás csakis a csillagász részvételével, s a kőszobrász-restaurátorok helyszíni munkájával történhet.
6. A Testület egyetértett egy emléktábla ill. kő elhelyezésével, melyet a napóra mellé, alacsony mérettel állítanának fel. Javasolt anyaga kemény fertőrákosi mészkő.

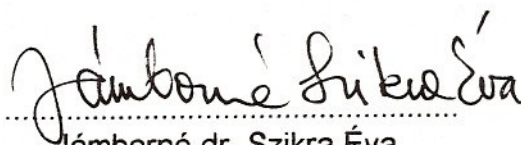
Megjegyzés:

A csillagász szakértő sajnálatos módon nem kapta meg a tervtanácsi meghívót, de azóta sikerült vele pontosítani a részleteket. Továbbra is aktívan részt vesz a Napórával kapcsolatos csillagászati kérdések, valamint a helyszín pontos kijelölésének megoldásában.

Budapest, 1999 július 14.

Szécsi Zsolt
ÁMRK igazgató

Jámorné dr. Szikra Éva
ÁMRK kertépítész, tervező

Tárgy: Csákvár, Kastélykert, Napóra

Időpont: 1999. július 9.

Jelenléti ív:

Barta Lajos csillagász szakértő

KVI. Fejér megyei Kirendeltsége

~~Kristóf Lajos kirendeltség vezető~~
BAK JULIANNA

Fejér Megyei Szent György Kórház

Dr. Dékány Erzsébet intézetvezető főorvos

Prax György műszaki vezető

Csákvár Nagyközség Polgármesteri Hivatal

Giesz János polgármester

Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

Béni Kornél körvezető

Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány

Viszló Levente

OMvH

Dr. Fejérdy Tamás általános elnökhelyettes

Műemlékfelügyeleti Igazgatóság

Arnóth Ádám igazgató

Csutor Éva vezető felügyelő

Tudományos Főosztály

Dr. Granasztói Györgyné főosztályvezető helyettes

Műemlékhelyreállítások Szervezési és Koordinációs Főosztálya

Ferencz Zoltán főosztályvezető

ÁMRK

Szécsi Zsolt igazgató

Építészeti Osztály

Gál Tibor osztályvezető

Kutatási Osztály

Dr. Juan Cabello osztályvezető

Szakrestaurálási Osztály

Bérci László osztályvezető

Dr. J. Szikra Éva kerttervező

Dr. Örsi Károly osztályvezető

Dr. Gilyén Nándor statikus

Faragó János kőszobrász-restaurátor

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Csákvári Floriana Napok

NAPFOGYATKOZÁS NAPÓRA-átadás

A Csákvári Nagyközség Önkormányzata és a Fejér Megyei Szent György Kórház Csákvári Gyógyintézete tisztelettel meghívja Önt

1999. augusztus 11 – én

a Gyógyintézet parkjában tartandó „Floriana Napok” megnyitójára, melynek keretében felavatásra kerül az Esterházy park restaurált napórája.

11.45 – től

Gyülekezés a NAPÓRÁNÁL.

A gyülekezés ideje alatt a Csákvári Ifjúsági Fúvószenekar térzenét ad Karácson Zoltán karmester úr vezényletével. Részletes tájékoztatás hangzik el a napfogyatkozással kapcsolatban.

Kb. 12.49 – 12.51

Teljes NAPFOGYATKOZÁS

- ezen idő alatt leleplezzük a napórát és közösen elénekeljük a Himnusz.

Ezt követően:

A Fúvószenekar Mária – énekeket ad elő.

Giesz János polgármester megnyitja a „Floriana Napokat”.

A Harangvirág Nyugdíjas Klub Dalköre népdalcsokrot ad elő.

Kenyéri Kornélia előadást tart az Esterházy park kerti építményeiről, valamint ismerteti Bartha Lajos csillagász tanulmányát a napfogyatkozásról.

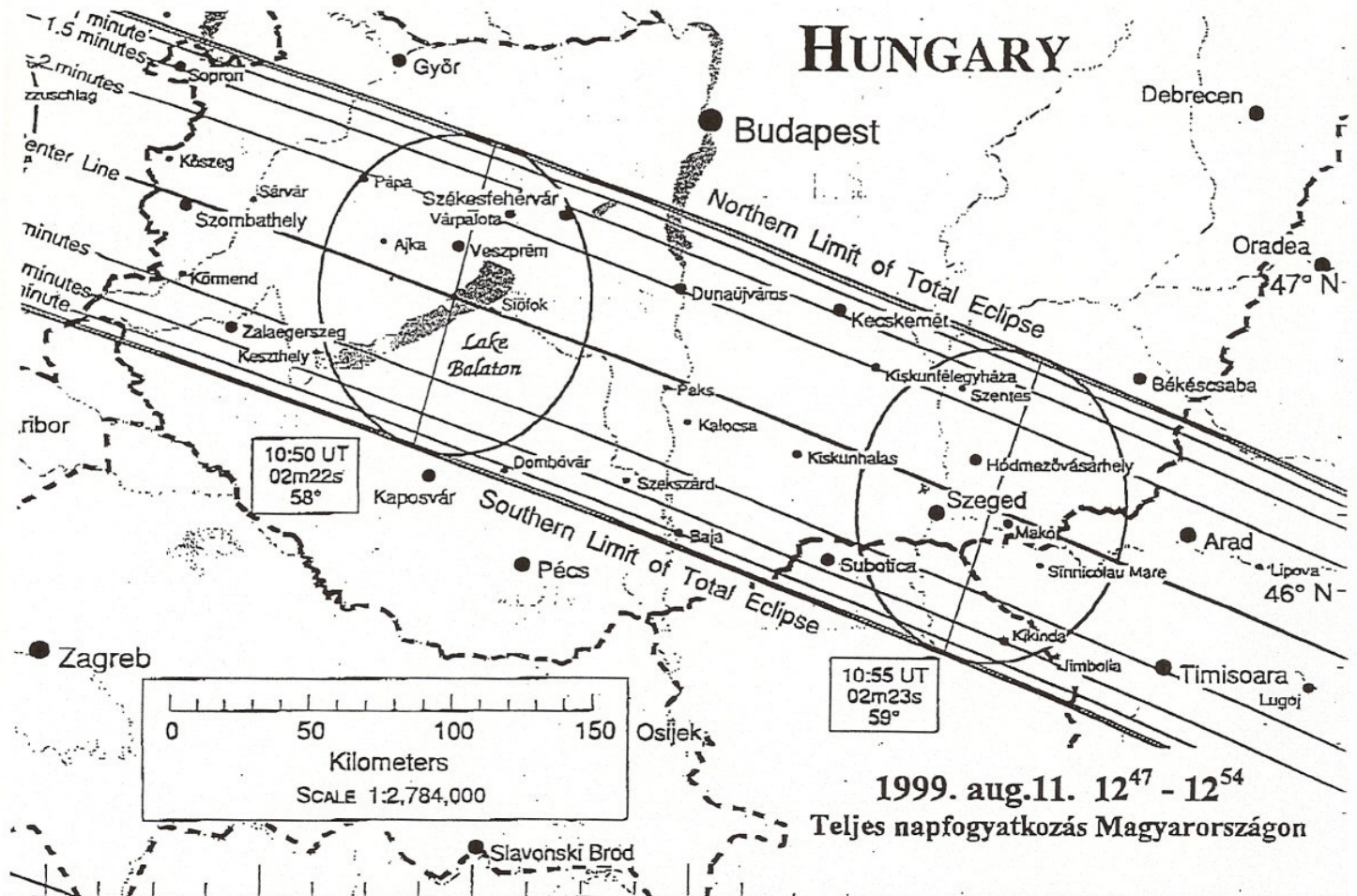
A Csákvári Összhang Kamarakórus műsora.

Dr. Géczy Csaba – Állami Műemlékhelyreállítási és Restaurálási Központ – tájékoztatót tart a restaurálás további várható menetéről.

A Csákvári Ifjúsági Fúvószenekar műsora zárja a programot.

URÁNIA CSILLAGDA

URANIA ASTRONOMICAL PUBLIC OBSERVATORY

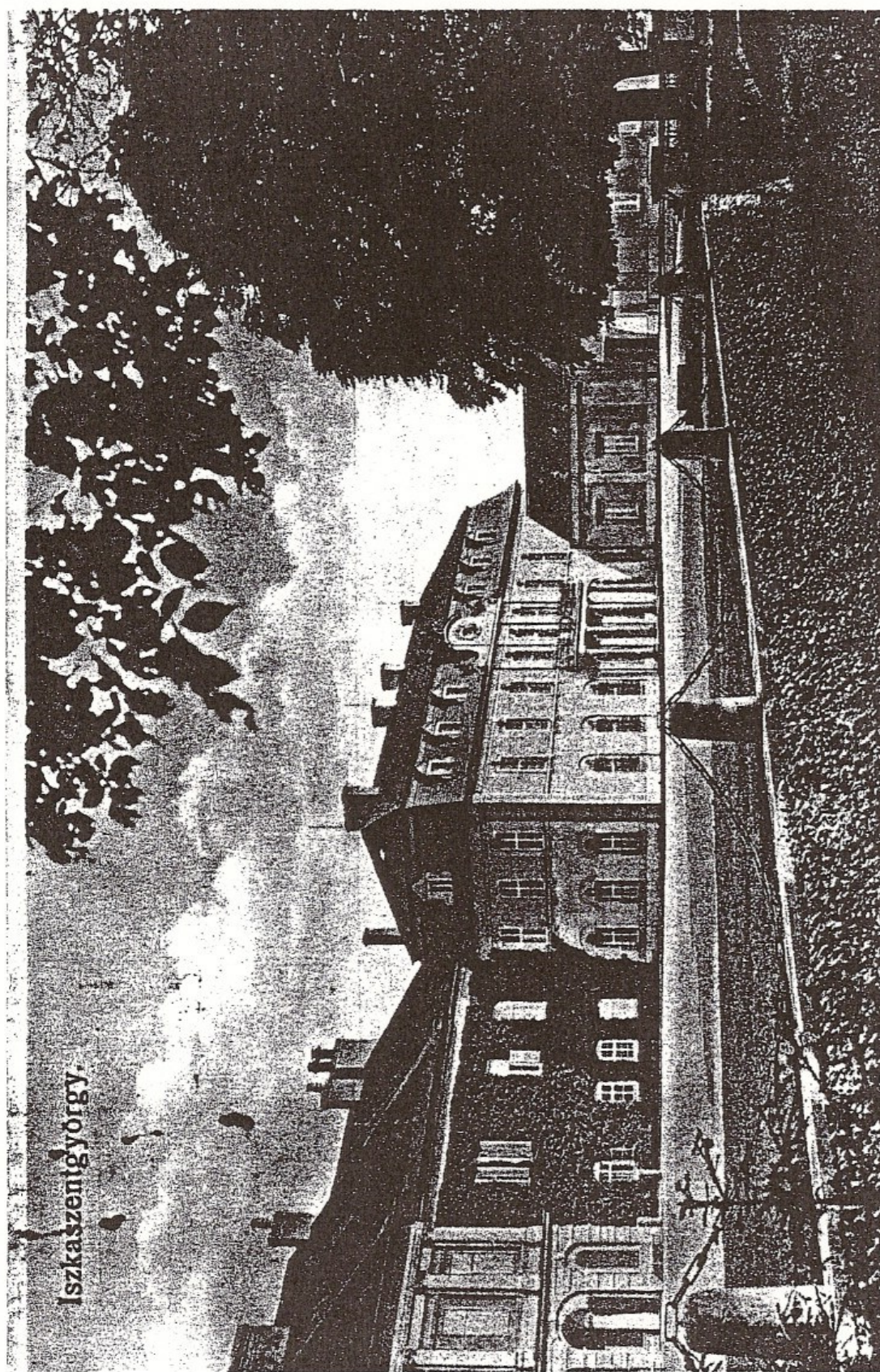

16° E 18° E Nap Hold Merkúr Vénusz Mars Jupiter Szaturnusz

Béres Ferenc úr néni
chilei Zombán Ottó A szelvénybeni elvárások
Csakvára és alkalmasságok!

TABLE 18
LOCAL CIRCUMSTANCES FOR EUROPE - GREECE, GUERNSEY, HUNGARY, IRELAND & N. IRELAND
TOTAL SOLAR ECLIPSE OF 1999 AUGUST 11

Location Name	Latitude	Longitude	Elev.	First Contact					Second Contact					Third Contact					Fourth Contact					Maximum Eclipse					Eclip. Mag.	Eclip. Obs.	Hebral Durat.		
				U.T.					U.T.					U.T.					U.T.					U.T.									
				h	m	s	P	V	h	m	s	P	V	h	m	s	P	V	h	m	s	P	V	h	m	s	P	V				Alt	Azm
HUNGARY																																	
jka	47°07'N	017°34'E	-	09:25:38.5	286	312	53	-	10:48:07.8	98	101	-	-	10:50:27.7	297	229	-	-	12:12:13.9	109	89	54	-	-	10:49:17.8	198	200	58	177	1.029	1.000	02m20s	
ja	46°11'N	018°05'E	-	09:27:58.7	287	312	50	-	10:51:55.7	173	172	-	-	10:52:56.6	223	222	-	-	12:15:37.5	108	82	54	-	-	10:52:26.2	18	17	59	181	1.029	1.000	01m01s	
kecskésbá	46°41'N	021°08'E	120	09:31:42.4	286	307	56	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12:18:18.2	110	82	53	-	-	10:55:62.0	198	193	58	187	0.998	0.999	-	
kolcsa	47°30'N	019°05'E	-	09:28:12.9	285	309	54	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12:14:00.8	110	88	53	-	-	10:51:41.6	198	199	58	181	0.991	0.994	-	
szécsen	47°32'N	021°38'E	-	09:32:34.1	285	304	55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12:17:38.8	112	84	52	-	-	10:56:04.0	198	193	58	188	0.972	0.971	-	
nyújtóváros	46°29'N	018°08'E	-	09:26:34.1	287	313	54	-	10:50:23.8	178	178	-	-	10:51:13.8	218	219	-	-	12:14:04.8	108	84	55	-	-	10:50:48.8	18	19	59	179	1.029	1.000	00m50s	
rá	46°38'N	018°57'E	-	09:27:58.1	286	310	54	-	10:50:31.8	75	74	-	-	10:52:50.2	322	320	-	-	12:14:33.2	110	85	54	-	-	10:51:51.0	198	197	58	181	1.029	1.000	01m58s	
szécsen	47°42'N	017°38'E	-	09:25:49.0	285	310	53	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12:11:33.8	110	88	54	-	-	10:49:02.0	198	200	58	177	0.996	0.998	-	
nyújtóváros	46°25'N	020°20'E	-	09:30:22.2	287	309	55	-	10:53:34.7	95	92	-	-	10:55:53.3	302	298	-	-	12:17:24.5	110	82	53	-	-	10:54:44.0	198	195	59	185	1.029	1.000	02m19s	
kolcsa	46°32'N	018°59'E	-	09:28:01.5	287	311	55	-	10:51:04.6	122	121	-	-	10:53:23.2	274	273	-	-	12:15:11.9	109	89	54	-	-	10:52:13.9	18	17	59	181	1.029	1.000	02m19s	
GREECE																																	
athénák	37°58'N	010°47'E	-	09:25:58.3	287	314	54	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12:13:33.1	108	84	55	-	-	10:50:11.6	18	19	59	178	0.996	0.999	-	
korinthus	39°05'N	016°42'E	-	09:29:15.1	286	309	55	-	10:52:31.0	55	53	-	-	10:53:55.8	341	339	-	-	12:15:46.5	110	84	53	-	-	10:50:13.5	198	196	58	183	1.029	1.000	01m25s	
szécsen	39°06'N	017°15'E	-	09:25:05.1	287	313	53	-	10:48:03.0	148	150	-	-	10:49:52.4	248	250	-	-	12:12:11.5	108	85	55	-	-	10:48:57.7	18	20	59	177	1.029	1.000	01m49s	
ioannína	39°05'N	021°06'E	-	09:29:32.6	286	309	55	-	10:52:40.2	75	73	-	-	10:54:39.2	321	318	-	-	12:16:17.0	110	88	53	-	-	10:53:39.8	198	196	58	183	1.029	1.000	01m59s	
iskunváros	36°26'N	019°30'E	-	09:28:55.2	287	311	55	-	10:52:03.5	118	116	-	-	10:54:24.3	278	276	-	-	12:16:07.6	109	89	54	-	-	10:53:14.0	18	19	59	183	1.029	1.000	02m31s	
lamia	37°01'N	016°37'E	-	09:24:03.1	287	314	53	-	10:46:37.3	135	139	-	-	10:48:43.2	260	263	-	-	12:10:52.4	109	89	55	-	-	10:47:40.3	18	21	58	175	1.029	1.000	02m06s	
nauplia	37°23'N	026°33'E	-	09:23:59.3	286	313	52	-	10:46:10.6	96	100	-	-	10:48:28.2	299	302	-	-	12:10:18.3	109	88	55	-	-	10:47:19.9	198	201	58	175	1.028	1.000	02m19s	
patras	37°01'N	026°09'E	-	09:24:07.1	287	314	53	-	10:46:37.3	135	139	-	-	10:48:28.2	299	302	-	-	12:10:18.3	109	88	55	-	-	10:47:19.9	198	201	58	175	1.028	1.000	02m19s	
szécsen	40°46'N	020°29'E	-	09:30:39.9	287	310	56	-	10:53:58.7	112	108	-	-	10:56:21.3	285	281	-	-	12:17:55.2	109	86	53	-	-	10:55:10.1	18	14	59	186	1.029	1.000	02m23s	
szécsen	40°06'N	020°47'E	-	09:31:07.1	284	305	54	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12:15:36.1	112	86	52	-	-	10:54:03.3	198	194	57	185	0.964	0.961	-	
szécsen	47°59'N	021°40'E	-	09:32:42.2	284	303	55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12:17:04.6	112	85	52	-	-	10:53:14.6	198	197	57	188	0.960	0.956	-	
GUERNSEY																																	
áth	46°39'N	018°53'E	-	09:27:51.1	287	311	54	-	10:50:46.8	112	112	-	-	10:53:09.0	284	283	-	-	12:14:53.2	109	84	54	-	-	10:51:57.9	18	17	59	181	1.029	1.000	02m22s	
dpa	47°19'N	017°28'E	-	09:25:29.7	286	312	53	-	10:47:57.8	78	81	-	-	10:50:00.0	317	319	-	-	12:11:44.9	109	80	54	-	-	10:48:59.4	198	200	58	177	1.028	1.000	02m03s	
écs	46°05'N	018°13'E	-	09:26:42.9	288	314	54	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12:14:36.5	108	83	55	-	-	10:52:10.8	18	19	59	179	0.993	0.995	-	
écs	47°15'N	016°57'E	-	09:24:37.8	286	311	53	-	10:46:36.9	100	104	-	-	10:49:17.4	295	298	-	-	12:10:46.0	109	89	54	-	-	10:48:07.2	198	201	58	176	1.028	1.000	02m00s	
écs	46°34'N	018°04'E	-	09:26:28.1	286	312	54	-	10:49:08.7	108	109	-	-	10:51:30.9	288	288	-	-	12:13:17.5	109	85	54	-	-	10:50:19.8	18	19	58	179	1.029	1.000	02m22s	
écs	47°21'N	018°09'E	-	09:24:37.8	286	311	53	-	10:46:36.9	100	104	-	-	10:49:17.4	295	298	-	-	12:10:46.0	109	89	54	-	-	10:48:07.2	198	201	58	176	1.028	1.000	02m00s	
écs	46°18'N	020°09'E	-	09:30:03.8	287	310	55	-	10:53:22.2	118	115	-	-	10:55:43.0	279	275	-	-	12:15:42.2	110	88	54	-	-	10:50:24.4	198	201	58	180	1.028	1.000	02m21s	
écs	47°12'N	018°25'E	-	09:27:04.5	286	311	54	-	10:49:55.8	61	62	-	-	10:51:33.1	334	334	-	-	12:13:23.5	110	86	54	-	-	10:50:44.5	198	198	58	180	1.028	1.000	01m37s	
szécsen	46°21'N	018°42'E	-	09:27:32.5	287	312	55	-	10:51:02.9	134	134	-	-	10:52:41.2	242	241	-	-	12:15:00.6	109	89	54	-	-	10:53:15.6	18	18	59	181	1.029	1.000	01m39s	
szécsen	46°39'N	020°16'E	-	09:30:14.4	286	309	55	-	10:53:30.2	69	66	-	-	10:55:20.7	327	324	-	-	12:16:58.5	110	83	53	-	-	10:54:25.5	198	195	59	185	1.029	1.000	01m50s	
ROMANIA																																	
rombcsély	47°14'N	016°38'E	-	09:24:06.3	286	313	53	-	10:46:33.4	110	114	-	-	10:48:44.6	9	285	288	-	-	12:10:37.5	109	89	55	-	-	10:47:34.2	18	21	58	175	1.028	1.000	02m27s
szécsen	47°12'N	018°09'E	-	09:26:37.6	287	311	54	-	10:47:55.5	71	72	-	-	10:51:13.6	285	285	-	-	12:13:02.1	109	89	54	-	-	10:50:16.3	18	19	59	178	1.028	1.000	01m54s	
szécsen	47°06'N	017°55'E	-	09:26:13.6	286	312	53	-	10:48:48.6	90	92	-	-	10:51:03.3	305	306	-	-	12:12:47.7	109	86	54	-	-	10:49:58.6	198	199	58	179	1.028	1.000	02m19s	
szécsen	46°51'N	016°31'E	-	09:24:25.4	287	314	53	-	10:47:18.7	150	153	-	-	10:49:44.3	246	248	-	-	12:11:27.2	108	86	55	-	-	10:49:11.3	18	21	58	176	1.029	1.000	01m46s	

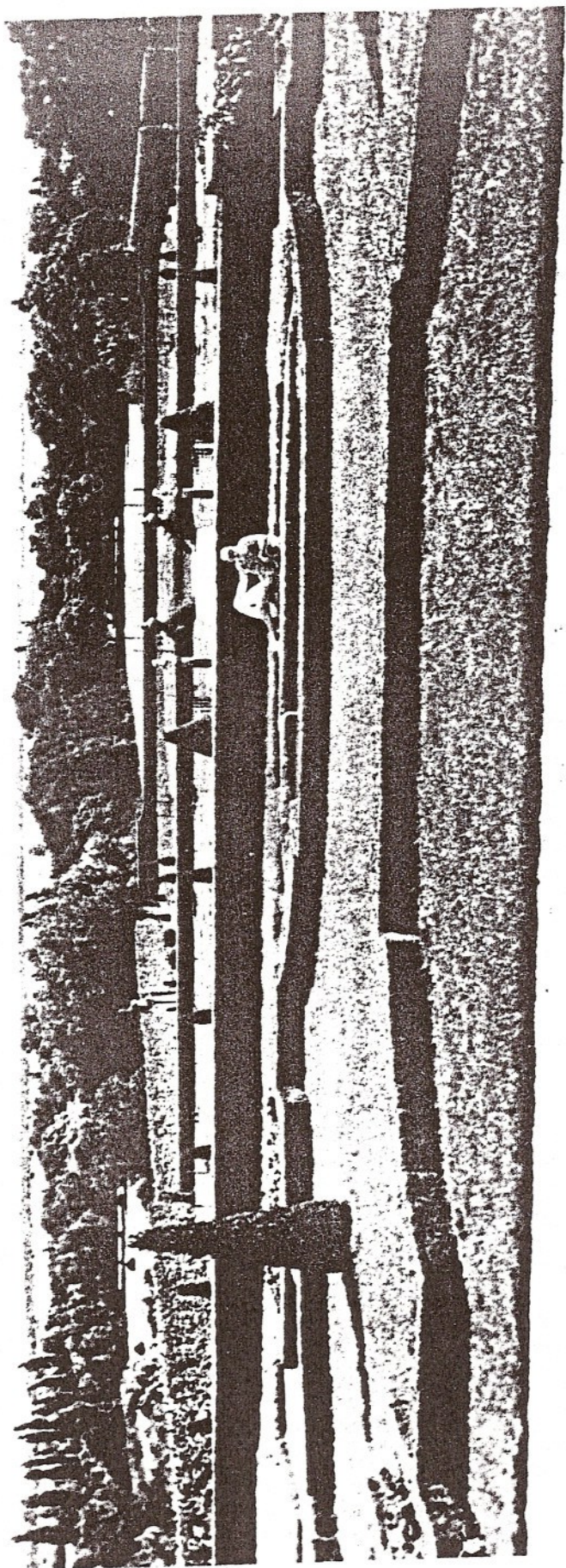

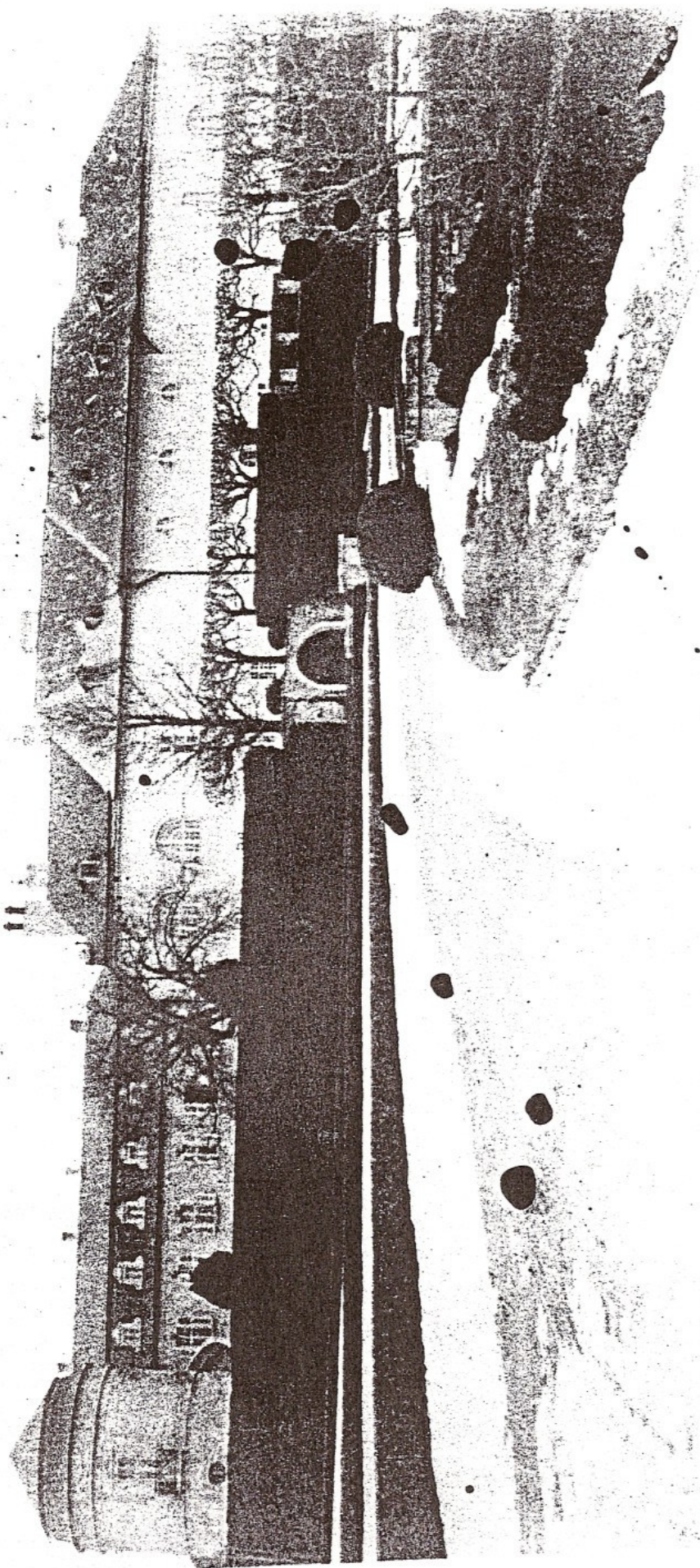
Iszka-szentgyörgy.

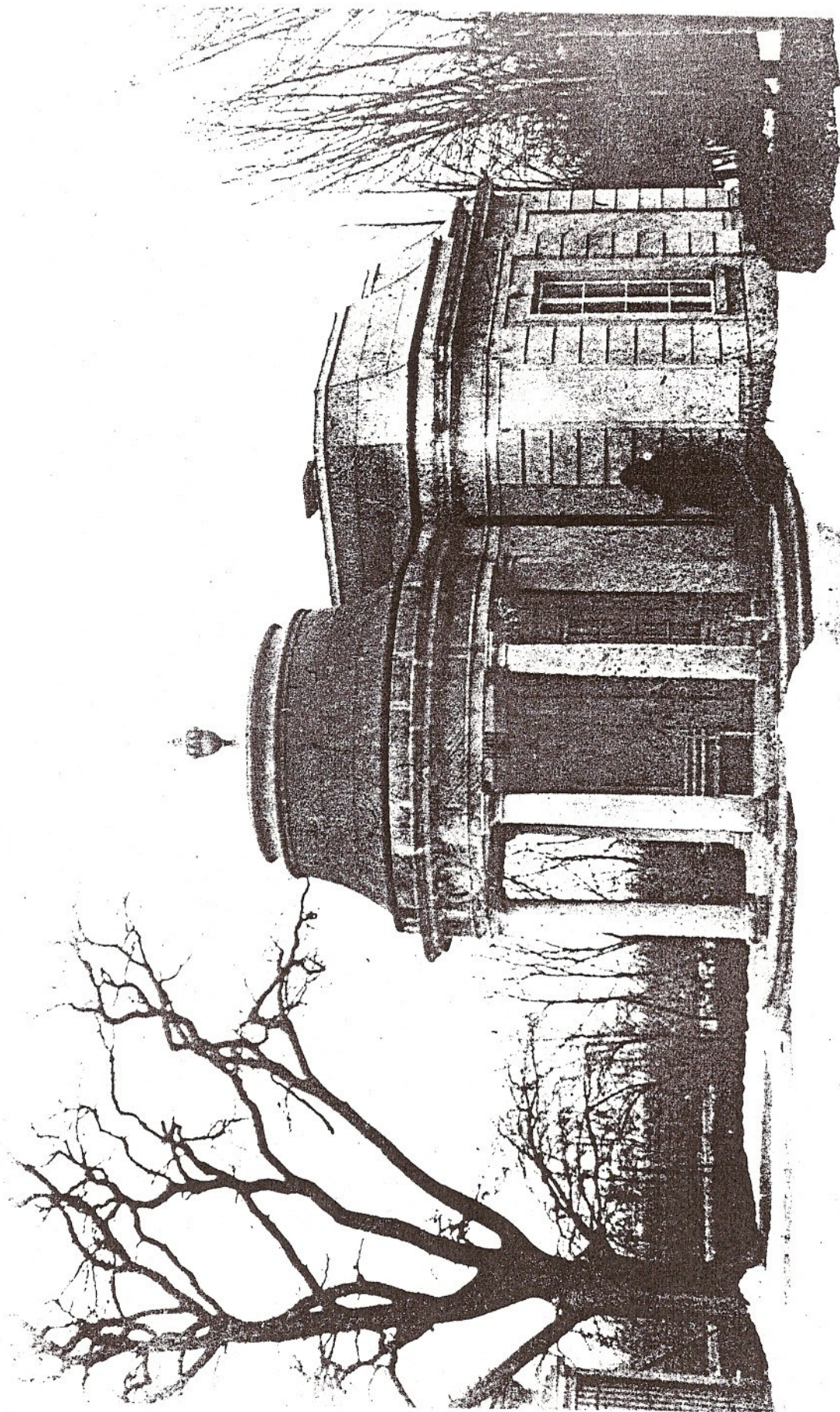

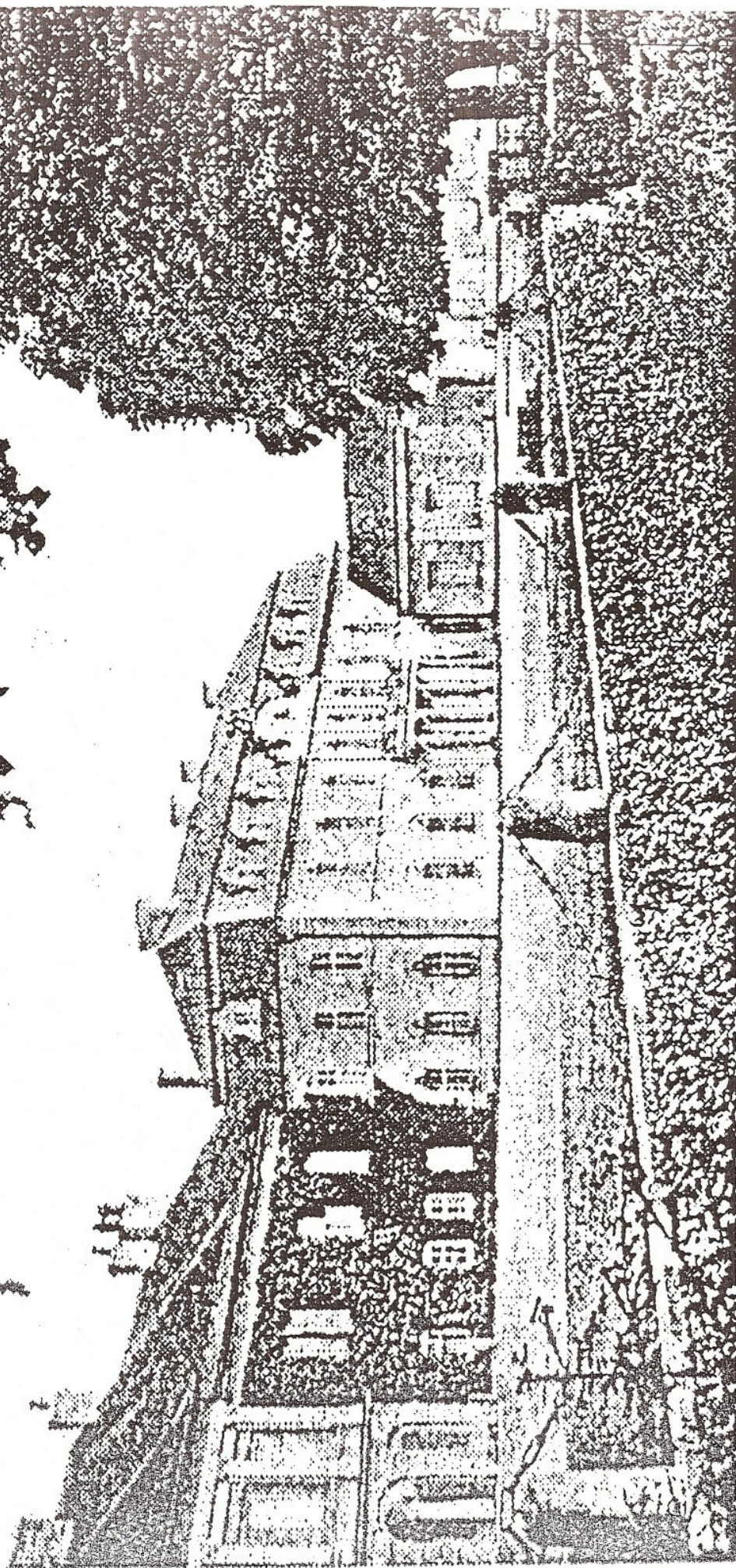

Iszka-szenigőrgy.

A kastély képe 1935-ben

